T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KONUTTA ESNEKLİK KAVRAMININ ÇOCUK ve MEKAN İLİŞKİSİ ÜZERİNDEN İNCELENMESİ

MERVE ÇAKMAKÇI YILDIZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARİ TASARIM PROGRAMI

DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ SELİN YILDIZ

İSTANBUL, 2019

T.C.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KONUTTA ESNEKLİK KAVRAMININ ÇOCUK ve MEKAN İLİŞKİSİ ÜZERİNDEN İNCELENMESİ

Merve ÇAKMAKÇI YILDIZ tarafından hazırlanan tez çalışması 28.05.2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Selin YILDIZ

Yıldız Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri

Dr. Öğr. Üyesi Selin YILDIZ

Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Prof. Dr. Çiğdem POLATOĞLU

Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Doç. Dr. Emine KÖSEOĞLU

FSMV Üniversitesi _____

ÖNSÖZ

Mimarlık, üç boyutta algıladığımız fiziksel ortam ile psikoloji, sosyoloji, eğitim bilimleri vb. diğer bilim dalları ile etkileşim içinde olan bir disiplindir. Bu etkileşim dikkate alınarak yapılan tasarımların "günümüz" mimarlığından ziyade "geleceğin" mimarlığı çerçevesinde değerlendirileceği öngörülmektedir. Bu bakış açısı ile bu tez çalışmasında çocuk ve mimarlık ilişkisi, çocuğun mekanla ilişki kurma biçimleri ve gelişimsel ihtiyaçları gözetilerek ele alınmıştır. Burada temel amaç, özellikle çocuk ve mimarlık çalışmalarında, mimarlığa multidisipliner bakış açısı ile yaklaşılabilmesi için gelecek çalışmalara ışık tutabilmektir.

Tez çalışmam süresince, hayatımın her aşamasında örnek alacağım analitik düşünce yapısı ile bana yol gösteren ve her zaman moral vererek, keyifle çalışmamı sağlayan değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Selin Yıldız'a; her ihtiyacım olduğunda engin bilgilerini ve düşüncelerini benimle paylaşmayı esirgemeyen hocam Doç. Dr. Hikmet SİVRİ Gökmen'e; alan çalışmasına katılan çocuklara ve ailelerine; yüksek lisans eğitim sürecimde ilgisini esirgemeyen bütün YTÜ öğretim kadrosuna; eğitim ve tez aşamasının her anında yanımda olan eşime, anneme, babama, ablama ve arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Mayıs, 2019

Merve ÇAKMAKÇI YILDIZ

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KISALTMA LİSTESİ vii

ŞEKİL LİSTESİ viii

ÇİZELGE LİSTESİ xi

ÖZET xii

ABSTRACT xiv

BÖLÜM 1

GİRİŞ 1

1.1 Literatür Özeti 1
1.2 Tezin Amacı ve Yöntemi 2
1.3 Hipotez 3

BÖLÜM 2

ÇOCUK ÜZERİNE KURAMSAL ÇERÇEVE 4

2.1 Çocuk Kavramı 4
2.2 Çocuk Gelişimi 6
2.2.1 Fiziksel Gelişim 7
2.2.2 Bilişsel Gelişim 7
2.2.3 Motor Gelişim 12
2.2.4 İletişim ve Dil Gelişimi 13
2.2.5 Duygusal Gelişim 13
2.2.6 Sosyal Gelişim 14
2.3 Çocuk ve Oyun 14
2.4 Çocuk Hukuku ve Katılım Hakkı 16
2.5 Çocuk ve Mekan 22

BÖLÜM 3

KONUT ve ÇOCUK ETKİLEŞİMİ 25

3.1 Konutun Çocuk Gelişimine Etkileri 28
3.2 Çocuğun Konutta Mekansal İhtiyaçları 32
3.2.1 Boyut 34
3.2.2 Mekan ve Çevre Çeşitliliği 37
3.2.3 Erişilebilirlik 40
3.2.4 Doğa Unsurları ile İlişki 41
3.2.5 İç Mekan Tasarımı ve Renk 43
3.2.6 Güvenlik 44
3.2.7 Esneklik 45

BÖLÜM 4

KONUTTA ESNEKLİK ve ÇOCUK GELİŞİMİ İLİŞKİSİ 47

4.1 Konut Tasarımında Esneklik 47
4.2 Konut Tasarımında Esnekliğin Sınıflandırılması 52
4.2.1 Statik Esneklik 52
4.2.2 Sürekli Esneklik 53
4.2.3 Büyüme Esnekliği 57
4.2.4 Mekansal Esneklik 57
4.2.5 Donatı Esnekliği 59
4.2.6 Algısal Esneklik 62
4.3 Konut Tasarımında Esneklik ve Çocuk Gelişimi İlişkisi 62
4.3.1 Bağımsızlık İhtiyacı 63
4.3.2 Çevreyi Manipüle Etme İhtiyacı 67
4.3.3 Mahremiyet ve Sosyallik İhtiyacı 71

BÖLÜM 5

ÇOCUK-MEKAN İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA 75

5.1 Araştırmanın Kapsamı 76
5.2 Araştırmanın Yöntemi 77
5.2.1 Çocuğun Kendisini İfade Yöntemi Olarak Resim 80
5.3 Araştırmanın Süreci 82
5.4 Araştırma 1: Çocuğun Konut Mekanlarındaki Deneyimlerinin İncelenmesi 82
5.5 Araştırma 2: Çocuğun Odası ile İlişkisinin Esneklik Kavramı Üzerinden İncelenmesi 93
5.6 Sonuç 108

BÖLÜM 6

SONUÇ ve ÖNERİLER 109

KAYNAKLAR 111

EK-A

BİLDİRİ 117

EK-B

1.ARAŞTIRMA-RESİMLER 119

EK-C

ANKET SORULARI 130

EK-D

2.ARAŞTIRMA-YAZILI CEVAPLAR 132

EK-E

2.ARAŞTIRMA-RESİMLER 136

ÖZGEÇMİŞ 144

KISALTMA LİSTESİ

BM	Birleşmiş Milletler
BMÇHS	Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1 Çocuk katılımı merdiveni [27]. 18
Şekil 2.2 Grup çalışması / arazi maketi [15]. 21
Şekil 2.3 Grup çalışması / oyun araç ve alanları tasarımı [15]..... 22
Şekil 3.1 Konut koşullarının çocuklar üzerinde etkisi [44]..... 30
Şekil 3.2 Konut ve mahalle koşullarının çocuk gelişimi üzerinde etkisi [44]. 31
Şekil 3.3 İstanbul 1. konut kurultayı [57]..... 33
Şekil 3.4 Koridorun çocuk oyunu için kullanılması [48]. 34
Şekil 3.5 Çocuk için ideal oda boyutuna örnek [57]. 36
Şekil 3.6 Tırmanma elemanları kullanarak mekan çeşitliliği oluşturulması [57]. 37
Şekil 3.7 Kot farkı kullanılarak mekan çeşitliliği yaratmak [57]. 38
Şekil 3.8 Farklı mekan ve doku kullanarak mekan çeşitliliği oluşturulması [57]. 38
Şekil 3.9 Çocukların ölçülerine uygun seçilen donatılar [57]. 41
Şekil 3.10 İç mekanda doğa unsurları kullanımı [57]..... 43
Şekil 3.11 Esneklik ile ilişkili kelimeler diyagramı [68]..... 46
Şekil 4.1 Hane halkı yapısında yaşanabilecek değişim ve ihtimaller [71]..... 50
Şekil 4.2 Statik esnekliğe örnek plan tasarımı [79]..... 52
Şekil 4.3 Sürekli esneklik (ıslak hacimlerin sabit olması) [79]. 53
Şekil 4.4 Amsterdam'da kullanılan SAR diyagramı [79]. 54
Şekil 4.5 SAR sistemi bölge incelemesi [79]. 55
Şekil 4.6 Marelles projesi, tesisat sistemi, aksonometrik perspektif [79]..... 56
Şekil 4.7 Marelles projesi, tesisat sistemi, kesit [79]..... 56
Şekil 4.8 Marelles projesi plan örnekleri [79]..... 56
Şekil 4.9 Aile gelişimine göre konutun büyümesi [70]. 57
Şekil 4.10 Geleneksel Türk evi'nde esneklik kavramı [75]. 59
Şekil 4.11 Furniture house [73]. 60
Şekil 4.12 Furniture house [73]. 61
Şekil 4.13 Curtain wall house [82]. 61
Şekil 4.14 Mimar Lee ve Chow'un Singapur projesi [84]..... 64
Şekil 4.15 Bagritsky projesi siyah küp, sarı oyun bloğu, modüler mobilya [85]. 65
Şekil 4.16 Bagritsky projesi esnek donatı kullanımı [85]. 65
Şekil 4.17 Bagritsky projesi sarı oyun bloğu [85]..... 66
Şekil 4.18 Yatağa ve masaya dönüşebilen esnek Tehee mobilyası [86]..... 67
Şekil 4.19 İç mekan esnekliğinin etkileri [63]. 70
Şekil 4.20 Ruetemple tasarımı iç mekanda esnek donatı kullanım [85]. 71

Şekil 4.21 Ruetemple ofisinin iç mekan tasarımı [85]. 73
Şekil 4.22 Naked House / Japonya [89]. 74
Şekil 5.1 Araştırmanın temel çıkış noktası 75
Şekil 5.2 Çocuğun kentte aksiyon çapına göre ilişki kurduğu fiziksel mekanlar 76
Şekil 5.3 Çocukların konut dış mekanı olarak taşıt, yol ve çok katlı bina çizimi 85
Şekil 5.4 Çocukların konut dış mekanı olarak market, saat dükkanı, restoran çizimi 86
Şekil 5.5 Çocukların konut dış mekanı olarak futbol veya basketbol sahası çizimi 86
Şekil 5.6 Çocukların konut dış mekanı olarak park mekanı çizimi 87
Şekil 5.7 Çocuk odası çizimleri 88
Şekil 5.8 Çocuk odasında bulunan markalı eşyaların yazı ile vurgulanması 89
Şekil 5.9 Salon içerisinde tv çizimi 89
Şekil 5.10 İç mekanda bitki çizimi 90
Şekil 5.11 Bitki, gökyüzü ve güneş çizimi 91
Şekil 5.12 Dış mekanda (parkta) güneş çizimi 91
Şekil 5.13 İç mekanda hayvan, dış mekanda insan figürü çizimi 92
Şekil 5.14 Çocuk A anket sorularına yazılı cevapları 94
Şekil 5.15 Çocuk A “odanda neleri değiştirmek isterdin” sorusu için yaptığı resim 96
Şekil 5.16 Çocuk A “odanda neleri değiştirmek isterdin” sorusu için yaptığı resim 96
Şekil 5.17 Çocuk B anket sorularına yazılı cevapları 97
Şekil 5.18 Çocuk B “odanda neleri değiştirmek isterdin” sorusu için yaptığı resim..... 99
Şekil 5.19 Çocuk C anket sorularına yazılı cevapları 99
Şekil 5.20 Çocuk C “odanda neleri değiştirmek isterdin” sorusu için yaptığı resim... 100
Şekil 5.21 Çocuk C “odanda neleri değiştirmek isterdin” sorusu için yaptığı resim... 101
Şekil 5.22 Çocuk D “odanda neleri değiştirmek isterdin” sorusu için yaptığı resim .. 103
Şekil 5.23 Çocuk E “odanda neleri değiştirmek isterdin” sorusu için yaptığı resim... 104
Şekil 5.24 Çocuk F “odanda neleri değiştirmek isterdin” sorusu için yaptığı resim ... 106
Şekil 5.25 Çocuk G anket sorularına yazılı cevapları 106
Şekil 5.26 Çocuk G “odanda neleri değiştirmek isterdin” sorusu için yaptığı resim .. 107
Şekil A.1 Bildiri 117
Şekil A.2 Bildiri 118
Şekil B.1 Çocuk 1’in yaptığı resim çalışması 119
Şekil B.2 Çocuk 2’nin yaptığı resim çalışması 120
Şekil B.3 Çocuk 3’ün yaptığı resim çalışması 120
Şekil B.4 Çocuk 4’ün yaptığı resim çalışması 121
Şekil B.5 Çocuk 5’in yaptığı resim çalışması 121
Şekil B.6 Çocuk 6’nın yaptığı resim çalışması 122
Şekil B.7 Çocuk 7’nin yaptığı resim çalışması 122
Şekil B.8 Çocuk 8’in yaptığı resim çalışması 123
Şekil B.9 Çocuk 9’un yaptığı resim çalışması 123
Şekil B.10 Çocuk 10’un yaptığı resim çalışması 124
Şekil B.11 Çocuk 11’in yaptığı resim çalışması 124
Şekil B.12 Çocuk 12’nin yaptığı resim çalışması 125
Şekil B.13 Çocuk 13’ün yaptığı resim çalışması 125
Şekil B.14 Çocuk 14’ün yaptığı resim çalışması 126
Şekil B.15 Çocuk 15’in yaptığı resim çalışması 126
Şekil B.16 Çocuk 16’nın yaptığı resim çalışması 127

Şekil B.17 Çocuk 17'nin yaptığı resim çalışması 127
Şekil B.18 Çocuk 18'in yaptığı resim çalışması 128
Şekil B.19 Çocuk 19'un yaptığı resim çalışması 128
Şekil B.20 Çocuk 20'nin yaptığı resim çalışması 129
Şekil C.1 Anket Soruları 130
Şekil D.1 Çocuk A'nın anket cevapları 132
Şekil D.2 Çocuk B'nin anket cevapları 133
Şekil D.3 Çocuk C'nin anket cevapları 134
Şekil D.4 Çocuk D'nin anket cevapları 135
Şekil E.1 Çocuk A'nın resim çalışması 1 136
Şekil E.2 Çocuk A'nın resim çalışması 2 137
Şekil E.3 Çocuk B'nin resim çalışması 1 137
Şekil E.4 Çocuk B'nin resim çalışması 2 138
Şekil E.5 Çocuk C'nin resim çalışması 1 139
Şekil E.6 Çocuk C'nin resim çalışması 2 140
Şekil E.7 Çocuk D'nin resim çalışması 141
Şekil E.8 Çocuk E'nin resim çalışması 141
Şekil E.9 Çocuk F'nin resim çalışması 142
Şekil E.10 Çocuk G'nin resim çalışması 143

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 2.1 Piaget'ye göre bilişsel gelişim dönemleri ve aşamaları [15]. 9
Çizelge 3.1 Çevre karmaşıklığı ve çocuk gelişimi ilişkisi [63]. 39
Çizelge 3.2 Mimari uzmanların hipoteze ilişkin olarak önerdiği kriterler [63]. 39
Çizelge 3.3 Mekanda doğa unsurları kullanımı ve çocuk gelişimi ilişkisi [63]..... 42
Çizelge 3.4 Mimari uzmanların hipoteze ilişkin olarak önerdiği kriterler [63]. 43
Çizelge 3.5 Mekanda güvenlik ve çocuk streslerinin azalması arasındaki ilişki [63]. 44
Çizelge 3.6 Mimari uzmanların hipoteze ilişkin olarak önerdiği kriterler [63]. 45
Çizelge 4.1 Otobiyografik ifade [4]. 68
Çizelge 4.2 Seçilen değişkenler [63]. 69
Çizelge 4.3 Seçilen faktörlerin ilişkisi, psikologlarla görüşme [63]. 69
Çizelge 5.1 Araştırma kurgu şeması..... 78
Çizelge 5.2 Anket soruları ve sorgulanan mekan kriterleri 80
Çizelge 5.3 Araştırma 1 resim analizleri 83
Çizelge 5.3 Araştırmanın 1 resim analizleri (devam).....84

ÖZET

KONUTTA ESNEKLİK KAVRAMININ ÇOCUK ve MEKAN İLİŞKİSİ ÜZERİNDEN İNCELENMESİ

Merve ÇAKMAKÇI YILDIZ

Mimarlık Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Selin YILDIZ

Gelişmekte olan toplumların kültürü, o toplumun 'çocuğa' sunduğu imkanlar ve verdiği önem ile sergilenir. Bugün, toplumu oluşturan bireylerin değer yargılarına bakarken, bu kişilerin hafızalarındaki çocukluk anılarının ve bu anıların geçtiği mekanların referans alındığı bilinmektedir. Çünkü çocuk, dünyaya geldiği mekânda yaşadıkları ile kimlik kazanmaya başlayarak, belleğindeki bilgileri kuşaktan kuşağa aktararak toplum kültürünün devamlılığını sağlayacaktır.

Ülkemizde yoğun kentleşme sonucu konutların, kullanıcı gereksinimlerine cevap veremediği ve bu sebeple ihtiyaçları değişen insanların evlerinden taşındıkları bilinmektedir. Değişen ihtiyaçlara uyum sağlayamayan konut mekanlarından en çok etkilenen kullanıcı grubu ise çocuklardır. Bu konuda yapılan araştırmalarda, çocukların ihtiyaçlarına cevap verebilen, mekânda çocuk kullanıcının davranış ve kararlarının etkin rol aldığı, katılımcı, esnek mimari tasarımlar yer almaktadır. Bu bağlamda çalışmanın amacı, çocuğun konutla olan mekânsal ilişkisini "esneklik" kavramı çerçevesinde irdelemektir.

Çocukların sağlıklı anılarla büyüyebilmeleri, kişisel gelişimlerini tamamlayabilmeleri ve doğal bir şekilde toplumun parçası haline gelebilmeleri için; fiziksel ve zihinsel gelişimlerine uygun mekanlar tasarlanmalıdır. Bu yüzden mekânın fiziksel ve işlevsel boyutlarının ötesinde, psikolojik, sosyolojik boyutlarının da ele alınmasının mimarlığa katkısı yadsınamaz. Bu sebeple tez çalışmasında öncelikle çocuk üzerine kuramsal bir

çerçeve oluşturulmuştur. Bu çerçevede çocuk ve çocukluk kavramları tanımlanıp, çocuğun gelişim aşamaları, çocuk hakları, çocuk sosyolojisi, çocuğun mekân algısı konularına değinilmiştir. Üçüncü bölümde ise çocuğun ilk yaşam alanı olan konut ile ilişkisi sorgulanmıştır. Konutun çocuk gelişimi üzerindeki etkileri incelenerek, çocuk ve mimarlık kavramlarının kesişiminde çocuğun mekânsal ihtiyaçları araştırılmıştır. Dördüncü bölümde bu mekânsal ihtiyaçlardan biri olan esneklik kavramına odaklanılmıştır. Son bölümde konutta esneklik ve çocuk gelişimi ilişkisi konusunda alan çalışması yapılmıştır. Çocukların anket sorularına verdiği sözlü-yazılı cevaplar ve resim çizimleri ile evleri ile ilgili fikirleri ve talepleri değerlendirilmiştir.

Uzman psikolog ve sanat eğitmenleri desteği de alınarak yapılan bu tez çalışmasının mimarlık disiplini ötesinde çocuk konusunda araştırmalar yapan psikolog, pedagog, eğitimciler ve ebeveynler için de fikir ve tartışma ortamı sunabilecek bir bilgi kaynağı olması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, konut, çocuk odası, katılım, esneklik

ABSTRACT

EXAMINING THE CONCEPT OF FLEXIBILITY THROUGH CHILD and SPACE RELATIONSHIP

Merve ÇAKMAKÇI YILDIZ

Department of Architecture

MSc. Thesis

Adviser: Assist. Prof. Dr. Selin YILDIZ

Developing societies culture is represented with opportunities and importance that given to 'child' in that culture. These days, it is known that spaces which take as a reference are individuals memories of childhood and spaces that memories locale while investigating societies standard of judgement. Because child states to get identity with the life experience in the space where he/she born and he/she will maintain the societies culture with transferring to generation his/her memories knowledge.

In our country according to unplanned urbanization it sees that users requirements are not considered. For this reason people move from their home. Children are the most affected user grup from the residential areas which can not respond to changing needs in the long term. In researches about this context, architectural designes are take in part which are responds to changing needs of children, childrens behavior and decisions take an active role, flexible and compatible. In this contex, this researchs purpose is childrens spatial relationship with housing the concept of flexibility.

For children to grow up with healthy memories, to complete self improvment and ingenously to be a part of society. Spaces should designed which are proper their physical and mental development. For this reason beyond the physical

and functional dimensions of space it can not be denied that the contribution of the architect to the psychological and sociological dimensions of space.

For this reason in this thesis first a theoretical framework on child is formed. With this frame child and childhood concepts are defined, child's developmental stages, child's rights, child's sociology,child's perception of space are studied. In third part the child's spatial needs of investigated with the child and arthitecture consepts intersections and the child's relationship with the housing was discussed. Forth part focused on flexibility concept which is one of the spatial needs. In last part area studies is done on flexibility and child development relationship. Child's answers are interpret on survey questions which are verbal-written, pictural, idea about living space and requests.

It is aimed in this thesis which is supported by specialist, psychologists and art teachers, to be an information source not only for the discipline of architecture but also for psychologist, pedagog, educators and parents who deals with children to discuss and exchange of ideas.

Keywords: Child, space, house, participation, flexibility

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1 Literatür Özeti

Çağlar boyunca 'çocuk' ve ‘çocukluk’ hep var olmuş, fakat her dönemin bu kavramlara bakış açısı farklı olmuştur. James çocuk ve çocukluk kavramlarının farklı değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiş [1] bu çerçevede tez çalışmasında bu kavramlar ayrı ele alınmıştır. Günümüzde J.Piaget, K.Horney, J.Bruner, H.S. Sullivan, L.Kohlberg gibi çağdaş psikologların ve F.Froebel, J.Pestalozzi, M.Montessori, A.Gesell ve A.S. Neill gibi pedagogların desteklediği gibi [2] çocuğa ayrı bir "sosyal kategori" gözüyle bakılmakta ve çocuklara bazı haklar tanınmaktadır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 12. maddesinde, çocuğun kendisini ilgilendirecek kararlara dahil olması için güçlendirilmesi ve kapasitesinin arttırılması savunulmaktadır [3]. Miller ve Schlitt (1985) mekanda bireysel psikolojik ihtiyaçların değerlendirilmesine dayalı, mekanların sadece fiziksel olmasının ötesinde insan ilişkilerine eşlik eden psikolojik ve sosyo kültürel bir zemin olmasından bahsetmektedir [4]. Bu durumda çocuğun fiziksel, bilişsel ve sosyal gelişimini etkileyecek mekanların tasarımına, istekleri ve fikirleri ile katılımı, mimarlık disiplinini yakından ilgilendirmektedir.

Çocuk, mekân algısı gelişirken ilk olarak yaşadığı konutla ilişki kurmaya başlar. Konut, çocuğun bilincini kazanmasında ve fiziksel çevreyi algılayışında bir merkezdir. Çocuğun mekân algısı, çocuk olgunlaştıkça konut önü, mahalle, semt, kent şeklinde bu merkez üzerinden gelişir. Bu yüzden çocuğun bu gelişim merkezinde, yani konutta tecrübe

edeceği sağlıklı deneyimler, diğer mekanlarla ve toplumla kuracağı ilişkinin temelini oluşturur.

Çocuklar konut mekanlarını gelişim dönemlerine göre farklı işlevlerde kullanma eğilimindedir. Bu durumda konut mekanlarının çocuğun gelişimine cevap verebilen nitelikte tasarlanması gündeme gelmektedir. Günümüzde, fiziksel çevrenin çocuk üzerinde sabit bir hakimiyet kurmasındansa, çocuğun mekânı ve nesneleri özgürce dönüştürebildiği “esnek” tasarım anlayışının çocuk gelişimini desteklediğinden bahsedilmektedir. Esneklik kavramı ile tasarlanan konutta mekanların ihtiyaca göre değişebilmesi, işleve göre uyarlanabilmesi ile çocuğun gelişimi desteklenmektedir.Bu bağlamda, bu çalışmada çocuk katılımının "mekânsal boyutu", konut ölçeğinde, esneklik kavramı üzerinden ele alınmıştır.

1.2 Tezin Amacı ve Yöntemi

Bu araştırmanın amacı; "esneklik" kavramının konutta, çocuğun hangi gelişimsel gereksinimlerini karşıladığını tespit ederek; çocuğun fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişimine uygun mekân tasarım kriterlerini araştırmaktır. Bu mekân kriterleri ile çocukların toplum içinde özgüvenli, sağlıklı düşünebilen, toplum değerlerine ve kentine sahip çıkan nitelikli bireyler olması hedeflenmiştir.

Bugün bir mimarın sadece "bina" yapmaktan ziyade insan için "yaşam alanı" tasarladığından ve topluma karşı sorumluluğundan bahsedilmektedir. Bu sebeple araştırmanın temelinde; çocuk ve çocukluk kavramlarına, çocuğa tarihsel perspektif ile bakış açılarına, çocuk haklarına, çocuğun psikolojik, fizyolojik, bilişsel ve sosyal gelişimine yer verilerek; çocuğun daya iyi tanınması ve böylelikle çocuk kullanıcının da göz önüne alınarak mekanların tasarlanması için bir alt yapı oluşturulması hedeflenmiştir.

Araştırmada; konutta esneklik kavramı ile çocuğun gereksinimi ve gelişimi arasındaki ilişkiler incelenerek, çocuğun ilk fiziksel mekânı olan konutta, sağlıklı deneyimler yaşayacağı mekan tasarım kriterlerini esneklik kavramı çerçevesinde belirlemek amaçlanmıştır.

Tez çalışmasında konu kapsamında literatür taraması yapılmış; literatürdeki farklı bilgiler çalışmada belirtilmiştir. Literatür taraması ışığında anket çalışması, resim çalışması ve görüşme gibi araştırma tekniklerinden yararlanılmış; bu çalışmaların değerlendirilmesi mimarlık dışındaki disiplinler ile ortak bir zeminde gerçekleştirilmiştir.

1.3 Hipotez

Çocuğun konutta gelişimsel ve mekânsal ihtiyacından biri olan esneklik kavramına,

ilk tanıştığı fiziksel ortam olan çocuk odasında ihtiyacı vardır.

BÖLÜM 2

ÇOCUK ÜZERİNE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Çocuk Kavramı

James (2004:33-34), birbiri yerine kullanılan “çocuk”, ve “çocukluk” kavramları arasında ayrımlar yapılmasının gerekliliği üzerinde durmaktadır [1]. Bu bakış açısından hareketle tez çalışmasında çocuk ve çocukluk kavramları ayrı bölümlerde incelenecektir.

TDK’ ya göre çocuk “küçük yaştaki erkek veya kız” olarak tanımlanırken [5], hukuki açıdan çocuk TCK’nın 6/1-b 51. Maddesi’nde “on sekiz yaşını doldurmamış kişi” ve 104.maddede “reşit olmayan kişi” olarak ifade edilmiştir [6]. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinde “çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır” maddesi yer almaktadır [3].

Çocuk kelimesi; İngilizce ’de “child”, Almanca ’da “kind”, Fransızca ’da “enfant”, ve İtalyanca ’da “bambino” şeklinde isimlendirilmektedir [6]. İstatistikî verilere göre, çocuklar Dünya nüfusunun yaklaşık yarısını içermektedirler [6].

Yörükoğlu çocuğu, kendine has özelliklere sahip, çabuk ve şaşırtıcı değişimler gösterebilen birey olarak tanımlamaktadır [7]. Bir başka tanımda çocuk sürekli gelişim içinde olan ve aynı zamanda kültürün devamlılığı açısından da değerli bir varlık olarak ifade edilmektedir [7].

Erik Erikson ise çocuğu, “bir yaratıktan ziyade bir ayna ve aynı zamanda kültürün yaratıcısı ve başlı başına dinamik bir güç olarak” tanımlamaktadır [8].

Bütün bu tanımlamaların ortak özelliği, çocuğun yetişkinden farklı bir yapıda olduğunun kabul edilmesi ve çocuğa yetişkinlerden daha farklı davranış uygulanması gerektiğidir [7].

Piaget’e göre çocuk anlayışının temel bileşenleri vardır, bunlar; “kendini düzenleme yeteneği olan çocuk”, “bilişsel yabancı olarak çocuk”, “mantıksal düşünür olarak çocuk”, “duygusal vatandaş olarak çocuk” şeklinde dört temel bileşendir [9].

Kendi Kendini Düzenleme Yeteneği Olan Çocuk

Piaget çocukların, nesneleri kendi zihinsel gelişimlerini besleyecek biçimde kullanarak kendi kendilerini düzenleme gücüne sahip olduklarına inanır örneğin; bloklarla kule inşa eden bir çocuk savunucu kaçınma davranışı ile kendisini düzenliyorken, blokları arkadaşlarına saldırmak için bir füze gibi kullanan çocuk da kendini-düzenleyici davranışa girmiyordur [9].

Bilişsel Yabancı Olarak Çocuk

Çocukların bilişsel açıdan yabancı olması yetişkinler gibi düşünmüyor olması ve kavramları bizlerden farklı değerlendirmeleri durumunu beraberinde getirmektedir ancak bu durum ne yanlış ne kötüdür; sadece farklı bir durumdur [9]. Çocuklar ayrıca farklı bir dil konuşması ile de dilsel yabancıdır, örneğin; bir çocuğa göre evrak çantası “babanın iş cüzdanı”, bıyık ise “dudak kaşı” olarak ifade edilebilir [9].

Mantıksal Düşünür Olarak Çocuk

Piaget’ e göre çocuğun yüzeysel davranışlarının altında mantıksal yetenekler ve yapılar bulunmaktadır; bu sebeple çocukların davranışlarının daha ötesinde derin yapılarının araştırılması gerekmektedir [9].

Duygusal Vatandaş Olarak Çocuk

Çocuk bilişsel açıdan bir yabancı iken duygusal açıdan yetişkinlere çok benzemektedirler ve bu sebeple özellikle eğitim sisteminde çocuğun bu özelliği dikkate alınarak eğitim verilmesi, çocuğun duygusal yönlerinin geliştirilmesi gerekmektedir [9].

Bütün bu tanımlamalardan ziyade çocuk doğanın bir armağanıdır ve çocuk imgesi insanın yarattığı bir şeydir [9]. Bu durumda toplumun çocuğa verdiği değer, çocuğa nasıl yaklaşıp, çocuğun nasıl eğitileceğini de belirlemektedir [9]. Yeni eğitim yolları arayıp bunları dışarıdan ithal etmeye çalışmak yerine, çocuğun nasıl geliştiğini, nasıl düşündüğünü ve hissettiğini araştırmak gerekmektedir [9].

İnsan karakterinin ve ruhsal durumunun bütün özelliklerinin temeli çocukluk döneminde atılmaktadır ve bu sebeple çocuğu tanımak insanı tanımanın belkemiğidir denilebilir [10].

2.2 Çocuk Gelişimi

Çocukta birbirine karıştırılan "Büyüme" (Growth) ile "Gelişme" (Development) kavramları birbirinden farklıdır [11]. Kilo artması, boy uzaması gibi niceliksel artışlar büyüme olarak ifade edilirken gelişim kavramı, hem bu niceliksel büyümeyi hem niteliksel artışları kapsayan bütünleşik bir kavramdır [11].

Çocukların yüzeysel davranışlarının altındaki temel nedenleri anlamak ve buna göre onları yönlendirebilmek adına gelişim dönemlerini incelemek gerekmektedir. Doğduğu andan itibaren kendisini geliştirerek değişime uğrayan çocuğun gelişim dönemleri kavramsal olarak sınıflandırılarak incelenmelidir [12]. Belli gelişim dönemlerinde çocukların ortak davranış kalıpları sergilemesi bu sınıflandırmaya yardımcı olmuştur. Fakat gelişim, sınıflandırma yapılırken dahi bir bütün olarak ele alınmalıdır [13].

2.2.1 Fiziksel Gelişim

Fizyolojik gelişim çocuğun davranış kalıplarını hem doğrudan hem dolaylı etkiler ve bu sebeple çocuğun bedensel gelişiminin iyi bilinmesi gerekmektedir [11].

James Mourilyan Tanner bedensel gelişimin, kalıtım, ırk, beslenme, hastalık, psikolojik bozukluklar, sosyo-ekonomik statü gibi faktörlerden etkilendiğini belirtmiştir [11].

Diğer gelişim basamaklarının her biri için öncelikle sağlıklı bir beden gerekmektedir [12].

2.2.2 Bilişsel Gelişim

Biliş (cognition) kavramı, dünyayı algılamayı ve öğrenmeyi içeren zihinsel etkinlikler demektir ve bu kavram algılama, bellek, muhakeme, düşünme, kavrama süreçlerini içermektedir [11].

Çocukların zihinsel yapıları yetişkinlerden farklı olduğundan, bilişsel gelişimleri de farklıdır. İsviçreli psikolog Jean Piaget' nin kuramları bu farklılığı bilişsel gelişim ile fiziksel gelişimi paralel şekilde ele alarak açıklamaktadır. Piaget' nin, bilişsel gelişimi etkileyen temel ilkeleri aşağıda açıklanmıştır [14].

<u>İşlem (Operasyon)</u>

Piaget' nin kuramının temel kavramını işlem (operasyon) oluşturmaktadır [11]. Örneğin, bir bardak suyun başka hacimdeki bardağa boşaltılması durumunda suyun miktarının değişmeyeceğini düşünebilmek bir işlemdir [11]. Bu işlemlerin kazanılması zihinsel gelişimin en önemli aşamasıdır.

<u>Uyum (Adaptasyon)</u>

Bebekler zihinsel yeteneklere doğuştan gen aktarımı ile sahip olmazken, bilgi ve yeteneklerini geliştirebilme ve çevreye uyum sağlama kapasitesine sahiptirler [11]. Çocukların çevreye uyumu çevreleri giderek karmaşıklaşırken yaşam boyu devam etmektedir. Örneğin bir çocuğun ulaşmak istediği nesne için konumunu değiştirmesi çevreye uyum sağladığını göstermektedir [15].

Piaget' ye göre çocuklar çevrelerine özümleme (asimilasyon) ve kendini uydurma (akamodasyon) şeklinde uyum sağlamaktadır [15]. Özümleme (asimilasyon) çocuğun kendisinde var olan zihinsel şemaları yeni objelere aktararak ya da yeni deneyimlere girişlere çevreye uyum sağlaması iken, çocuğun yeni objeler ve tecrübeler yoluyla zihinsel şemalarının değişmesi ve problemleri çözebilmesi kendini uydurma (akamodasyon) olarak ifade edilmektedir [11].

Örgütleme (Organizasyon)

Organize etme yetisi, alışkanlıkla alakalı eylemlerin ilk kez görüldüğü gelişimlerde görülmektedir [11]. Örneğin bir bebeğin nesneyi önce görmesi, sonra uzanarak alıp ağzına götürmesi yani bu şemaları peş peşe gerçekleştirmesi organize etme yetisidir [15].

Dengeleme

Organizmanın özümleme ve kendini uydurma yoluyla çevresine uyum sağlayarak bir dengeye ulaşma süreci mevcuttur [16]. Piaget' ye göre bu, bilişsel gelişimin temel itici gücüdür [14].

Piaget, çocukların dünyayı kavramaya başladıkça birbiri ile ilişkili bilişsel gelişim dönemlerinden geçtiğini savunmaktadır [11]. Bu dört dönem aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

1. Duygusal- devinimsel dönem (0-2 Yaş)
2. İşlem öncesi dönem (2-7 Yaş)
3. Somut işlemler dönemi (7-11 Yaş)
4. Soyut işlemler dönemi (11- Ergenliğin sonuna dek) [14].

Bu zihinsel gelişim dönemleri Çizelge 2.1'de gösterilmiştir [15]

Çizelge 2.1 Piaget'ye göre bilişsel gelişim dönemleri ve aşamaları [15].

Piaget'nin Bilişsel Gelişim Dönemleri	Bilişsel Gelişim Dönemlerinin Aşamaları
Duyu motor dönem (0-2 yaş)	Refleksler aşaması (0-1 ay)
	İlk alışkanlıklar vebirinci döngüsel tepkiler aşaması (1-4 ay)
	İkinci döngüsel tepkiler aşaması (4-8 ay)
	İkinci döngüsel tepkilerin koordinasyonu ve amaca yönelik davranışlar aşaması (8-12 ay)
	Üçüncü döngüsel tepkiler, yenilik, merak aşaması (12-18 ay)
	Zihinsel kombinasyonlar ve problem çözme aşaması (18-24 ay)
İşlem öncesi dönem (2-7 yaş)	Ön yargı aşaması (2-4 yaş)
	Önsesi aşaması (4-7 yaş)
Somut işlemler dönemi (7-11 yaş)	
Soyut işlemler dönemi (11 yaş ve üzeri)	

1.Duyusal- Motor Dönem (0 – 2 yaş)

Yaşamlarının ilk iki yılında bebekler dünyayı, mevcut duyusal ve motor deneyimlerle tecrübe ederek öğrenmektedir [11].

Bu dönemin 0-1 aylık sürecinde bebekler nesnelerle ilişkilerini refleksleri ile kurmaktadır [15]. Piaget bu ilişkiyi çocukları üzerinde, doğumlarının ilk dakikalarını gözlemleyerek tespit etmiştir [11]. Piaget' ye göre çevredeki ses ve nesnelere başta refleks ile tepki veren bebeklerin zamanla bu tepkileri sistematik hale gelmektedir [11].

Nesne sürekliliğinin temellerinin atıldığı 4-8 aylık dönemde çocuk, tesadüfen keşfettiği bir eylemi sürdürebilmekte ve yineleyebilmektedir [11]. Bir bebeğin çıngırağı sallayıp, çıkan sesi ilginç bulduktan sonra çıngırağı ikinci kez sallaması buna örnek verilebilir [15].

8-12 aylık dönemde bebekler nesnenin izini takip etmeseler de nesnenin var olduğunu kavramaya başlamaktadır [11]. Örneğin bebek, bir topu örtünün altına sakladığımızda örtüyü kaldırarak topu alır, ama örtünün altından alıp başka bir yere sakladığımızda topu ilk sakladığımız yerde arayacaktır [15].

Ayrıca bu dönemde bebekler belirli bir amaç için uzanma, tutma, yakalama gibi şemaları birleştirerek kullanmaya başlamaktadır [15].

12-18 aylar arasında yürümeye başlayan bebek, etkin bir şekilde dünyayı keşfetme yolunda araştırmalar ve deneyler yapmaktadır; suyu dökmek, kapıyı çekmek, devrilmiş çıngırağa vurmak gibi [11].

Duyu-hareket döneminin son aşamasında bebeklerde basit sembolik düşünme başlamaktadır [11]. Ayrıca bu dönemde bebeklerde ertelenmiş taklit görülmeye başlar; annesinin birkaç gün önce oyun sırasında yaptığı bir davranışı birkaç gün sonra taklit edebilmektedir [15].

2.İşlem Öncesi Dönem (2- 7 yaş)

Piaget bu dönemi "ön yargı aşaması (2 – 4 yaş) " ve "önsezi aşaması (4- 7 yaş) " olmak üzere iki aşamada incelemektedir [15].

Ön yargı aşamasında çocuk; cansız nesneleri canlıymış gibi düşünebilir, olaylara benmerkezci bakış açısı ile bakar, dil becerisini geliştirir, sembolik oyun oynar [16]. Bu dönemde çocuklar nesneleri renk, biçim, büyüklüklerine göre sınıflandırabilir fakat soyut özelliklere göre sınıflandırma yapamaz; sayı saymayı başarırken nicelik kavramı hakkında fikirleri yoktur [15].

Ön sezi aşamasında çocuklar nesnelerin en belirgin özelliklerine odaklanır, basit matematiksel işlemleri yapabilir, düzgün uzun cümleler kurabilirler [14]. Ayrıca bu dönemde çocuklar hayal ile gerçeği ayırmakta zorlanır, nesnelerin görünüşü değiştiğinde miktarlarının da değiştiğine inanır [15].

Bu dönemin sonunda çocuğun mekan ve yer duygusunun bir yetişkinin kadar geliştiği görülmektedir [15].

3.Somut İşlemler Dönemi (7- 11 yaş)

Bu dönemin somut işlemler isimi ile sınıflandırılmasının sebebi çocukların elle tutulabilen nesneler hakkında mantıksal ilişkiler kurarak çözümleme yapabilmeleridir [15].

Somut işlemler döneminde çocuklar gelişimlerinin büyük bölümünü geçirdikleri ev ortamından ayrılarak okul ile tanışmakta; çarpmanın toplama ile ilgili olduğunu ve eşitlik kavramlarını bilmektedir, içinde bulunduğu zaman ve mekanı düşüncelerinde farklı şekilde betimleyebilmektedir [14].

Çocuk bu dönemde benmerkezciliği bırakmış; kendi bakış açısı ile başkasının bakış açısını kavrayarak muhakeme etme yeteneği gelişmiş, kurallı oyunları sevmeye başlamıştır [15].

4.Soyut İşlemler Dönemi (11 yaş ve yukarısı)

Çocuk bu dönemde, değişkenler arasında neden-sonuç ilişkisi kurarak problemlerin üstesinden gelebilir, esnek düşünebilir, tümdengelim ve tümevarım düşünme sistemlerini kullanabilir, toplumsal yapı ve toplum değerleri, felsefe, sanat gibi konularla ilgilenmeye başlar [15]. Düşüncelerini bir yetişkin gibi organize edebilen çocuk hipotezler de kurabilmektedir [16].

Bu dönemde ergen benmerkezciliği görülmektedir [15].

Belarus'lu bir ailenin çocuğu olan Vygotsky ise (1896-1934), 1924 yılında psikoloji alanında çalışmaya başlamış; Piaget'nin çalışmalarını inceleyerek doğru bulduğu düşünceleri temel ilke edinmiş, karşı durduğu fikirlerini de dile getirmiştir [17].

Piaget'ye göre çocuk bilişsel gelişimini dış etkenlere bağlı olmaksızın kendiliğinden gerçekleştirirken, Vygotsky çocuğun zihinsel gelişiminin sosyal ve kültürel etkenlere bağlı olduğunu belirtmektedir [17]. Vygotsky'e göre akıl sadece beynin sahip olduğu bir güç değildir; akıl, kişinin içinde bulunduğu kültürel, sosyal ve fiziksel çevre ile etkileşime girerek gelişmektedir [17].

Piaget, çocuklarda öğrenme şeklini “özümseme” ve “uyum” kavramları ile ele alırken, Vygotsky “eleştirel düşünme, hatırlama, analiz, algılama, sentez gibi bilişsel faaliyetlerin bireyler arasından bireye doğru ilerleme süreci” olarak tanımlanan “içselleştirme” kavramını ele almaktadır [18].

Vygotsky’nin kuramının kavramları ise şu şekilde ifade edilebilir [19]:

Sosyokültürel Model: Vygotsky, kişinin başlangıçta bireysel olup daha sonradan sosyalleşmesi şeklindeki Batı pedagojisine ters bir yorum ile, insanın zihninin öncelikle sosyal ve kültürel süreçlerle oluştuğuna, ikincil olarak psikolojik etkenlerle etkileşime girdiğini ifade etmektedir [19].

Yakınsak Gelişim Alanı: Vygotsky’nin bilişsel gelişim kuramının temelinde olan “çevre” olgusu bu kavramın da temel konusudur. Vygotsky’e göre bireyin gelişimi ile öğrenmesi kendi başına ve doğuştan gelen yeteneklerinden ziyade; öğretmen, ebeveyn ve yaşıtları ile kurulan bir çevre içinde gerçek potansiyeline ulaşmaktadır [19].

İşbirlikli Öğrenme: Bu kavram yakınsak gelişim alanı kavramının tamamlayıcısı olarak; bireyin öğrenme eylemini yakın çevresi ile gerçekleştirmesini savunmaktadır [19].

Yapı İskelesi : Günlük hayatta inşaat sırasında kurulan iskelenin görevi ile örtüşen bu kavram; bireyin bir ebeveyn ya da akran desteği ile başarıya ulaşmasından sonra verilen bu desteğin geri çekilmesini ifade etmektedir [19]. Vygotsky bu kavramda, öğrenmede ve gelişmede çevre etkisini ve çevreden gelen yardımların önemini vurgulamaktadır.

2.2.3 Motor Gelişim

Çocuğun vücudundaki tüm organları kullanma, bu organları denetim altına alma konusunda beceri ve hız kazanmasına devinsel gelişim denilmektedir [12]. Çocukların ilk kazandığı motor yetenek başını kaldırmak iken bunu el ve kolların kullanılabilirliği ile ayak ve bacakların kullanılabilirliği takip etmektedir [11].

Bu motor etkinlikler çocuğun hem öğrenmesini hem toplumsal ilişkiler kurmasını sağlayan bir işleve sahiptir [12].

Araştırmalara göre motor gelişim aşağıdaki üç genel kurala göre gerçekleşmektedir:

1.Baştan Ayağa Doğru Gelişim (Cephalocaudal Gelişim) : Motor kontrol evriminin önce baş, sonra omuzlar, kollar, bacaklar ve ayaklar şeklinde gerçekleşmesidir [11].

2.Merkezden Dışa Doğru Gelişim (Proximodistal Gelişim): Motor yetenekler merkezi bir eksenden başlar ve vücudun uç kısımlarına doğru gerçekleşir. Ellerin kontrolünün parmaklardan önce gelişmesi bu gelişime örnektir [11].

3.Bütünden Özel Hareket Gelişimine Geçiş: Başlangıçta bebeklerin ilk hareketleri daha bütünseldir, farklılaşmamıştır. Örneğin; bir bebek önünde duran bir objeyi avcunun tamamını kullanarak yakalamaya çalışır. Sinir sistemi ve beyin geliştikçe bebeğin özel tepki verme yeteneği de gelişmektedir [11].

2.2.4 İletişim ve Dil Gelişimi

Piaget' ye göre dil, dünyayı temsil eden semboller sistemidir [11]. Çocuk dil sayesinde benmerkezcilikten uzaklaşıp sosyalleşmekte; kendisini, duygu ve düşüncelerini kontrol edebilen kendisini güvende hisseden bir birey haline gelmektedir [11].

Dil gelişimi bilişsel gelişim ile etkileşim halinde olup, çocuğun dil gelişimini etkileyecek ortam ve koşulların okul öncesi dönemden itibaren oluşturulması gerekmektedir [18].

2.2.5 Duygusal Gelişim

Duygu; belli bir olay, kişi ya da nesnenin bireyin iç dünyasında oluşturduğu izlenim olarak tanımlanmaktadır [5]. Duygu, heyecan, refleks, haz, elem kavramları duygusal gelişim kavramlarıdır [20].

İnsanlar yaşamları boyunca çevreden gelen uyaranlar etkisi ile çeşitli duyguları yaşamaktadır. Freud kimlik araştırması yaptığı danışanlarının kişilik gelişimlerinin en önemli kısmının, yaşamlarının ilk altı yılı içinde oluştuğunu savunurken, Erikson' a göre duygusal gelişim bireyin bütün hayatına yayılmaktadır [11]. Her durumda da çocukların duygusal gelişimi önem kazanmaktadır. Çünkü çocukların fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması veya karşılanmaması çocuklarda bazı duygu oluşumuna sebep olmaktadır ve bu duygular çocuğun birey olması için en temel öğe olup yaşama uyum sağlaması için gereklidir [20].

2.2.6 Sosyal Gelişim

Sosyal gelişim; bireyin yaşadığı toplum içerisinde o toplumda kabul edilir şekilde davranmayı öğrenme sürecidir [21]. Sosyalleşme-sosyalleştirme, benlik, sosyal olgunluk, kültür gibi kavramlar sosyal gelişimin temel kavramlarını oluşturmaktadır [21].

Sosyal becerileri gelişmiş bir çocuk kendi ihtiyaç ve istekleri ile toplumun değerleri arasında denge kurabiliyor ve birlikte yaşadığı insanlar ile yardımlaşma ve paylaşma içinde olabiliyorken; sosyal becerileri gelişmemiş bir çocuk hem arkadaşları ile ilişkilerinde hem akademik ortamda başarısız olabilmektedir [21].

Çocuklar üç aylıkken sosyal gelişim başlamakta, iki yaşındayken birçok açıdan bağımsız hale gelmektedir [11]. 0-12 yaş aralığında çocuklarda sosyalleşme; arkadaş edinme, gruba katılma, çocuklar arasında tartışma, iş birliği, rekabet, kız-erkek çocuk ilişkileri gibi kavramlar üzerinden gerçekleşmektedir [21].

2.3 Çocuk ve Oyun

Türk Dil Kurumu (TDK) oyunu yetenek ve zekâ geliştirici, belli kuralları olan, iyi vakit geçirmeye yarayan eğlence olarak, oyuncağı ise oyun aracı olarak tanımlamaktadır [5]. Ancak oyun çocuk gelişimi açısından ele alındığında, yalnızca eğlence olarak tanımlamak yetersiz kalmakta ve bu açıdan bakıldığında oyun, çocuğun hiçbir baskı altında kalmadan kendi isteği ile uğraştığı tüm etkinlikler olarak tanımlanmaktadır [22].

Oyun ve oyuncaklar çocuğun fiziksel, sosyal, duygusal, dil ve bilişsel gelişimi için vazgeçilmez bir unsurdur [22]. Ayrıca çocuklar oyun oynarken hem kendi kişilik özelliklerini hem de içinde bulundukları toplumun kültürel özelliklerini yansıtırlar; çevrelerinde neler olduğunu kavrayıp toplumun bir parçası olurlar [23].

Oyun oynamak çocukların ihtiyacı olduğu kadar aynı zamanda hukuken tanımlanmış haklarıdır. Çocukların oyun oynama hakkı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 31.maddesi ile korunmaktadır [24]. Bu maddeye göre Dünyanın neresinde ve ne durumda olursa olsun her çocuğun eşit şekilde oyun oynama hakkı vardır [23].

Bir çocuk eğlencesi olarak önemsiz görünebilmesine karşın oyun kavramı, psikoloji, eğitim bilimleri, sosyal bilimler ve daha birçok disiplinin inceleme konusu olmuş; bu sebeple son otuz yıl içinde yapılan araştırmalar oyun ile biliş, duygu, iletişim, dil, psikoloji arasındaki ilişkiyi araştırmıştır [25]. Oyun ile ilgili yapılan araştırmalar oyunun kendisinden ziyade oyunun çocuk gelişimi ile ilişkisine odaklanmıştır; bunun sebebi oyunun evrensel bir etkinlik olarak kabul edilmesidir [25].

Oyun, çocuğun doğal güdüleri ile bazen büyüklerini taklit ederek bazen sadece eğlenmek amacı ile yaptığı hareketlerdir [26]. Oyun sırasında yetişkinleri taklit eden çocuk aynı zamanda eğlenirken yetişkin yaşamına hazırlanmaktadır. Bu konunun en güçlü savunucularından biri olan Montessori, oyunun çocuğun en doğal etkinliği olduğunu "oyun çocuğun işidir" ifadesi ile belirtmektedir ve Erikson'a göre çocuk, oyunun çocuğun işi olarak görüldüğü ülkelerde bu ikisinin ayrı değerlendirildiği toplumlara göre daha sağlıklı bir ego kimliği kazanmaktadır [9].

Freud'a göre oyun, çocuğun yetişkin dünyasını öğrenmekten ziyade kendisini öğrenmesiyle ilişkilidir [9]. Erikson için oyunun tanımı Freud'dan daha farklıdır. Erikson oyunun sadece duyguların boşaltılması değil, fiziksel ve zihinsel gelişimde insanın genetik yapısında oluşan gelişim düzensizlikleri ile başa çıkmak için bir araç olduğunu belirtmiştir [9].

Yavuzer'e göre oyunun, çocuğun kas sistemini geliştiren ve enerjisini boşaltmaya yarayan bir "bedensel değeri", günlük yaşamın geriliminden kurtulmasını sağlayan "iyi edicilik niteliği", arkadaşları ile işbirliği yapmasını sağlayan ve toplum kurallarını öğrenmesini sağlayan "toplumsal ve ahlaki değeri" ile "eğitimsel değeri" vardır [11].

Smilansky, oyunun gelişimsel sırasını şu şekilde açıklamaktadır; basit bedensel hareketler ile yapılan "işlevsel oyun", objelerle oynanan "yapısal oyun", taklitler yaparak oynanan "dramatik oyun", futbol seksek gibi kurallarla oynanan "kurallı oyun" [11].

Piaget kendi üç çocuğunu inceleyerek oyunu üç tür olarak gözlemlemiştir. Bunlardan birincisi çocuğun yaşamının ilk üç ayında görülen "alıştırma oyunu" dur [9]. Motor faaliyetler ve yinelemeler bu oyun türünün belirgin özellikleridir [11]. 2-6 yaş aralarında görülen "sembolik oyun" da ise çocuk temsili bir sistem geliştirmekte ya da ileri

düzeyde zihinsel planlama ile birbirine ilişkin üniteler oluşturmaktadır [11]. 6-7 yaş dolaylarında simgesel oyun sıklığı azalır ve yerini "kurallı oyun" a bırakır [9]. Kurallı oyunda oyun kadar kurallar da önemlidir [11].

Ayrıca çocukların ne sıklıkta oynadıklarının, oyun arkadaşlarının kim olduğunun, oyunlarının fiziksel ortamının (örneğin oyun odası, köy meydanı) ve oyuncaklarının, bulundukları toplum yapısı ve gelir durumu ile ilgili olduğuna dair bilimsel deliller bulunmaktadır [25].

2.4 Çocuk Hukuku ve Katılım Hakkı

Bir toplum içerisinde çocukların "insan" olarak sevgi ve şefkate layık olmasının yanında, haklarının tanımlanıp korunması; o toplumun gelişmesi, mutlu ve refah içinde olması anlamına da gelmektedir [1]. Burada hakları tanınan çocuğun gelişimini bu yasal haklar çerçevesinde sağlıklı tamamlaması ve ait olduğu toplumun bir parçası olabilmesi o toplumun ilerlemesi için geçerli bir sebeptir.

Tarihsel süreçlere bakıldığında toplumların çocuğa; zaman, sosyokültürel ve ekonomik durumlarına göre farklı değerler verildiği görülmektedir [2]. Örneğin, ilkel toplumlarda aileye ekonomik yarar sağlayan çocuk değerli iken, zayıf ve güçsüz çocuklar toplum dışına itilmektedir [2]. Güçlülerin dışında, korunmaya ihtiyacı olan ve güçsüzleri de kapsayan düzenlemeler yapıldığı zaman çocuk hukukundan söz edilmeye başlanmıştır [1].

Çocuk hukuku özel hukuk, sosyal ve kamu hukuku, uluslararası hukukta çocukların haklarını düzenleyen kurallar ile çocuğun ailesine, topluma ve devlete karşı haklarını düzenleyen kuralların bütününden oluşmaktadır [1]. Çocuk hukuku bu kuralları tanımlayarak, açıklayarak çocuk haklarını ve çocuğun değerini korumaktadır. "Çocuk hakları çocuğun zihinsel, bedensel, duygusal anlamda, özgürlük ve saygınlık içinde sağlıklı bir biçimde gelişebilmesi için hukuk kuralları ile korunan yararlarıdır" [1].

Tarihe baktığımızda karşımıza çocuk haklarına dair dört önemli belge çıkmaktadır [2]:

- 1924 Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi
- 1959 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi

• 1963 Türk Çocuk Hakları Bildirisi

• 1989 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi

Çocuğun hakları en geniş anlamıyla 1989 senesinde 170 ülke tarafından imzalanan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinde (ÇHS) tanımlanmaktadır [3]. Sözleşme ilkesel olarak dört temel hak olan "yaşama-gelişme", "eşitlik-ayrım gözetmeme", "çocuğun yüksek yararı" ve "çocuk katılımı" hakları üzerine oturmaktadır [4].

Türkiye'de "çocuk haklarının" köklerine "Çocuklarımızın terbiye ve eğitimini daha kendi çocuklarımızın haklarını öğrenmemekle mi başaracağız?" şeklindeki bir telaffuz ile Tanzimat döneminde rastlandığı söylenmektedir [5]. Türkiye'de çocuk haklarını korumak adına kurumların kurulmaya başlanması ise 19. yüzyıla rastlamaktadır [2].

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk tarafından çocuklara çok değer verilmiş, 1921 yılında Çocuk Esirgeme Cemiyeti kurulmuş, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı çocuklara armağan edilmiştir [2].

Türkiye 1989'da Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni ilk imzalayan ülkeler arasında olmasına rağmen, sözleşmede yazan ilkelerin çok azının yaşama geçirildiği ve en temel hak olan çocuğun bir "birey" olması ilkesinin hala tam kabul görmediği gözlenmektedir [6]. Ülkemizde; şiddet, uyuşturucu, cinsel istismar, kız çocuklarının zorunlu eğitime devam edememeleri, yoksulluk, göç gibi problemlerin artarak devam etmesi bu gözlemi doğrular niteliktedir [6]. Oysa BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde çocuk hakları; ırk, din, dil, cinsiyet ayrımı gözetmeksizin tüm çocukların yaşama, gelişme, korunma ve katılım hakkı olarak tanımlanmıştır [2].

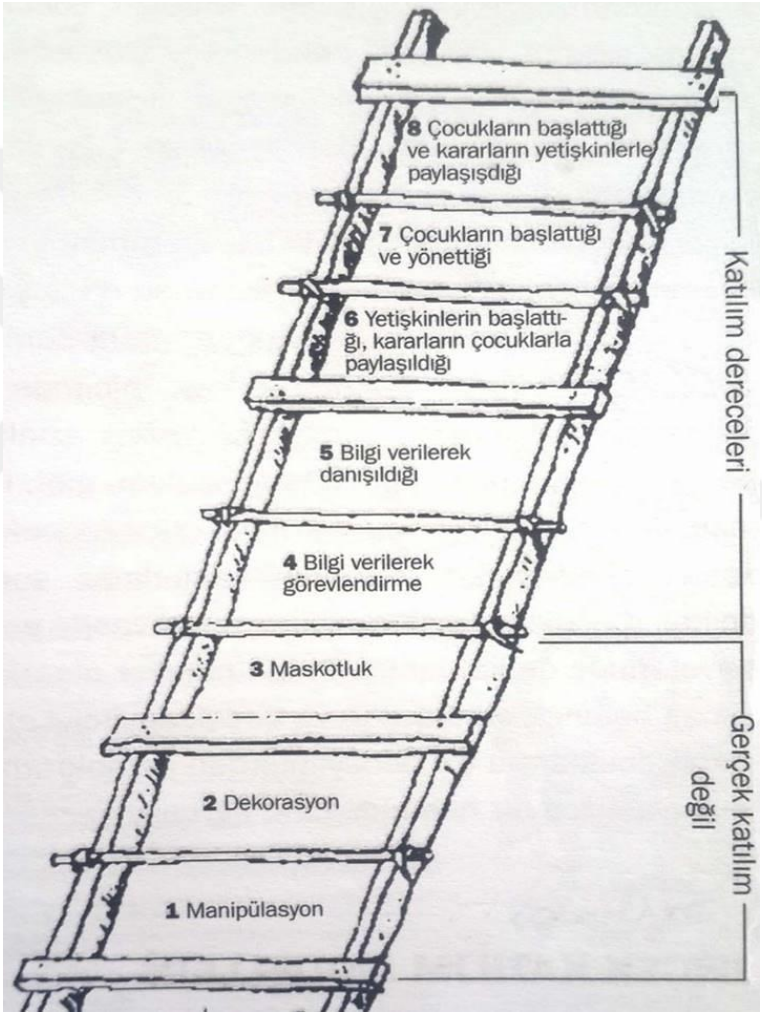
Katılım Hakkı Kavramı

1989'da 170 ülke tarafından imzalanan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yer alan "katılım" hakkı kavramı çağımızın demokrasi anlayışıyla birlikte son birkaç on yılın en önemsenen kavramı haline gelmiştir.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin 12., 13., 14. ve 15. maddesinde çocuğun "katılım" hakkına odaklanılırken; 17., 23., 29. ve 31. maddesinde katılımın

artmasının önemi vurgulanmaktadır [3]. Sözleşmenin (literatürde çocuk ile ilgili çalışmalarda bahsi geçen) katılım ile ilgili 12. maddesi şudur;

"Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar [3]." Çocuk bu maddeye göre, kendisini ilgilendirecek tüm kararlarda, düzenlemelerde özgürce düşüncelerini ifade etme hakkına sahiptir.

Şekil 2.1 Çocuk katılımı merdiveni [27].

Roger A. Hart ise çocukların yasal olarak savunulmasından ziyade çocukların bir "yurttaş" olarak katılımı üzerinde durmuştur [27]. Çocuklarla yetişkinlerin bir proje üzerinde çalışırken, çocukların bu projeye katılım derecelerini göstermek için merdiven

metaforunu kullanmıştır (Şekil 2.1) [27]. Merdivenle anlatılmak istenen, çocuğun bu merdivenin ilk üç basamağında gerçek bir katılım sağlamadığı, üçten sonraki basamaklara ise katılımın derecelerinin farklı olduğudur [27]. 4. basamak ile 8. basamak arası "gerçek katılım" modelleri olarak tanımlanmıştır. Hart' a göre çocuklar bütün projelere en üst (sekizinci) basamakta katılmak istemeyebilir ve zorunda değildir [27].

Türkiye'de BMÇHS haricinde 2005 yılında yürürlüğe giren 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun dördüncü maddesinde de çocuğun katılım haklarının güvence altına alınmasından bahsedilmektedir [9]. Fakat Türkiye'de birçok alanda çocuk katılımının tam anlamı ile gerçekleşmediği görülmektedir. Katılımın gerçekleşmesi ile ilgili yaşanan sorunların temelinde çocuk ve gençlerin yaşları ve sahip oldukları tecrübe çerçevesinde bir "yurttaş" olarak görülmemeleri ve yetişkinler tarafından konulan engeller yatmaktadır [9]. Demokratik bir yapıda her bireyin eşit yurttaş olarak toplumda yer alması, katılım hakkının ilk şartı olduğundan bu durum ülkemizde katılımın henüz tam uygulanamadığının göstergesidir diyebiliriz.

Prof. Dr. Serdar M. Değirmencioğlu Türkiye'deki çocuk katılımını "tersten katılım" olarak nitelendirmiştir [28]. Çünkü ülkemizde çocukların büyük bir kısmı istedikleri projelere katılamadığı gibi, istemedikleri projelere de zorunlu olarak yönlendirilmektedir. Değirmencioğlu'na göre katılım hakkı ve çocuğun gelişimi yakından ilişkilidir çünkü çocuğun hareket etmesi, oyun oynaması doğrudan katılım ile ilgilidir [10].

Günümüzde etkin, katılımcı, yaratıcı, haklarını bilen ve koruyan, sürekli değişen, çevresini de değiştiren bir çocukluk anlayışı hızla egemen olurken, çocuklara yönelik bütün hizmetlerin çocuklarla birlikte yapılması beklenmektedir [25].

Mekâna Katılım

Çocukların fiziksel çevresine yönelik farkındalık geliştirip, yaşadıkları yere ait olduklarını hissederek toplumun bir parçası olabilmesi için mekân tasarımı süreçlerine aktif katılımı önemlidir [11]. Çocuğun tasarıma katılması, kendisinin ciddiye alınması, sesinin

duyulması ve dolayısıyla mekanda kendisini rahat hissetmesi açısından çok önemlidir [29].

Dünya üzerinde çocukların planlama ve tasarım süreçlerine katıldığı ilk uygulamalar 1960'larda başlamıştır ve 1990'lardan itibaren giderek önem kazanmıştır [12].

Roger Hart' a göre her yaştan çocuk, yaşamlarının üçüncü ya da dördüncü yılından itibaren, planlama ve tasarımla ilgilenmelidir. Örneğin, anne ve baba çocuğun yatak odasını boyamadan evvel çocuklarının fikirlerini alarak renk seçmeyi hatta birlikte boyamayı deneyebilir [7]. Böylece çocuklarda, çevrenin kendilerinin de dahil olacağı şekilde insanlar tarafından yaratılabileceği duygusu gelişmektedir [7].

Çocukların mekân tasarımına katılımı, çocuğun önerilerini dikkate alıp, önerilerinin altında yatan nedenleri ortaya koyması teşvik edilerek sağlanabildiği gibi, yetişkinlerle birlikte hareket etmek istediklerinde buna izin verilerek de sağlanabilir [7]. Burada amaç çocuk ve yetişkinin aynı toplumda yaşıyor olduğunu hissederek iş birliği içinde hareket ediyor olmasıdır.

Mark Francis ve Ray Lorenzo (2002) çocukların planlamaya katılımı ile alakalı yapılan çalışmaları yedi kategoride değerlendirmektedir [13]:

1.Romantik yaklaşım: Planlamayı tamamen çocukların yaptığı yaklaşımdır. Uygulamada zorluklar çıktığı için gerçeküstü bir yaklaşım olarak değerlendirilmiştir.

2.Müdafaacı yaklaşım: Plancıların çocuklar için planlamasını savunan yaklaşımdır. Çocukların istekleri yetişkinlerin profesyonelliğinde değerlendirilmektedir.

3. İhtiyaç yaklaşımı: "Çocuklar için sosyal bilimler olmalı ve çocukların ihtiyaçları detaylı araştırılmalı" görüşünde olan yaklaşımdır.

4. Öğrenme yaklaşımı: Bu yaklaşımda çocuklar "yeni birer öğrenci" olarak nitelendirilir. Örneğin mimarlar çocuklara mimarlığı öğretmektedir.

5. Haklar yaklaşımı: Çocuklar birer vatandaş olarak ele alınmaktadır ve çocuk haklarının korunması esastır.

6. Kurumsal yaklaşım: Çocuklar tarafından planlama yapılacaksa bu planlama, kurumsal sınırlar içerisinde yani yetişkinler, otoriteler ve müşterilerin sınırları içerisinde olmalıdır.

7. Proaktif yaklaşım: Çocuklarla birlikte planlama esas alınmaktadır. Çocuk katılımcılığı planlama sürecinde yer alırken tasarımcıların rolü de önemli bir paya sahiptir.

Yanez' e göre çocukların planlama süreçlerine katılımı dört farklı alanda katkı sağlamaktadır; çocuklar bu süreç sonunda entelektüel bir gelişme göstereceklerdir, fikirlerin sinerjisiyle organize olmayı öğrenecek ve fikirlerini eyleme dönüştürme fırsatı bulacaklardır, toplum çocuk bakış açısı ile farklı bir kulvarda gelişim alanı bulacaktır ve son olarak arazi kullanımına yönelik çaba gösteren çocuklar bu konuda birer yurttaş olarak kapasitelerini geliştireceklerdir [14].

Dünya genelinde çocukların planlama sürecine katıldığı çalışmalar ve uygulamalar bulunmaktadır. Örneğin katılımın resmi olarak devlet tarafından ele alındığı İtalya' da çocuk katılımı, kentte imar alanlarının daha fazla yeşil ve yaya alanı olarak tasarlanıp revizyona uğramasına sebep olmuştur [12]. Ülkemizde ise Bursa'nın Nilüfer ilçesinde 2013 yılından beri çalışmaları devam eden "Oyun Engel Tanımaz Projesi" ile kentteki çocukların ve gençlerin yerel yönetime katılması amaçlanmış; proje kapsamında çocuklar ve gençler maket ve çizim tekniklerini kullanarak oyun parkı tasarlamışlardır (Şekil 2.2 ve Şekil 2.3) [15]. Bu tasarımların uygulanmasına yönelik çalışmalar devam ederken, gençlerin bu süreçleri takip etmesine imkân tanınmaktadır [15].

Şekil 2.2 Grup çalışması / arazi maketi [15].

Şekil 2.3 Grup çalışması / oyun araç ve alanları tasarımı [15].

Çocukların planlama ve mekân tasarım süreçlerine katıldıklarında daha yeşil, daha küçük ölçekli ve trafiğin daha az olduğu dost çevreler önerdiği görülmektedir [14]. Dünyadaki "Çocuk Dostu Kent" girişimlerinde yeşil alan ve rekreasyon alanlarının geliştirilmesi, arttırılması ve sokakların trafik için çözüme kavuşturulması çocuk katılımının sağlanması ile gerçekleşmektedir [16].

Katılımcı tasarım yaklaşımı, çocuk mekanlarının yetişkinlerden bağımsız olmadığı kabul edilerek, engelli çocukları da kapsayacak şekilde ele alınmalıdır [29].

2.5 Çocuk ve Mekân

Çocuklar mekanları da nesneleri algılama biçimleri gibi algısal ve zihinsel olarak kavramaktadır [30]. Piaget' ye göre mekânsal algı her zaman göreceliliğini korurken, zihinsel mekan ise "duyusal-devinimsel mekan" ve "yeniden-canlandırılan mekan" aşamalarını içerir [30]. Çocuklarda iki yaşına kadar görülen pratikte yaşanmış, düzenlenmiş, eylem ya da davranış düzeyinde dengelenmiş "duyusal-devinimsel mekan" anlayışında mekan kavramı henüz canlandırma evresine ulaşmamıştır; iki yaşında başlayan yeniden-canlandırılan mekan anlayışında ise mekânsal deneyimin hatırlanması değil simgesel ve içselleştirilmiş olan eylemin zihinde oluşması söz konusudur [30].

Piaget' nin mekânsal kavram için üç önemli tespiti vardır:

1."Çocuk deneyimleri mekân ile etkileşime girerek önce devinimsel hareketlere, sonra içselleştirilmiş eylemlere ve en sonunda işlemsel eyleme dönüşmektedir". Kavramların temelinde eylem vardır.

2.Mekânsal kavramlar sadece algıda oluşmamakta, zihinsel alanda evrimleşme ile oluşmaktadır.

3.Ana hipotez ise şudur; çocukta mekân kavramı, tarihi oluşumun tersine, mantıksal bir gelişim izlemektedir. Önce topolojik ilişkiler, sonra paralel bir biçimde projektif ve Euclid mekanına dair ilişkiler ortaya çıkmaktadır.

Çocuklarda mekan ilişkilerinin algılanması daha geç oluşmaktadır; çocuklar ilk olarak kendi konumlarını daha sonra çevreleri ve kendileri arasındaki mesafeleri, boyutları algılama yoluyla değerlendirmeyi öğrenirler [31].

Pillow ve Flavel (1986) çalışmalarında, çocukların okulöncesi dönemde, izdüşümsel büyüklük ve şekildeki farklılıkları algıladıklarını, büyüklük ve şeklin mekânsal değişimle ilişkisini anlamaya başladıklarını saptamışlardır [31]. Çocuklar sistematik anlamaya sahip olmaksızın görünümdeki değişiklikleri fark edebilmektedirler [31].

Özak ve Gökmen mekanın bellekle ilişkisini ve mekan belleğinin oluşumunu incelemek için yaptığı çalışmasında kavram olarak bireylerin çocukluk mekanını seçmiştir [32]. Bu çalışmada çocukluklarını 1920-1930-1940-1950 yılları arasında yaşamış olan insanlarla anket çalışması yapılmıştır. Yapılan anket çalışmasının sonuçları, bireyin çocukluk dönemine ait;

- Kişide mekân algısının gelişme ve olgunlaşma yaşı,
- Birey tarafından mekânın akılda kalan yönleri,
- Mekânın algılanmasında cinsiyet farklılıkları (kadınlar hareketli eşyaları/erkekler mekânı hatırlamakta),
- Korku ve bir mekânın hatırlanabilmesi için en etkili duyum olan mutluluğun etkisi,
- Çocukluk döneminin en çok hatırda kalan mekânı olan bahçe ile ilgili bilgilere ulaşılmaktadır. Böylece, mekânsal algının gelişiminde etkili olan faktörleri, doğru

zamanda, doğru şekilde kullandığımızda çocuk açısından faydalı sonuçları olacaktır [18].

Özak ve Gökmen (2009)'a göre; kendine özel mekana sahip çocukların, bu mekanda yaşadıkları deneyimlerin, kişisel uğraşların, mekanların hatırlanmasında etkili olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır [18]. Cooper'a göre insanların çocukluk dönemi hatırlarında sürekli bir "yer" olgusu vardır; bilinçaltı çocuklukta yaşanılan yere gidiş gelişleri tekrarlar [32].

Çocukluk döneminin bellekte kalan kısımlarının sonraki dönemlerdeki yaşantılar üzerine etkisi araştırmacılar tarafından incelenmiştir; örneğin Cobb (1977), çocuklukta vakit geçirilen dış ortamların hatırlanmasının, yeniden güç kazandırdığı ve yaratıcılığa teşvik ettiğini belirtir [32].

Henüz kendi sağlığı konusunda yetişkin kontrolünde olan çocukların içinde bulundukları ortamın ısısı, nemi, havası, temizliği ve çocuklara sunulan mekanın güvenli ve işlevsel bir biçimde donatılmış olması çok önemlidir [33].

Çocuk ve mekan kavramları, sadece çocuklar için tasarlanmış mekanlar özelinde değil, çocuk ve yetişkinlerin günlük hayat içinde kişisel gereksinimlerle deneyimlediği mekanlarla birlikte değerlendirilmelidir [18]. Çocuk mekanlarının yetişkinlerden bağımsız olmadığı kabulü ile mekan konusu çocuk mekanları ve çocuğun içinde bulunduğu mekanlar olarak iki başlıkta incelenmektedir [18].

BÖLÜM 3

KONUT ve ÇOCUK ETKİLEŞİMİ

Bu bölümde konut ve çocuk ilişkisi; konutun önemi, konutun çocuk için ne ifade ettiği ve konutta çocuk gelişimini etkileyen mekânsal ihtiyaçlar çerçevesinde incelenmiştir.

Psikolog Bloom ve Deutsch, çocukların çocukluk ortamları ve deneyimlerinin, zekaları ve gelişmeleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu belirtmiştir [42]. Ayrıca çocuğun davranışlarının da içinde bulunduğu mekan tarafından belirlendiği araştırmalarla kanıtlanmıştır [43]. Çocuğun ortamının, fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmasına ek olarak bütün duygularının tanımlandığı bir yer olduğu söylenmektedir [2]. Kısaca çocuğun fiziksel ortamı, çocuğun sadece fiziksel değil, psiko-sosyal, bilişsel, davranışsal gelişimini de etkilemektedir.

Çocuğun fiziksel çevresi ile alakalı bilgisinin büyük miktarının çevre ile olan etkileşimi ile ilişkili olduğu söylenmektedir [14]. Bu çerçevede çocuk ortamlarını tasarlarken aşağıdaki üç unsura dikkat etmek gerekmektedir [42]:

-Çocuğun çevre algısı ve yorumlaması,

-Fiziksel çevrenin çocukların davranışlarına etkisi,

-Çocukların çevresel etkileşimlerinin arkasındaki güdüler.

Maslow' un ihtiyaçların hiyerarşisine ilişkin iyi bilinen teorisine göre, çocukların olumlu gelişimi için fiziksel mekan önem taşımaktadır [44]. Çünkü bugün çocukların iyi olma halinin sadece genetiklerine veya ebeveynleriyle etkileşimlerine değil, aynı zamanda

fiziksel çevrelerine de bağlı olduğu bilinmektedir [44]. Bu fiziksel çevrelerden ev, okul ve mahalle çocukların yaşamlarındaki üç dominant fiziksel mekandır [45].

Çocuğun gelişim dönemlerine göre aksiyon çapı[1] değişmekte ve ilişki kurduğu fiziksel mekanlar da buna bağlı olarak farklılaşmaktadır. Süt çocukluğu (0-12 ay) döneminde kullanılan mekân çocuk odasıdır; özerklik (12-36 ay) döneminde kullanılan mekanlar çocuk odası, apartman girişi, çocuk bahçesi, kreştir; oyun (3-6 yaş) döneminde kullanılan mekanlar çocuk odası, apartman girişi, çocuk bahçesi, anaokuludur [4]. Sonraki dönemlerde bu fiziksel mekanlar sürekli gelişen çocuk tarafından mahalle, semt, kent şeklinde keşfedilmeye devam edecektir. Fakat çocuğun ilk mekânsal algı ortamının konut olması sebebi ile konut ve yakın çevresi çocuk gelişimi için birincil derece önemlidir [4]. Kentleri oluşturan konut kavramı bugüne kadar birçok disiplin tarafından ele alınmış fakat çocuk kullanıcı açısından çok az çalışmaya konu olmuştur [43]. Oysa konut çocuğun hayatının ilk yıllarında psikolojik, bilişsel, sosyal, fiziksel gelişiminin temelini atan önemli bir fiziksel ortamdır.

Çocuk, nesneler dünyası ile ilk ilişkisini ise yaşadığı konutta kurmaya başlar. Konut, çocuğun bilincini kazanmasında ve fiziksel çevreyi algılayışında bir merkezdir. Çocuklar bu merkezde ilk önce kendilerini ve diğerlerini ayırt etmeye başlar [46]. Çocukların mekan içerisindeki büyüme ve gelişmesi zaman geçtikçe bilgi ve deneyime dönüşmektedir [14]. Biriktirilen bu deneyimlerin ve zamanın ilk muhafazası ise evdir ve çocuk evde bilinç kazanmaya başlayarak dünya ile ilk ilişkisini kurar [14].

Özak ve Gökmen (2009)'a göre ev kişilerin yaşam şekillerinin ifadesidir ve kişilerin mekânsal belleğinin kökleri yaşama dair anılarının oluştuğu ilk eve kadar uzanmaktadır [32]. Bu sebeple birey ile çocukluk evinin mekânları arasında duygusal bir ilişki vardır; kişi ileride mekanları somut biçimi ile hatırlayamasa da mekanları kendisine uyandırdığı hisler ile belleğinde kodlayacaktır [32].

[1] Çocuğun yaş dönemlerine göre, ulaşabildiği mesafedir.

Bachelard (1969)'a göre insanın evi ilk evreni, Malouf (1986)'a göre insanın ilk evi, ilk deneyimleridir [32]. Bachelard (1969)'ın evin bilinçaltı ve bilinç üstü anlamlarını içeren çalışması, Cooper ve Marcus (1992, 1995)'un çocukluk evlerinin değerini ve yetişkin dönemde hatırlanan çocukluk mekanlarını incelediği araştırması; Chawla (1986)'nın otobiyografik anı analizleri ile çocukluk mekânlarının bireyde bıraktığı duyguları analiz eden çalışması, Sebba (1991)'nın yetişkinlerin çocukluk dönemlerine ait bellekte kalan çevresel deneyimlerini araştıran çalışması çocuk ve mekan arasındaki ilişkiyi ortaya koyan çalışmaların başında gelmektedir [32].

Wohlwill ve Heft (1987), evin çocukluk döneminde baskın fiziksel ortam olduğuna dikkat çekmiştir. Bu nokta, bir çocuğun hayatının çeşitli alanlarında evin oynadığı merkezi rolü gösteren araştırmalarla belgelenmiştir [47]. Biel (1986), bilişsel olarak, çocuğun evinin, çocuğun mahalleyi kavramsallaştırmasında en belirgin dönüm noktası ve merkezi unsur olduğunu bulmuştur. Çalışmalarda ev; çoğunlukla çocuğun mahalle haritasında çizdiği ilk ve haritanın kalan kısmının bunun etrafında organize edildiği unsurdur [47]. Çocukların oynamak için en sevdikleri yerlerin bir haritasını çizmeleri istendiğinde ise yine, çocuğun evi haritalardaki en yaygın unsur olarak ortaya çıkmıştır [47].

Çocuklar için ev, yaşamlarının başlangıcında ilk tanıdıkları ve ilk keşfedildikleri özel bir yerdir [48]. Aynı zamanda ev çocukların ilk bağlanma yeri ve kendilerinin merkezde olduğu bir fiziksel mekandır [48]. Ev ile ilişkili olan bahçe, balkon, teras gibi ev ile ilişkili dış alanlar da çocuğun samimi coğrafyasının bir parçasıdır [48].

Günümüzde genellikle çocuk odası evin en küçük mekandır, koridorlar ve odalar arasındaki seviye farkları ortadan kalkmış, odaların birinden diğerine düz ayak geçiş sağlanmıştır [49]. Gür'e göre özellikle çocuksuz çiftler mekanın büyüklüğünden çok fazla şikayet etmezler çünkü küçük konut geçici olarak katlanılabilen, daha sonra çocuklar dünyaya geldiğinde değiştirilebilecek bir yerdir [50]. Bu değişim isteğinin sebebi yetişkinlerin, çocukların evde diğer mekanları dağıtmasındansa kendi odalarında vakit geçirmelerini beklemesidir.

"Halbuki evin tamamı çocuğa açık olabilse, çocuk mutfağa girebilse, yemeğe kadar etkinliklere katılmasına izin verilse, banyo aynı zamanda bir oyun oynama ve deney

alanına dönüştürülebilse, oturma odasında gerçekten oturulsa, oturma odasında oyun oynamaya, acemiliğin peşi sıra oluşan dağınıklığa, çığlık ve kahkahalara da "yer" ve izin olsa, evin içerisinde gezinip dolaşmaya, koşmaya ve kirletmeye göz yumulabilse, "yeni" evdeki bu mekânsal kayıpların önemi pek az olurdu”[49].

Çünkü artık günümüzde çocukların fiziksel ortamda karmaşıklık ve simgesellik görmeye, çıkmaya inmeye, tırmanmaya, sıcak, soğuk, ışık, gölge gibi kavramları öğrenmeye, kısaca ilerleyen zamanın kendisinde oluşturacak deneyimlere ihtiyacı olduğu bilinmektedir [14]. Bu ihtiyacın karşılanabilmesi için, konutun çocuğa etkileri, çocuğun konuttan beklentileri incelenmeli ve buna göre tasarım kararları alınmalıdır.

3.1 Konutun Çocuk Gelişimine Etkileri

Çocuğun keşfetmesi ve öğrenmesi için kaynakları zengin bir fiziksel ortam, hem çocukların öğrenme kapasitesi ve becerileri hem de davranışları ve tutumları üzerinde etkilidir [51].

Bir yetişkinin sevgisi olmadan büyüyen çocukların beyin gelişimi sevgi içinde büyümüş olanlardan yüzde 30 daha az gelişir fakat fiziksel çevre etkisi de beyin gelişimini etkilemektedir [52]. Dolayısıyla çocukların sağlığı ve gelişiminin sadece ebeveynleri veya bakıcılarıyla olan etkileşimlerine bağlı olmadığı açıktır; bir çocuk için her gün yemek yediği, uyuduğu ve oynadığı yer olan kendi evinin ortamı çok önemlidir [44]. Yaşadıkları evin koşulların ve evin nerede olduğuna bakmaksızın her konut çocuğun gelişimini etkileyebilir [44].

Araştırmalarda çocukların sağlığının üç temel alanını etkileyebilecek ev ortamlarından bahsedilmektedir. Bu üç alan:

• Fiziksel sağlık,

• Sosyal ve duygusal işlevler,

• Bilişsel gelişim

olarak tanımlanmaktadır [44].

Çocukların psikolojik gelişiminin yanında sosyal ve kültürel gelişimi de fiziksel çevrede oluşmaktadır [43].

Bir çocuğun fiziksel sağlığı, içinde yaşadığı evin özelliklerine bağlıdır [53]. Fiziksel çevrenin, fiziksel sağlık gelişimi yanı sıra bilişsel gelişim ve sosyo-duygusal gelişim üzerinde de etkisi vardır. Day (2007) 'ye göre beyin, gelişmek için neye ihtiyaç duyduğunu çevresel deneyimlerden öğrenir [52]. Çünkü çocukların, diğerleriyle ve çevrelerindeki dünyayla etkileşim için gerekli olan sosyal ve çevresel becerileri geliştirdikleri yer konuttur ve mekan teorilerine göre çocukların psikolojik gelişimi de evindeki deneyimlere bağlıdır [46].

Ailelerin çocuk yetiştirmesi için en uygun ortam olarak görülen konut, ortamda sağladığı davranış özgürlüğü ile her ebeveynin çocuğunu kendi doğrularına göre yetiştirmesini ve konuttaki bireylerin birbirlerine karşı duygularını rahatça belirtmelerini sağlamaktadır [43].

Özetle, çocuk gelişimi fiziksel ortamın özelliklerinden etkilenmektedir. Ayrıca fiziksel ortamın unsurları çocukların diğerlerine ve çevreye karşı davranışlarını da etkilemektedir [46]. Fiziksel koşulları sağlıklı olmayan ortamda yaşayan çocuklar, akranlarıyla daha fazla sosyal sorun yaşamakta ve bu sosyal problemler, çocuğun sosyo-duygusal sağlığının daha az gelişimine neden olmaktadır [54].

Konut Kalitesi

Bir çocuğun barınma ortamı, bilişsel gelişimi ve sosyo-duygusal gelişim için çok önemlidir; bu yüzden çocukların çevrelerini keşfetmeleri ve anlamaları için motive edici, ilgi çekici, güvenli ve temiz bir mekan sağlanması gerekir [52]. Çünkü olumsuz koşullara sahip fiziksel ortam, çocuklarda psikolojik bir değişime neden olmakta ve bu psikolojik değişim sosyo-duygusal sağlık sorunlarına sebep olmaktadır [52]. Dolayısıyla çocuğun çevresinde, her gün yediği, uyuduğu ve oynadığı yer olan evinden daha merkezi bir ortam yoktur ve konut kalitesi tüm çocukları etkilemektedir [44].

Özellikle çevresel kalite ve etkileşimler gibi faktörler çocuk ve çevre içindeki diğer insanlar arasında çocuğun gelişimini etkiler ancak konut kalitesi ve ilgili özellikler, bu çevrelerin her birini etkileyebilir [44].

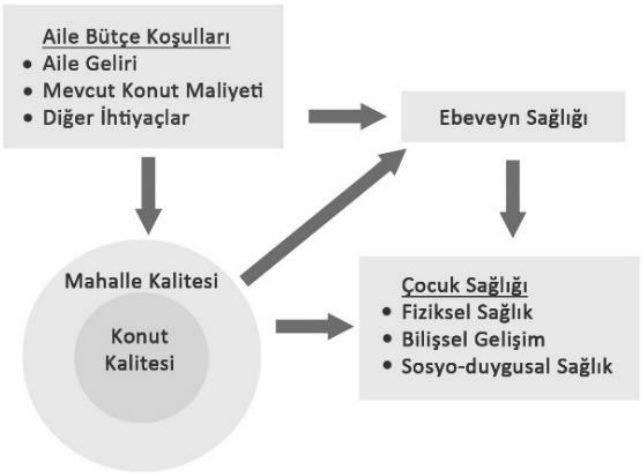
Konut kalitesi, çocukların sağlığını hem doğrudan hem de dolaylı olarak olumlu ve olumsuz yönde etkileyebilir (Şekil 3.1) [44]. Etkileyen faktörler şunlardır:

• Mevcut konutun maliyeti,

• Evin fiziksel kalitesi ve evsizlik,

• Ev sahipleri, ailelerin evi kullanma süresi ve hareketliliği,

• Mahalle özellikleri (çocukların evlerini çevreleyen yakın çevre) [44].

Şekil 3.1 Konut koşullarının çocuklar üzerinde etkisi [44].

Şekil 3.1' de gösterilen ok işaretleri, bir blokta gösterilen faktörlerin başka bir blokta gösterilen faktörleri doğrudan etkilediğini göstermektedir [44]. Burada konut ve çocuk gelişimi arasındaki ilişki şu şekilde ifade edilmektedir [44]:

•Konut özellikleri çocukları hem doğrudan hem de dolaylı olarak etkilemektedir. Olumsuz koşullar içinde olan bir konut fiziksel olarak çocukların sağlığını doğrudan etkileyebilir.

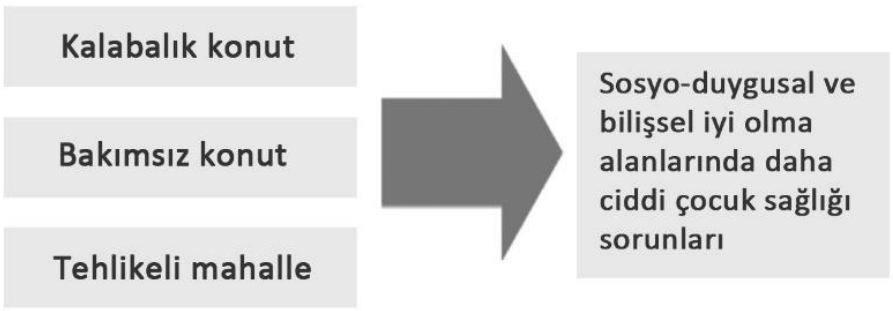
•Konut maliyeti ise çocukları dolaylı olarak etkilemektedir. Bir ailenin geliriyle ve diğer gerekli masraflarla birlikte, konutun kullanılabilirliği ve maliyetinin karşılanabilirliği; bir ailenin erişime sahip olduğu ve çocuğun daha sonra yaşayacağı konut ve mahalle özelliklerini belirlemektedir.

•Konutun çocukları dolaylı olarak etkileyebileceği başka bir yol da ebeveynleri aracılığıyladır. Çünkü barınma koşulları çocukların sağlığını etkileyebileceği gibi, yetişkinlerin sağlığını da etkileyebilir. Konutta fiziksel, ruhsal veya bilişsel alanda oluşacak yetişkin problemleri ebeveynlik kabiliyetlerini engelleyip, çocuklara zarar verebilir. Barınmaların çocuk refahı üzerindeki bu dolaylı etkileri doğrudan etkiler ile

aynı derecede zararlıdır (barınma koşulları yetişkinlerin sağlığını iyileştirirse faydalıdır). Ayrıca, konutun çocuklar üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkileri birbiri ile birleşebilir. Çocukları olumsuz etkileyen bir konut özelliği yetişkinleri de olumsuz etkiliyorsa, çocuklar için genel olumsuz sonuç iki ile çarpılabilir. Tersine hem yetişkinlere hem de çocuklara yarar sağlayan durumlar iki kat fayda sağlayabilir.

•Çocuklar üzerindeki etkilerini anlamak için konutlar bulundukları mahalleyle birlikte ele alınmaktadır. Çocukların yaşadığı ortamlar birbiri ile iç içedir. Bu yüzden mahalle kalitesi ile konut kalitesi iç içe gösterilmiştir. Dolayısıyla, bir çocuğun evinin özellikleri, arkadaş evlerinin, çevredeki mahalle koşullarının ve okul kalitesinin özellikleriyle ilgilidir. Çocukların refahını anlamak için konut sakinlerinin, konutların, binaların, blokların ve mahallelerin özelliklerine bakmak gerekir (Şekil 3.2).

•Konut konumu veya koşulu, çocuklar üzerinde hem iyi hem de kötü etkilere sahip olabilir. Örneğin düşük gelirli bir aile, gelirinin çok büyük bir bölümünü iyi bir okul ile iyi bir mahallede bir ev kiralamak veya satın almak için harcayabilir. Bu seçim çocuğun gelişimine olumlu katkıda bulunur ancak aile gelirini evdeki fiziksel ortamı koruyamayacak kadar harcadığından zaman içerisinde çocuğa dolaylı olarak zarar veren koşullar gelişebilir. Bu gibi durumlarda, pozitifleri feda etmeden negatifleri nasıl en aza indirmeyi düşünmek önemlidir.

Şekil 3.2 Konut ve mahalle koşullarının çocuk gelişimi üzerinde etkisi [44].

•Kanada'da kentsel ve banliyö (9-12 yaş) grubundaki çocuklarla yapılan çalışmada, konut ortamlarının fiziksel kalitesi, özellikle evin iç mekanının fiziksel kalitesi ile çocukların sosyo-duygusal sağlığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. 16.000 İngiliz çocuk üzerinde yapılan başka bir araştırmada, kalabalık evlerde yaşayan, rahatlıktan

yoksun ve daha az yardım edilen çocukların, 16 yaşından sonra okuma ve matematik testlerinden göreceli olarak düşük puanlar aldığı bulunmuştur [54].

•New York Eyaleti'nde, daha az nitelikli konut, daha kötü ruh sağlığı ile ilişkili bulunmuş ve ikinci bir çalışmada, daha iyi kalite barındıran bir konutun daha az psikolojik rahatsızlığa sebep olduğu görülmüştür [54].

•Yetişkin sağlığını ve dolayısı ile çocuk sağlığını etkileyen bir diğer konu ise konut hareketliliğidir. Araştırmalar çocuk yaşamının ilk birkaç yılında gerçekleşen konut hareketliliğinin çocuğun davranışları üzerindeki zararlı etkiler oluşturabileceğini göstermiştir [55]. Çocukluktaki konut hareketliliği ile çocuk davranışı arasındaki ilişkinin 9 yıl boyunca incelendiği bir çalışmada, erken yaşta (2 yaşından önce) artan konut hareketliliğinin, 9 yaşındaki çocuklarda artış gösteren içsel davranış problemleri oluşturduğu belirtilmiştir [55].

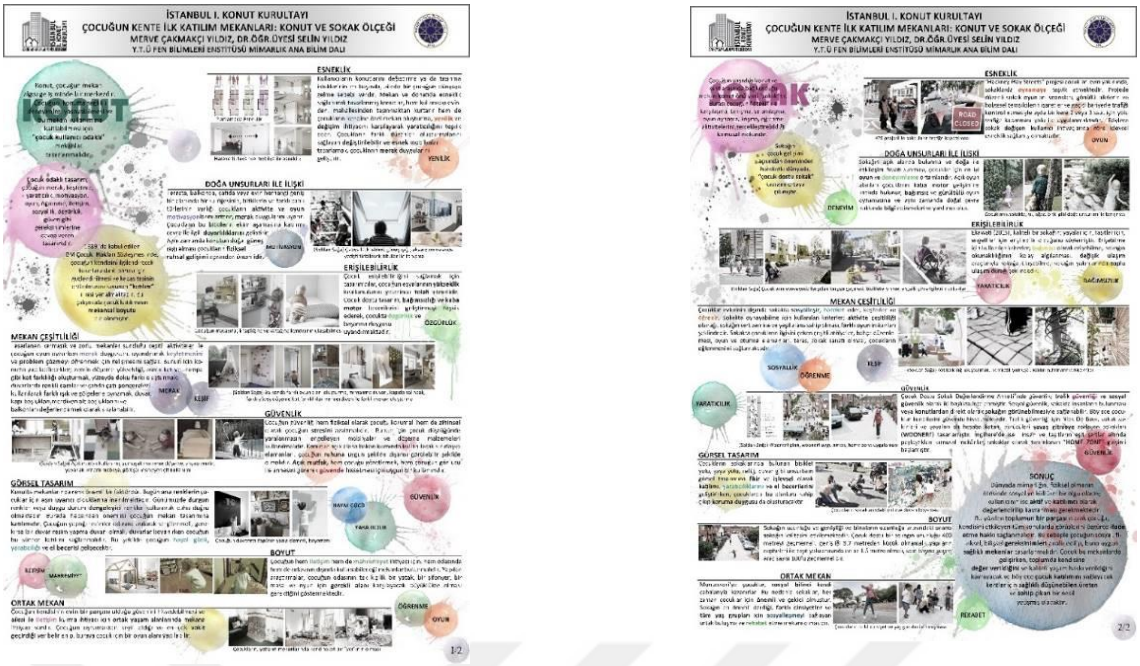
•Henüz konut hareketliliğin etkisinin en fazla olabileceği çocukluk evresinin ön incelemesi yapılmamıştır [55]. Evin belirli yaşlarda hareket etmesi, diğer yaşlardaki hareketlerden daha zararlı olabilmektedir. Örneğin, çocuğun okula başladığı zaman meydana gelen hareketler, giderek daha önemli hale gelen yerleşik dostlukların ve akran gruplarının bozulmasından dolayı, daha erken yaşlardan ziyade davranış üzerinde daha büyük bir etkiye sahip olabilmektedir [55].

•Konutun kaliteli ortam sunması ve konut hareketliliğinin azalması için çocuklara konutta sağlanması gereken mekânsal ihtiyaçların analiz edilmesi söz konusudur.

3.2 Çocuğun Konutta Mekânsal İhtiyaçları

•Çocukların çevreleri kişisel kimliğini beslemelidir; bu, mekanı algılamayı sağlayan nesneler ve mobilyalar ile mekanı kişiselleştirmek anlamına gelmektedir [46]. Çocuk oyun aracılığı ile bazı eylemlerde bulunarak fiziksel çevresinin ona cevap vermesini beklemektedir. Fiziksel ortam çocuğun hareketlerine cevap verebilirse çocuk için o bölge kişiselleşmiş, kendisine ait bir mekân olacaktır.

•“Günümüzde ailelerin çocuğa verdiği önem ve değer göz önüne alındığında ; konunun toplumsal, psikolojik ve pedagojik boyutlarının yanı sıra, çocukların mekânsal gereksinmelerinin ve isteklerinin belirlenmesi gerekir [43].“

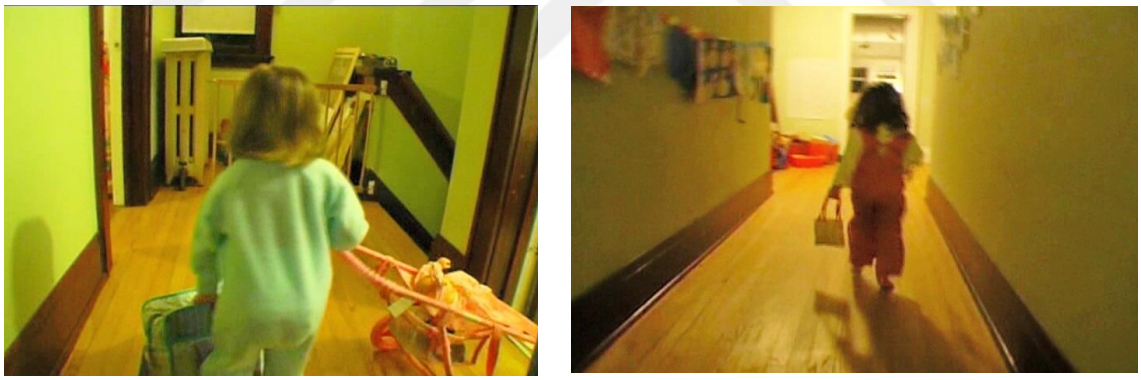
Şekil 3.3 İstanbul 1. konut kurultayı [57].

Çocuklara evlerinde talep ettikleri özellikler sorulduğunda genel olarak verdikleri cevaplar şu şekildedir: odalarında balkon bulunması ve mezarlığa bakmaması, odalarının daha büyük olması, yeni mobilyalarının olması, duvarlarında resimler olması, renklerin uyumlu olması, evin bahçesinin olması, yatağın ranza olarak değil yan yana olması, mutfağın uzun ve geniş olması, banyo ve tuvaletin ayrı olması, bilgisayarın kendi odasında olması, balkonun odaya katılarak genişletilmesi, oyun odası olması [56]. Çocuğun mekanda ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik literatür taraması yapılarak, ihtiyaçlar başlıklar altında toplanmıştır [57]. Çocuğun konut tasarımında ihtiyacı olan mimari mekân kriterleri "İstanbul 1.Konut Kurultayı" bildirisinde sunulmuştur (Şekil 3.3).

3.2.1 Boyut

Günümüzde çocuklara fikirlerinin sorulduğu ve değerlendirildiği çalışmalar artış göstermiş ve konut alanında da hayallerindeki ideal ev fikirleri sorularak araştırmalar yapılmıştır. Yapılan bir çalışmada kendileri ve aileleri için ideal bir ev tasarlaması istendiğinde çocuklar, mevcut evlerininkinden daha büyük bir ölçekte ve daha geniş alana sahip konutlar talep etmişlerdir [47]. Çünkü çocukların evdeki diğer mekanları da deneyimleyerek oyun oynama, ailenin diğer üyeleri ile iletişim kurma ve gerektiğinde odasına çekilerek kendisine mahremiyet sağlama ihtiyacı vardır [57].

Çocukların evlerindeki "kişisel coğrafyasını" keşfetmeye yönelik yapılan bir çalışmada üç farklı ülkeden üç çocuk, video ile gün boyu evde oyun oynarken gözlemlenmiştir. Bu çocuklardan biri (Katy), odasından çıkarken aldığı bavul, içi boya dolu çanta ve bebeği ile "işe gitme" ve "yolculuğa çıkma" oyunu oynamaktadır [48]. Bu çalışmada Katy'nin oturma odası ve kendi odası arasındaki koridoru gün içerisinde sık sık gidip gelerek evdeki farklı mekanları bağımsızlık duygusu ile deneyimlediği görülmektedir (Şekil 3.4) [48].

Şekil 3.4 Koridorun çocuk oyunu için kullanılması [48].

Bengtsson' a göre çocuklu bir aile için ideal konut, içle dış arasında sınır olmadan tasarlanmış olan konuttur. Çocuk birinden diğerine serbestçe hareket ederek eylem alanını genişletir ve böylece kendine güven duygusu gelişmektedir [43].

Miller (1986), özellikle konut tasarımında tatmin edilmesi gereken çocukların ihtiyaçlarına odaklanmıştır. Miller yedi farklı ihtiyaç belirlemiş olsa da, bunların evde üç farklı alanın birleştirilmesiyle karşılanabileceğini öne sürmektedir, bu alanlar; yatak odası (bölge, kimlik ve mahremiyet sağlamak için), teşvik için bir yer (çocuğun

faaliyetlerine ve ilgi alanlarına izin verecek için bir oyun odası gibi) ve bir aile buluşma yeridir (sosyallik, mahremiyet ve güvenlik ihtiyaçlarını karşılamak için) [47].

Portland' ın merkezinde yaşamak isteyen ailelerle yapılan bir araştırmada, en önemli konut tasarım önceliğinin, % 85'in üzerinde bir oranla, 3 yatak odası ve 2 banyo bulunan yeterli iç yaşam alanına sahip konutlar olduğunu belirtmiştir [58]. Aynı çalışma oda başına 2 - 3 kişiden daha fazla kişinin yaşadığı kalabalık çevrede yaşayan çocukların sosyalliklerinin olumsuz yönde etkilenebileceğinden bahsetmektedir [58].

Oysa günümüzde konutlar çocuğun ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde tasarlanmamaktadır. Çocuk odaları konutlarda, düzenlemek için kolay ertelenen, kolay vazgeçilebilen en küçük odadır ve çocuklara oyun için yeterli alan sunmamaktadır [43]. Hane halkı kalabalık ailelerde ise çocuk odalarında mahremiyet kavramı kalmamaktadır [43].

Oysa çocuğun yeterli alana sahip, bireysel bir odaya ihtiyaç vardır. Yeterli alan ile kastedilen çocuğun bazı ihtiyaçlarını gerçekleştirebileceği bağımsız alan ihtiyacıdır. Bu ihtiyaçtan biri de oyundur. Yatak odası çocuğun oyun ihtiyacı için de geniş olmalıdır [59]. Konutta çocuk oyunları, gençlerin eğlenceleri vb. gibi gayrı resmi aile faaliyetlerini karşılamak için ayrı bir yaşam alanı sağlanmalıdır [58]. O halde çocuk yatak odası şunları karşılayacak kadar büyük olmalıdır [57]:

-Tek kişilik bir yatak,

-Bir şifonyer,

-Bir sıra veya masa,

-Oyun için bir alan

-Birbiriyle çatışmayan kullanımları barındıracak çeşitli alanlar (Şekil 3.5) [57].

Şekil 3.5 Çocuk için ideal oda boyutuna örnek [57].

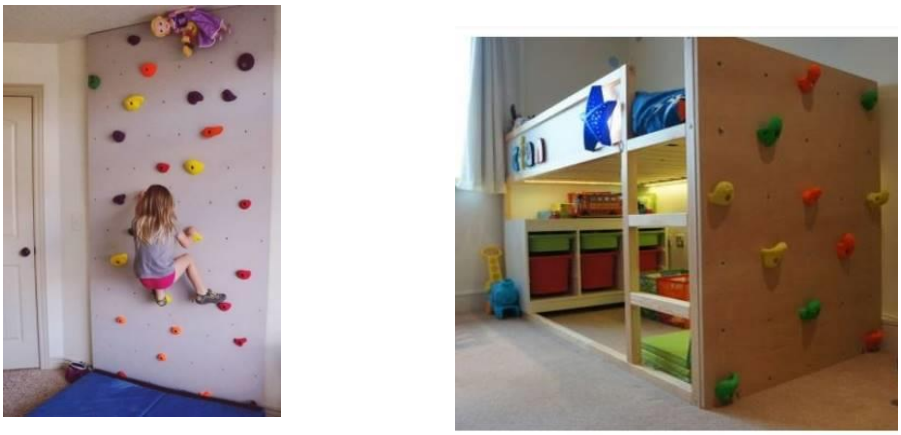
Çocuğun alan ihtiyacı konusu evdeki diğer insanlar ile olan iletişim açısından da ele alınmaktadır. Bunun için aile ile vakit geçirilecek mekanlar önem kazanmaktadır. Bazı araştırmalarda özellikle küçük yaştaki çocukların ebeveynleri ile ortak uyku alanlarını tercih ettiklerini ve ortak vakit geçirebilecekleri daha fazla alan istedikleri belirtilmiştir [58]. Ortak sosyal mekanlar ve uyuma alanları dışında banyo da minimum boyuttan daha büyük tasarlanırsa ebeveyn ve çocuk birlikte olabilir [59].

Gökmen alan ihtiyacını konut ve yakın çevresi bağlamında ele aldığı çalışmasında, çocuğun konut içi ve dışında oyun alanı bulamadığında, konut önü yani apartman girişi, koridor ve merdivenlerde oyun oynadığını ve buralarda çocuk ile alakalı bir düzenleme olmadığını belirtmiştir [43]. Bu ara mekanlar çocukların varlığı hesap edilerek tasarlanmalıdır. Bu durumda standart olandan daha geniş olan koridorlar daha güvenli olacaktır çünkü geniş koridorlar bebek arabalarının park etmesine, üç tekerlekli bisikletler veya tekerlekli diğer oyuncakların dolaşmasına izin verecektir [59]. Bu mekanlarda dayanıklı, kaliteli inşaat malzemeleri kullanmak önemlidir [59].

3.2.2 Mekan ve Çevre Çeşitliliği

"Peki öyleyse, hiçbir hareketli deneye elvermeyen, girintisi çıkıntısı, köşesi bucağı, düşmesi kalkması olmayan şu dümdüz dikdörtgen mekanlara ne demeli?" Françoise Barre [49].

Çocuğun ev ortamındaki yerini ve önemini kavraması için çevresindeki zengin çeşitliliği kavraması önem taşımaktadır [60]. Bu zengin çeşitliliğin ve uyaranların çok olmasının ise çocuk zekası üzerindeki etkisi büyüktür [60]. Çocuk ortamları zengin ve çeşitli ortamlar sunarak çocukların bilişsel, sosyal ve motor gelişimini de desteklemelidir [46]. Farklı aktivite ortamları oluşturmak çocuk için uyarıcı etki yapabilir. Çocukların bu uyarıcı kaynaklardan dolayı verdiği tepkiler, kitaplar, oyuncaklar ve okul dersleri kadar önemlidir [51]. Bunun için evdeki farklı kullanıcıların farklı etkinlikleri yapabilmesini sağlayan, alanı bölen yaratıcı mimari çözümler üretilebilir; farklı işlev ve ebattaki eşyaların çeşitliliği ile de uyarıcı etkisi güçlendirilebilir [58]. Tasarlanan karmaşık ve zorlu mekanlar sunduğu çeşitlilik ile çocuk oyunlarını desteklemektedir (Şekil 3.6), (Şekil 3.7) ve (Şekil 3.8) [57]. Bu karmaşıklık ve çeşitlilik, çocuğun merak duygusunu uyandırarak keşfetmesini ve problem çözmeyi öğrenmek için gelişmesini sağlamaktadır [57].

Şekil 3.6 Tırmanma elemanları kullanarak mekan çeşitliliği oluşturulması [57].

Şekil 3.7 Kot farkı kullanılarak mekan çeşitliliği yaratmak [57].

Şekil 3.8 Farklı mekan ve doku kullanarak mekan çeşitliliği oluşturulması [57].

Özellikle ebeveyn gözetimi gerektiren çocukların çıkarları doğrultusunda her evin, annenin ana çalışma alanı olarak mutfakla ilişkili çok amaçlı bir odası olmalıdır [61]. Bu oda küçük çocuklara annenin yanında olmakla birlikte, annenin günlük işlerini yaparken herkes ile iletişim kurabildiği bir oturma odası ve oyun odası olarak kullanılabilir [61]. Bu alanın sunum işlevi olan ve düzenlilik kurallarına sahip oturma odasından ayrı tutulması önemlidir [61].

Çocuğun diğer bir mekânsal ihtiyacı çevre karmaşıklığıdır [60]. Burada kastedilen karmaşıklık bir dağınıklık olarak algılanmamalıdır. Jones ve Prescot (1978), tek bir kullanıma hizmet eden basit araç ve mekanlarla, parçalara ayrılabilen-birleştirilebilen elemanlara sahip, çocukların düşünmesine ve doğaçlama yapmalarına imkan veren daha karmaşık araçlar ve mekanlar arasındaki farka dikkat çekmiştir [62].

Karmaşıklık ve çok yönlülük çocukların ilgisini çekmede, gelişimlerini desteklemede yardımcıdır [62]. Çevre karmaşıklığı, çocuğun meydan okuma ihtiyacı ve artan yenilikler arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalar yapılmıştır (Çizelge 3.1) [63].

Çizelge 3.1 Çevre karmaşıklığı ve çocuk gelişimi ilişkisi [63].

Mimari		Psikoloji	Sonuç
Bağımsız Değişken	Etkileşimli faktör	Etkili ara değişken	Bağımlı Değişken
1 Çevrenin doğal unsurları	Doğal ortamda hislerin uyarılması	Aktivite ve oyun motivasyonu	Çocuğun yaratıcılık potansiyelini teşvik etmek
2 Güvenlik	Stresin azalması	Çocuğun zihinsel rahatlığı	
3 Çevre karmaşıklığı	Meydan okuma	Artan yenilikler	
4 İç mekan esnekliği	Çevresel manipülasyon	Merak	
5 Yaratıcı görsel efektler oluşturma	Görsel düşünme	Hayal gücü	

Çizelge 3.1'deki çalışmada çevresel komplikasyonların ve meydan okumanın çocuklarda yenilik ihtiyacını karşıladığı ve dolayısıyla çocukların yaratıcılık potansiyelinin teşvik edildiği tespit edilmiştir [63]. "Yerleşim alanlarında çevresel karmaşıklık, çocuk girişimini teşvik etmede ve çocuk yaratıcılığının geliştirilmesinde bir unsur olarak nasıl oluşturulabilir?" hipotezine yanıt arayan bu çalışmada bazı mekânsal kriterler önerilmiştir (Çizelge 3.2) [63].

Çizelge 3.2 Mimari uzmanların hipoteze ilişkin olarak önerdiği kriterler [63].

Konu : Çevre Karmaşıklığı	Odanın içinde karmaşık bir düzenleme yaparak, çocuğun bir önceki plana göre odayı düzenlemesini sağlamak.	50	20	%40
	Döşeme yüksekliğin ve farklı dokuda yüzey tasarlamak.	50	12	%24
	Renkli camlar ve çatı pencereleri kullanılarak farklı ışık ve gölgeler sağlamak.	50	11	**%22**
	Mekanlar arasında hafif duvarlar olmalıdır, böylece çocuk duvarları hareket ettirebilir ve çevreyi değiştirebilme yeteneğini keşfederek bundan keyif alır.	50	11	%22
	Helezonik rotaların ve yüzeylerin oluşturulması, çocuğun bunların içinden geçmesi ve karmaşıklığını hissetmesi.	50	11	%22

3.2.3 Erişilebilirlik

Her yaştaki çocuk için çevre, bağımsızlığı teşvik etmelidir [64]. Çocukluğun gelişimsel görevi, yetişkinlerle olan bağımlılıktan kurtulup daha olgun bir bağımsız aşamaya geçmektir [64]. Bağımsızlık, çeşitli bireysel tercihleri ve yetenekleri olan çocuklar tarafından kullanılabilecek ortamlar yaratarak gerçekleştirilebilir [64].

Optimum gelişmenin gerçekleşmesi için, çevrenin kolayca erişilebilir ve mantıksal bir düzende tasarlanmış olması gerekir; bu durum çocuğa güven aşılamakta ve çocukta bağımsızlık duygusunu geliştirmektedir [51].

Moore' a göre, erişilebilirlik ve çeşitlilik çocuk-çevre politikasındaki en önemli temalar olarak ortaya çıkmaktadır [65]. Serbestçe hareket etme fırsatları ve çeşitli etkinlik yapabilme fırsatları çocukların kendileri tarafından tanımlanan çevre kalitesi kriterleri olarak ortaya çıkmaktadır [65].

Çocukların çevresi, çocukların fiziksel çevreleri üzerinde üstünlük ve kontrol geliştirmelerine olanak tanıyarak yeterliliğin geliştirilmesini teşvik etmelidir [46]. Bu, çocuk boyutundaki nesnelerle çocuk ortamlarının tasarlanmasını gerektirebilir, böylece yardımsız görevleri yerine getirme olanağına sahip olurlar [46]. Aynı zamanda çevre ve çevrede bulunan donatılar, çocuğun mekan algısını kolaylaştıracak şekilde, çocuğun antropometrik ölçülerine göre düzenlenmelidir [60].

Montessori' ye göre, nasıl bir böcek ihtiyacı olan çiçeklere yönelirse, çocuk da kendisi için gerekli olan nesneleri seçer, seçmek ister [57]. Çocuğun odasındaki yatağına, raflarına, masasına, çekmecelerine kolaylıkla ulaşmasını sağlamak için bu donatılar çocuk ölçeğinde, çocuğu tehlikelerden koruyacak biçimde tasarlanmalıdır [57].

Çocukların görüş alanı yetişkinlere göre daha dar olduğundan çocuk odasında çocuğun göz seviyesine uygun ölçüde pencereler tasarlanmalı, mobilyalar çocukların boyutlarına uygun olmalıdır [31]. "Çocuklara uygun boyutlarda seçilen donatılar çocukların yeteneklerini erkenden keşfetmelerine, çevrelerini kolay kullanmalarına ve böylece özgüvenlerini pekiştirmelerine olanak verir" [33].

Bu hedeflerden yola çıkarak dünyada "çocuk dostu tasarım" kavramı ortaya çıkmıştır. Çocuk dostu tasarım, bağımsızlığı ve kaba motor becerilerini geliştirmeyi teşvik

etmektedir [58]. Buna göre çocuk erişilebilirliğini sağlamak için tasarımcılar, çocuğun yükseklik kısıtlamalarını yeterince telafi etmelidir[58].

Çeşitli donatıların evdeki ölçeği ve konumları düşünülerek şu tasarımlar yapılabilir [58]:

- Erişim, güvenlik ve oyun için çocuk banyosu tasarlamak,

-Çocuk odası için farklı köşe pencereleri tasarlamak,

-Lambayı yatağa yakın bir yere konumlandırmak.

Bazı tasarımlarda engelli olanlar da dahil olmak üzere bir grup çocuğun farklı ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde ayarlanabilen çeşitli yükseklikte hareketli tezgahlar ve tabureler tasarlanmıştır [64]. Bu durumda çocukların ölçülerine uygun seçilen donatılar (Şekil 3.9) çocukların özgüvenlerini güçlendirerek yeteneklerini keşfetmelerine olanak vermektedir [60].

Şekil 3.9 Çocukların ölçülerine uygun seçilen donatılar [57].

3.2.4 Doğa Unsurları ile İlişki

"Peki şu tekdüze aydınlatılmış, mekânı sıradanlaştırıp gün ışığının devinimini algılanmaz kılan ortamlardan geriye keşfedilecek ne kalıyor? Dışarıda yağan karı ya da kızgın güneşi bir manzara resmine dönüştüren bu özel havalandırmalı odalarda duyulara ne iş düşüyor?" Françoise Barre [49].

Çocukların terasta veya balkonda suyla oynayabileceği veya su manzarasını görebileceği bir mekan, çocukların aktivite ve oyun için motivasyonlarını arttırmaktadır [63].

Yerleşim alanında bitkiler, yeşil alanlar; gökyüzü, yıldızlar, ay ve güneş ışığı gibi doğal unsurların varlığı ve gözetim ilkesini göz önünde bulundurarak konut alanının içinde ve dışında yeşil alan ve doğal elementlerin tasarımını yapmak çocukların gelişimi açısından önemlidir [63]. Özellikle çocuğun iç ve dış mekanda, peyzajda farklı (şeffaflık ve akışkanlık, hareket, akış, gürültü) özelliklerine göre suya erişimi sağlanmalıdır [63].

Yerleşim alanlarında doğal unsurların kullanılması ile çocukta yaratıcılık gelişimi arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışma yapılmıştır (Çizelge 3.3) [63].

Çizelge 3.3 Mekanda doğa unsurları kullanımı ve çocuk gelişimi ilişkisi [63].

Mimari		Psikoloji	Sonuç
Bağımsız Değişken	Etkileşimli faktör	Etkili ara değişken	Bağımlı Değişken
1 Çevrenin doğal unsurları	Doğal ortamda hislerin uyarılması	Aktivite ve oyun motivasyonu	Çocuğun yaratıcılık potansiyelini teşvik etmek
2 Güvenlik	Stresin azalması	Çocuğun zihinsel rahatlığı	
3 Çevre karmaşıklığı	Meydan okuma	Artan yenilikler	
4 İç mekan esnekliği	Çevresel manipülasyon	Merak	
5 Yaratıcı görsel efektler oluşturma	Görsel düşünme	Hayal gücü	

Araştırmada edilen sonuçlara bakıldığında, "çevrenin doğal elementleri" değişkeninin "doğal ortamdaki duyguları uyarmak" değişkeniyle anlamlı ve doğrudan (pozitif) bir ilişkisi olduğu söylenmektedir; yani konut mekanlarında doğal unsurların artması, teşvik edilmesi doğal ortamdaki duyguları olumlu bir oranda artırmaktadır [63]. Doğal ortamdaki duyguların uyarılması ile çocuklarda oynamak için motivasyonun artırılması arasında da önemli bir ilişki olduğu görülmektedir [63]. “Doğal çevredeki duyguları uyarmak" değişkeninin "çocuklarda aktivite ve oyun oynama" değişkeniyle anlamlı ve doğrudan (pozitif) bir ilişkisi olduğu bulunmuştur [63]. Sonuç olarak, çevredeki doğal unsurlar doğal çevrede oynamak için motivasyonun artması ve duyguların uyarılmasıyla birlikte çocukta yaratıcılık potansiyelinin geliştirilmesinde etkilidir [63]. “Yerleşim alanlarında doğal unsurların kullanılması, çevredeki çocukların duygularını motive ederek çocukların yaratıcılığının potansiyelinin geliştirilmesine ve çocukların oyun oynama motivasyonunu olumlu yönde etkilemesine yol açar” hipotezine yanıt arayan bu çalışmada korelasyon tablosunun sonuçlarına göre, bazı mekânsal kriterler önerilmiştir (Çizelge 3.4) [63].

Çizelge 3.4 Mimari uzmanların hipoteze ilişkin olarak önerdiği kriterler [63].

Konu : Doğal Unsurlar	1 Nadir bitki türlerinin yetiştirilmesi için iç mekânın bir kısmının tahsis edilmesi (bir camekanın içinde kurulması)	50	35	%70
	2 Balkonda veya çatıda küçük bahçeler (yeşil çatı) oluşturmak.	50	24	%48
	3 Balkonda bir deniz manzarasının veya çocuğun oyun oynayabileceği ferah bir alanın olması.	50	20	%40
	4 Evin içinde bir akvaryum olması.	50	11	%22
	5 Gökyüzünü görmek, izlemek için ve farklı ışık etkileri yapan çatı pencereleri yapmak.	50	7	%14

Şekil 3.10 İç mekanda doğa unsurları kullanımı [57].

3.2.5 İç Mekân Tasarımı ve Renk

Çocuklar yaşamlarının özellikle erken dönemlerinde daha fazla nesnelerin etkisinde kalmaktadır. Örneğin üç yaşında bir çocuk nesnenin ayrıntısından ziyade bütününü algılamaktadır [60]. Bundan dolayı çocuğun deneyimleyeceği her mekan tasarımında farklı doku, şekil ve renkte nesneler kullanılabilir [60].

Doğal malzemeler kullanılarak, aydınlatıcı veya neşe verici, özgün ve uygun renklerle tasarlanan çevre, çocukların merak duygusunu teşvik edecektir [63]. Ayrıca tasarımda çocukların sevdiği açık renklerin kullanılması çocukların zihinsel huzurunu sağlamaktadır [63].

“Nesneleri görsel olarak ayırt etme, eşleştirme, sınıflandırma; şekil zemin ayırımı; nesneler arası mekan ilişkisi ve görsel hafıza alanlarına yönelik renk kullanımı, mekanda görsel algıyı güçlendirerek, çocuğun gelişimi ve eğitiminde uyarıcı bir etki

yaratmaktadır [60].” Özellikle şekil zemin ayrımına ait çalışmalar çocuğun uyarana karşı dikkatini toplayıp, konsantre olma yeteneğini geliştirmektedir [60].

Malzemeleri ve yüzey dokusunu (zemin ve duvar) değiştirmek ve uygun ve çeşitli renklendirmeyle kullanmak, çocukların inisiyatifini teşvik edecektir [63].

Çocuğun bilişsel aktivitelerini destekleyen ve öğrenmesine yardımcı olan renkler açık mavi, sarı, yeşilimsi sarı ve portakal rengidir [60]. Bu renklerle tasarlanan mekanlarda çocukların IQ düzeylerinde ilerleme olduğu; siyah, beyaz ve kahve ile renklendirilen mekanlardaki çocukların IQ düzeylerinde düşüş olduğu belirtilmiştir [60].

Renk haricinde mekanda dikkat çekici görsellerin kullanılması, çocuklar arasında görsel düşünceyi teşvik ederek çocuk yaratıcılığının teşvik edilmesine ve çocukların hayal gücünü olumlu etkilemesine neden olmaktadır [63].

3.2.6 Güvenlik

Çocukların ortamları güvenli olmalı ve güven duygusu sağlamalıdır. Güvenlik duygusu, çocuklara yeni yerleri keşfetme rahatlığı sağlar ve keşfetmek çocukların bilişsel, duygusal ve motor gelişimine katkıda bulunmaktadır [46].

“Yerleşim alanlarında güvenli bir atmosferin geliştirilmesi, stresin azalması çocukların zihinsel huzurunu artırmak için olumlu bir etki yaratarak, çocukta yaratıcılık potansiyelini geliştirir” hipotezine yanıt arayan çalışmalar bulunmaktadır (Çizelge 3.5) [63].

Çizelge 3.5 Mekanda güvenlik ve çocuk streslerinin azalması arasındaki ilişki [63].

Mimari		Psikoloji	Sonuç
Bağımsız Değişken	Etkileşimli faktör	Etkili ara değişken	Bağımlı Değişken
1 Çevrenin doğal unsurları	Doğal ortamda hislerin uyarılması	Aktivite ve oyun motivasyonu	Çocuğun yaratıcılık potansiyelini teşvik etmek
2 Güvenlik	Stresin azalması	Çocuğun zihinsel rahatlığı	
3 Çevre karmaşıklığı	Meydan okuma	Artan yenilikler	
4 İç mekan esnekliği	Çevresel manipülasyon	Merak	
5 Yaratıcı görsel efektler oluşturma	Görsel düşünme	Hayal gücü	

Araştırmada elde edilen sonuçlara göre, çocuklarda stresin azalması ile zihinsel rahatlama arasında anlamlı ve doğrudan (pozitif) bir ilişki olduğu görülmektedir [63]. Sonuç olarak güvenliğin sağlanması ile çocuğun stresi azalmakta ve zihinsel olarak rahatlayan çocuğun yaratıcılık potansiyeli gelişmektedir [63]. Mimari uzmanlar hipoteze ilişkin Çizelge 3.6'daki kriterleri önermektedir.

Çizelge 3.6 Mimari uzmanların hipoteze ilişkin olarak önerdiği kriterler [63].

Konu: Zihinsel Rahatlama ve Güvenlik	1 Çocuğun yukarıdan düşmesini engelleyen ve keskin kenarları olmayan güvenli mobilyaların tasarımı (eğimli kenarlar).	50	19	%38
	2 Evin döşeme ve malzemelerini doğal malzeme olan ahşaptan yapmak (cam gibi kırılan malzemeler kullanmamak).	50	15	%30
	3 Çocuğun bir sınırlama duygusu olmaması için açık alanlarda çocuğun ruhuna uygun tasarlanmış çitler kullanmak.	50	14	%28
	4 Çocuklara zihinsel güvenliğin sağlanmasında en önemli faktörlerden biri olan nitelikli kullanım imkanı sağlamak.	50	13	%26

Konutta çocuk güvenliğini sağlamak için yapılabilecekler şunlardır;

-Evin diğer alanları mutfaktan görülebilir şekilde, gözetime uygun açık mutfak tasarımları yapılabilir [59].

-Konut tasarımında merdiven konumu ve korkuluk oranlarına, balkon korkuluk oranlarına ve evdeki priz yerlerine dikkat edilmelidir [59].

-Her yaş grubu için uygun oyun ekipmanı, güvenlik derecelerine göre seçilmeli ve kesinlikle üreticinin talimatlarına göre monte edilmelidir [59].

-Konut alanlarının iç ve dış duvarlarında doğal materyaller kullanılmalıdır [63].

-İç mekanda huzur verici keskin duvarlardan kaçınan özel formlar kullanılabilir [63].

3.2.7 Esneklik

Esneklik (İng: Flexibility) kavramının Türk Dil Kurumu tanımı şu şekildedir:

- Esnek olma durumu, elastikiyet [5].

Bu sözlükte mimariden ziyade daha genel bir tanıma yer verilmiştir. Bazı yabancı kaynaklarda esnekliğin mimarlık kapsamında tanımına rastlanabilir:

- Yeni, farklı veya değişen gereksinimlere uyum sağlamaya hazır bir özellik [66].

- Duruma göre kolayca değişebilir veya değiştirilebilir [67].

Tez çalışmasında esneklik kavramı mimari açıdan değerlendirileceğinden, mimaride esneklik ile ilişki kuran diğer kavramın tanımlaması yapılmıştır:

- Adaptasyon: Uyum, uyma, alışma, uyarlama, uyarlanma [5].

Esneklik adaptasyon, dönüşüm, hareketlilik, modüler, değişim gibi birden çok kavram ile ilişki kuran katmanlı bir yapıdadır (Şekil 3.11) [68].

Şekil 3.11 Esneklik ile ilişkili kelimeler diyagramı [68].

Esneklik ve adaptasyon kavramları mimarlar tarafından birbirlerine yakın şekillerde tanımlanmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır:

•Till ve Schneider' e göre esneklik mekanın düzenlenme kabiliyeti iken adaptasyon ise kullanıcının esnekliği kullanım kapasitesidir [69].

•Friedman' a göre esneklik konutun kullanıcıların değişen ihtiyaçlarına cevap verebilme yeteneğidir, adaptasyon ise kullanıcı ve konut arasındaki uyumun sağlanabilme kapasitesidir [70].

•Groak' a göre esneklik çeşitli mekânsal düzenlemelere izin verebilme, adaptasyon ise farklı sosyal kullanıma izin verme kapasitesidir [71].

Sonuç olarak esneklik ve adaptasyon kavramlarının yapının değişime uyarlanabilme yeteneği olduğu söylenebilir. Bu bağlamda bu çalışmada esneklik ve adapte edilebilme kavramları aynı çerçevede ele alınmaktadır.

Tez çalışmasında konutta esneklik kavramı ve çocuk gelişimi ilişkisi dördüncü bölümde irdelenmektedir.

BÖLÜM 4

KONUTTA ESNEKLİK ve ÇOCUK GELİŞİMİ İLİŞKİSİ

Bu bölümde konutlarda esnekliğin ve amacının ne olduğu, esnekliğin ilişkili olduğu diğer kavramlarla ele alınmakta ve sınıflandırılması yapılmaktadır.

4.1 Konut Tasarımında Esneklik

İnsanoğlunun göçebe olduğu dönemde yaşam alanları sabit değil, geçici olmuştur. Yerleşik yaşamdan sonra kendileri için inşa ettikleri ilk mimari biçim ise konuttur. Yaşam koşulları değişimi ve farklı kültürlere rağmen barınma ihtiyacı yüzyıllardır toplulukların ortak bir ihtiyacı olmuştur. Fakat bu değişen yaşam koşulları, farklı kültürler ve inşa teknikleri konutların gelişimini, mimarlık disiplininin konuta bakış açısını ve dolayısıyla mimarın sorumluluklarını etkilemiştir.

Mimarlar özellikle 1920'lerde, var olan yaşam kalıplarını sorgulayarak, binaya zamanla değişebilecek ve sakinlerinin isteklerine uyum sağlayabilecek bir şey olarak yaklaşmıştır. Bu dönemde esneklik ile ilgili çalışan mimarlardan Ludwig Mies van der Rohe, Weissenhofsiedlung'daki apartman bloğu için sadece mutfak ve banyoyu sabit oda olarak tasarlayarak, kalan alanı değişken konut alanı olarak kullanmayı, bu alanları kullanıcıların ihtiyaçlarına göre alt bölümlere ayırmayı hedeflediklerini belirtmiştir. Rohe' ye göre yapı aynı zamanda, bir birim içindeki yerleşimin, büyük maliyet değişiklikleri olmaksızın, bir aile içindeki değişimlere göre değiştirilebilmesini sağladığından, avantajlara da sahip olacaktır [72].

Esnekliğin kavramsal olarak 1920 ve 1930'ların modern mimarlık kültürünün bir parçası olduğu görülmektedir. Fakat tanım olarak esneklik mimarlık terminolojisine 1950'lerin başında girmiştir. Frank Lloyd Wright konut ve esneklik arasındaki ilişkiyi “.... konut, kullanıcısını saran ağaçlar gibi onunla birlikte büyüyebilmelidir” sözüyle ifade etmiştir [73].

Schneider ve Till esnek konutu kullanıcıların değişen ihtiyaçlarına, yaşam koşullarına ve fiziksel özelliklerine uyum sağlayabilen, zaman içinde yeni teknolojilerin kullanılma potansiyelini de içeren konuttur [69] şeklinde tanımlamış ve esnekliği yumuşak esneklik (soft flexibility) ve sert esneklik (hard flexibility) diye ikiye ayırmıştır. Yumuşak kullanım, kullanıcının konutu ihtiyaçlara göre uyarlamasına izin verir, tasarımcı arka planda çalışmaktadır; sert kullanımda ise tasarımcı tasarımın başında konutun nasıl kullanılacağına karar vermektedir.

Zaman içerisinde bazı mimarların esneklik aleyhinde fikirleri olmuştur. Hertzberger esnekliğin mekan tasarımı için tek ve gerçek çözüm olmadığını düşünerek, tasarımda esnekliğin en az kullanımı için "çok değerlilik (ing: polyvalance)" kavramını geliştirmiştir [74]. James Stirling mevcut mimarinin sıkıcı, anlamsız, işlenmemiş, uçsuz ve meçhul esneklikten bıkmış ve yorulmuş olduğunu belirtmiştir [72].

Esneklik, aleyhinde belirtilen ifadelere rağmen güncelliğini korumakta ve ortaya atılan hedeflenmiş bir kavram olması sebebiyle bile varlığını korumaktadır. Bugün konutta esneklik uygulamaları teknolojik gelişimlere, hızlı kentleşmeye paralel olarak kullanıcıların kişisel tercihinden ziyade gereksinimi haline gelmiştir ve bu gereksinim çalışmalara konu olmuştur.

Çeşitli kaynaklarda kullanıcı gereksinimi, kullanıcı katılımı, aile yapısındaki demografik ve kültürel değişimler ile hane halkındaki değişimler konut tasarımında esneklik ihtiyacının nedenleri olarak ifade edilmektedir.

- **Kullanıcı Gereksinimi**

Konut, içinde barınan kullanıcılar için sadece fiziksel bir yapı olmaktan öte, sosyal ilişkilerin ve kültürel değerlerin ifade edildiği psiko-sosyal bir ortamdır. Kullanıcı gereksinimi ise; konut kullanımı esnasında insanların gereksinimlerini, beklentilerini

fizyolojik ve psikolojik rahatsızlık duymadan yerine getirebilmeleri için çevrenin sahip olması gereken koşullar olarak tanımlanabilir [70].

Kullanıcı gereksinimleri fiziksel, psiko-sosyal ve ekonomi temelli gereksinimlerdir. Fiziksel gereksinimler; mekânsal, güvenlik, sağlık ve fiziksel çevre şartlarına bağlı gereksinimleri kapsarken; psiko-sosyal gereksinimler ise, mahremiyet, davranışsal ve estetik gereksinimleri kapsamaktadır [70]. Fiziksel gereksinimler kullanıcının eylemleri için gerekli olan fiziksel çevre şartlarıdır. Psiko-sosyal gereksinimler kullanıcının yaşadığı ortam ve kültürel değerlerine bağlı olarak, psikolojik ve sosyal gereksinimlerini karşılayacak şahsi gereksinimleri ile mekâna ait renk, doku, oran, form gibi ihtiyaçlardır. Ekonomik gereksinimler ise kullanıcının konut bakım onarım giderlerini karşılayabilmesi, uzun vadede konutun mevcut halinin sürekliliği korunarak maliyetin en aza indirilmesidir [75].

•Kullanıcı Katılımı ve Değişim

İnsanların yaşlandıkça değişen ihtiyaçları, aile birey sayısının artışı veya azalması, kadının çalışmasıyla ekonomik değişimler ve teknolojik ilerlemeler insanların eylemlerini, taleplerini ve dolayısı ile konut kullanımını etkiler [75]. Konut, kullanıcısının değişen yaşam koşullarına paralel olarak psikolojik, sosyal, kültürel ve mekân düzenlemesi gereksinimlerine cevap vermezse, kullanıcılar zaman içerisinde memnuniyetsiz olmakta ve evlerini başka bir yere taşımak durumunda kalmaktadırlar. Bu noktada esneklik, insanların hayatlarını önceden belirlemek yerine, konutlarını nasıl kullanmak istedikleri konusunda kullanıcıya şans veren bir kavram olarak görülmektedir [72]. Kullanıcıların fikirlerini konutun planlama ve tasarım süreçlerine uygulamak, kullanıcıların beklentileri ile gereksinimlerini öğrenmenin yoludur ve dolayısıyla kullanıcı memnuniyeti artar [76].

Konutun bu durumda iki koşulu ele alacak şekilde esnek olması gerekmektedir. Birincisi, yaşlanan veya fiziksel olarak daha az yetenekli hale gelen bireylerin değişen ihtiyaçlarına uyum sağlama zorunluluğu; ikincisi, büyüyen bir ailenin değişen sistemine cevap verebilme zorunluluğu [77]. Tasarımcının bu koşulları gerçekleştirmek için konuttaki ihtiyaçları, değişimleri ve sebeplerini bilmesi gerekmektedir. Değişime neden

olan faktörler kullanıcı talep ve yaşam tarzlarındaki değişimler, demografik ve hane halkındaki değişimler ile teknolojik değişimlerdir.

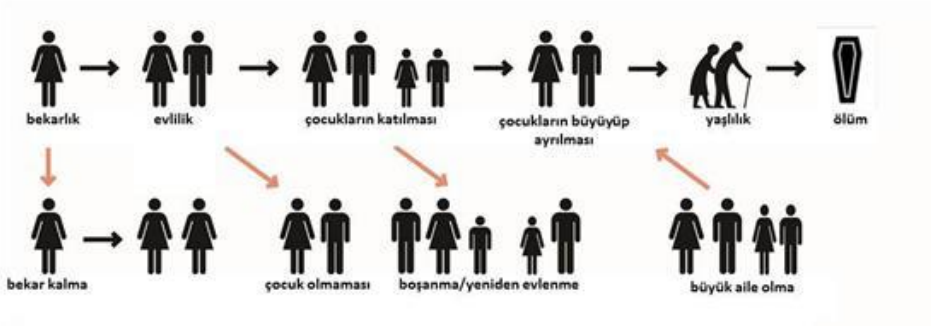
•Demografik ve kültürel yapıda değişim

İletişim çağı, sanayileşme, göç, gelenek göreneklerin değişmesi, ulaşım ile mesafelerin kısalması gibi sebeplerle çekirdek aile konutlarından ziyade tek kişilik hane taleplerinde artış görülmektedir. İstatistiksel verilere göre bu eğilimler önümüzdeki yıllar artarak devam edecektir [78].

Günümüzde hızlı kentleşme, çok katlı yapılaşma, kadının iş hayatına girmesi gibi sebepler ile konut içerisindeki yaşamlar da değişmiştir. Bu da kullanıcının konuttan beklentisini etkilemektedir. Bu durumda konutun değişen demografik ve kültür yapısına göre uyarlanabilir olması beklenmektedir.

•Hane halkı yapısındaki değişim

Hane halkı, aralarında kan bağı olsun olmasın, aynı konutta barınan kullanıcıların toplamına denmektedir. Hane halkı bir aileden oluşmak zorunda değildir, birçok aileden veya aile olmayan bireylerden de oluşmaktadır [71]. Bekar bir kişinin aile kurma adımı ile başlayan kullanım değişimi; ilk çocuğun dünyaya gelmesi, çocuk sayısı artar ise çocuk odalarının ayrılması, çocukların evden ayrılması ve yaşlılık dönemi olarak devam eder (Şekil 4.1) [71]. Konut bütün bu aşamalarda değişim ihtiyacı göstermektedir. Kullanıcının bu değişim içerisinde eylemlerini konforlu gerçekleştirebileceği esnekliğe ihtiyacı vardır.

Şekil 4.1 Hane halkı yapısında yaşanabilecek değişim ve ihtimaller [71].

•Teknolojik değişim

Teknolojik gelişimler toplumu her alanda etkilediği gibi konut iç mekân düzenlemelerinde de etkilemiştir. Birçok konutta televizyonun eve girmesi ile salonda televizyonu yerleştirmek için bir mobilya ihtiyacı doğmuş ve koltuklar televizyon merkezli yerleştirilmiştir. Masaüstü bilgisayar kullanımı ile bir çalışma masası ve oda ihtiyacı doğmuştur. Ancak hızla gelişen teknoloji ile televizyon LCD ekran olmuş ve sadece bir yüzeye monte edilmesi yeterli olabilmektedir. Aynı şekilde masaüstü bilgisayarlar dizüstü olmuş ve her yerde kullanım esnekliği sağlamıştır [75].

Ayrıca teknolojik gelişmeleri olumlu yönde kullanıp, kendisine farklı amaçlar edinen insanların konut içerisindeki eylemleri farklılaşmakta ve dolayısı ile yeni mekan talepleri doğmaktadır [70].

İnsan gereksinmelerinden dolayı hızla ilerleyen ve gelişen teknoloji yine insan gereksinimi ile sonuçlanmaktadır. Bu durumda konutlar bu hızla dönen çarka uyum sağlayacak şekilde esnek olmalıdır.

•Ekonomi

Tüm nitel araştırmalar bir binanın esnek kullanımını mümkün kılan teknolojik sistemlerin hizmet stratejileri ve mekânsal ilkeleri kullanıldığında binanın değiştirme ve yenileme sıklığı azalacağından konutun daha uzun süre dayanacağını böylece uzun vadede daha ucuza mal olacağını göstermektedir [72].

Esnek tasarımlı konut son sistem ve teknolojiler kullanılarak uygulandığında standartların üzerinde maliyet gerektirmektedir. Fakat daha sonra esnek tasarımlı konut, yenileme, değiştirme, taşınma, tadilat ve yıkıp yeniden inşa etme işlerini ortadan kaldırdığı için uzun vadede karlı olmakta hem de kullanıcı mekân etkileşimini arttırmaktadır. Böylece konut ile kullanıcı arasında sosyal kopukluk engellenirken, ekonomik anlamda sürdürülebilirlik sağlanmış olmaktadır [71].

4.2 Konut Tasarımında Esnekliğin Sınıflandırılması

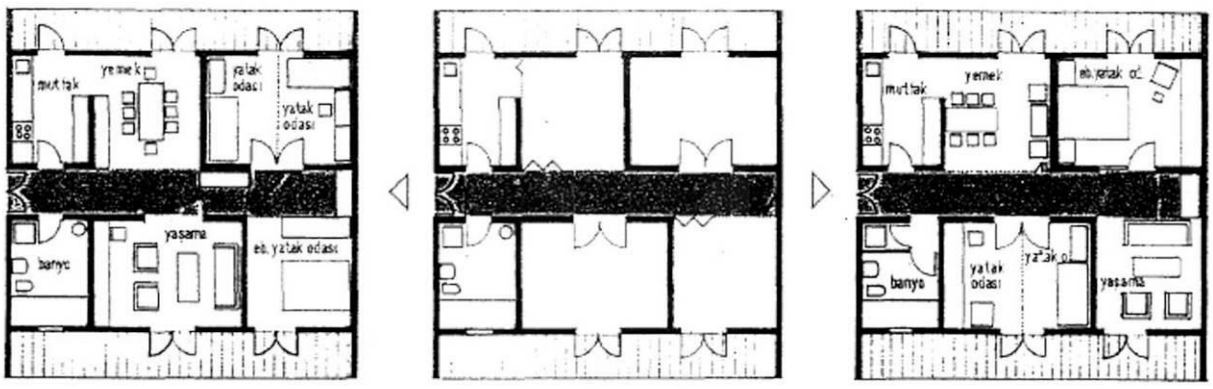
Bu bölümde esneklik, konutun yapım sürecindeki taşıyıcı sistem, dış kabuk, tesisat gibi teknik konulara girilmeden; daha çok planlama ilkeleri, mekân kullanımı, mekân büyüklüğü ve mekan ile kullanıcı ilişkileri çerçevesinde sınıflandırılmıştır.

4.2.1 Statik Esneklik

Statik esneklik, mekanların bazı eylemlere izin verebilecek büyüklükte ve uygunlukta tasarlanması ile elde edilen kalıcı esnekliktir [79]. Mekanın esnekliğe izin verecek şekilde geniş tasarlanması, iç mekanda mobilyaların hareket ettirilebilmesine ve gerekli durumlarda bir odayı ikiye bölebilmeye izin verdiğinden konut ihtiyaçlara ayak uydurabilmektedir [79]. Statik esnekliğin planlamada uygulama yolları şu şekildedir:

- Bölücü elemanların ve tesisat birimlerinin en uygun şekilde yerleştirilmesi,
- Bazı mekanların esnek genişlikte değerlendirilmesi,
- Mekanların belirli işlevler için tasarlanması,
- Mobilya gibi donatıların mekânda farklı şekilde düzenlenebilmesi,
- Bazı mekanların farklı işlevler için bölünebiliyor olmasıdır [79].

Statik esnekliğe, mimar Rabenecek, Sheppard ve Town' un konut projesi örnek verilebilir (Şekil 4.2) [79].

Şekil 4.2 Statik esnekliğe örnek plan tasarımı [79].

4.2.2 Sürekli Esneklik

Mekanların kullanıcı isteğine bağlı olarak değiştirilebildiği esneklik türüdür. Bu esneklik türünde ıslak hacimler ya sabit bir bölgede ya da tamamen serbest bir şekilde tasarlanmaktadır. Bu bakımdan sürekli esnekliği şu şekilde sınıflayabiliriz:

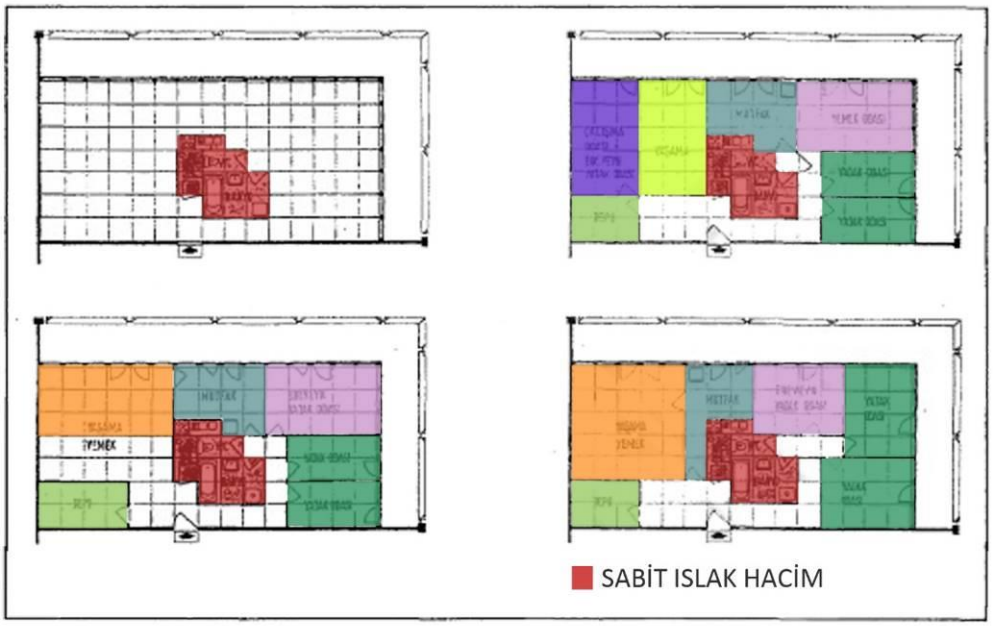
- Islak hacimlerin sabit olması

- Islak hacimlerin yerinin değişken olması

-Bağımsız mekân düzenlemeleri

Islak Hacimlerin Sabit Olması

Bu esneklik türünde, Islak hacimler tesisat birliği sebebiyle sabit bir alana yerleştirilerek, diğer mekanların değiştirilmesine izin verilir (Şekil 4.3) [80].

Şekil 4.3 Sürekli esneklik (ıslak hacimlerin sabit olması) [79].

Islak Hacimlerin Yerinin Değişken Olması

Bu esneklik türünde konutta bulunan mutfak, banyo, tuvalet gibi yatay ve düşeyde tesisat ile bağlantılı çözülen ıslak hacimler belirli bir alanda bir arada çözümlenmiş; geri kalan mekanların kullanıcı isteği ile değiştirilebilmesi hedeflenmiştir [70]. Bu esneklik türüne SAR ve PSSHAK uygulamaları örnek verilebilir.

Açılımı “Stichting Architecten Research” olan SAR, Hollanda’da 1964 yılında Nikolas J. Habraken yönetiminde, bir araştırma grubu olarak ortaya çıkmıştır (Şekil 4.4) ve (Şekil 4.5) [79]. SAR, endüstrileşme, esnek tasarım ve kullanıcı katılımına dayanan bir sistemdir [73]. Bu sistemin iki ana kuralı vardır:

- Konut birimini oluşturacak yapı elemanlarının büyüklük ve konumları,
- Konut birimini oluşturacak mekânsal birimlerin büyüklük ve konumları.

Tasarım sistemi, bölgeler, kenarlar ve bölümler şeklinde üçe ayrılmaktadır. Bölgeler;

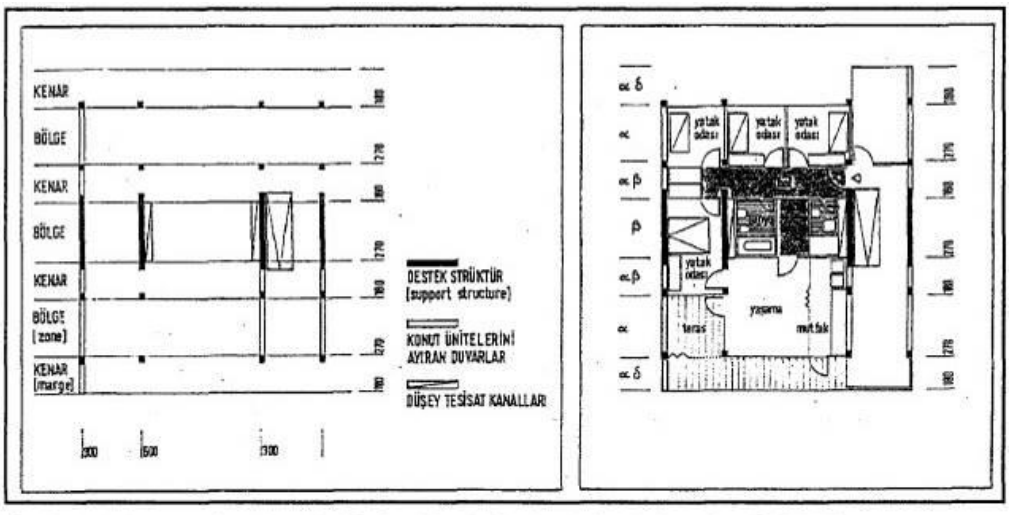
- α bölgesi: Yaşama alanları,

- β bölgesi: Islak hacimler,

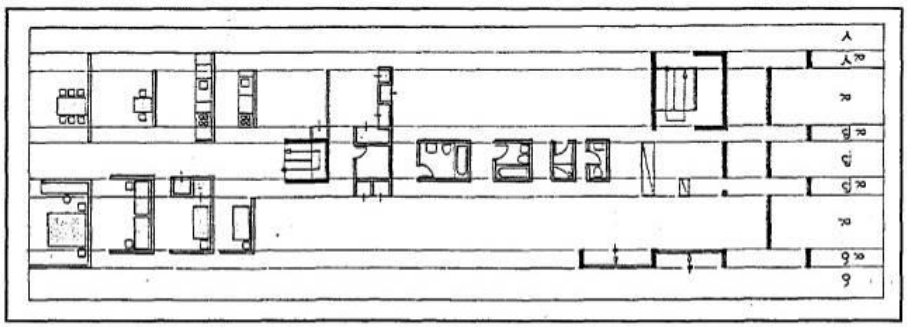
- γ bölgesi: Sirkülasyon alanları,

- δ bölgesi: Balkon, teras vb. şeklinde düzenlenmiştir.

Kenarlar, bölgeleri birbirinden ayıran esneklik paylarıdır. Bölümler, mekânsal birim kompozisyonların gerçekleştirilebildiği bölge parçalarıdır. Yerlerini taşıyıcı sistem belirler [80].

Şekil 4.4 Amsterdam’da kullanılan SAR diyagramı [79].

Şekil 4.5 SAR sistemi bölge incelemesi [79].

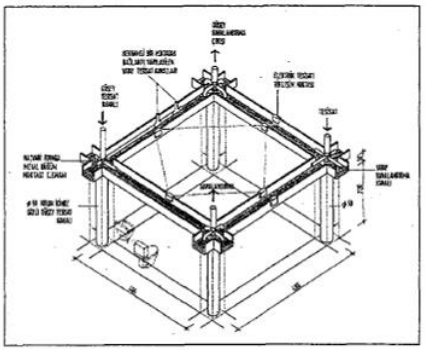
Bu sistemde esneklik, kullanıcıya sabit elemanların sınırlandırdığı alan içinde düzenleme imkânı vererek gerçekleşmektedir. Ancak bu sistemin konuta iki aşamalı esneklik çözümü getirdiği görülmektedir. Birinci aşamada esneklik payı ve mekan sınırlamaları ile konutun yayılma alanı belirlenerek konut içinde esneklik sağlanmıştır; ikinci aşamada ise konut içi mekanların farklı düzenleme esneklikleri sağlanmıştır [70].

Açılımı "Primary Support Structure and Housing Assembly Kits" olan PSSHAK projesi SAR projesinden esinlenerek geliştirilen, esneklik amaçlı bir toplu konut projesidir. Bu sistemin iki önemli amacı bulunmaktadır. Birincisi kiralamak amacı ile halk için toplu konut üretimi, ikincisi ise Habraken' in kullanıcı katılımı teorilerinin İngiliz konut sistemine adapte edilmesidir [80].

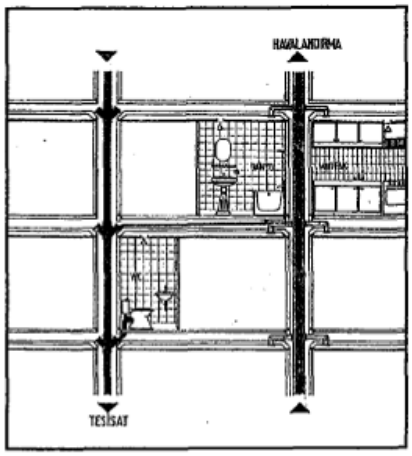
SAR sistemindeki α, β, γ ve δ bölgeleri PSSHAK' ta A, B, C ve D bölgeleri olarak isimlendirilmiştir. Bu bölgelere göre mekânlar 30x30 cm' lik modüler ızgara üzerinde düzenlenmektedir [80].

Bağımsız Mekân Düzenlemeleri

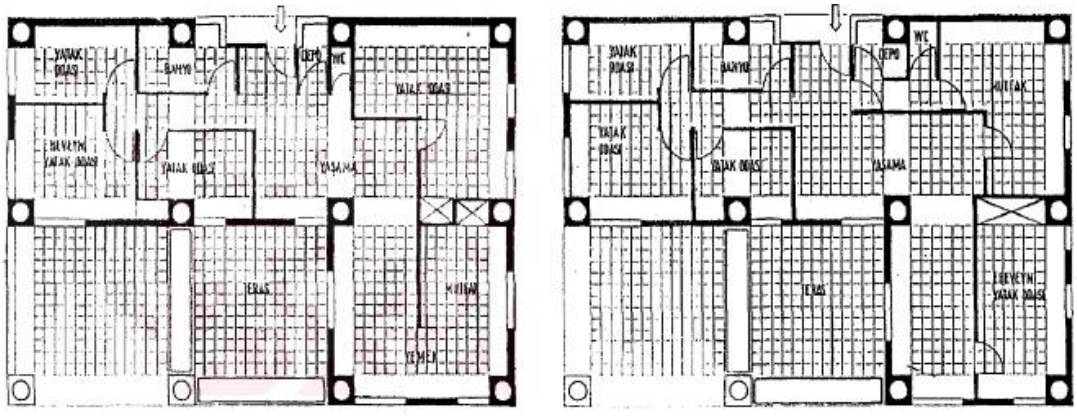
Islak hacimlerin ve diğer mekânların tamamen serbest olarak düzenlenmesine yönelik bir esneklik türüdür. Belirli bir strüktür sistemi ile bütünleşik oluşturulan yatay ve dikey ana tesisat sistemine herhangi bir noktada bağlantı olasılığı yaratıldığında tamamen esnek düzenlemeler gerçekleştirilebilir. Örneğin; Marelles Projesi'nde su, havalandırma ve elektrik tesisatı u biçimli içi boş kolonlarda toplanmış ve kullanıcıların kendi evlerini planlamasını sağlamak hedeflenmiştir (Şekil 4.6), (Şekil 4.7) ve (Şekil 4.8) [79].

Şekil 4.6 Marelles projesi, tesisat Sistemi, aksonometrik perspektif [79].

Şekil 4.7 Marelles projesi, tesisat sistemi, kesit [79].

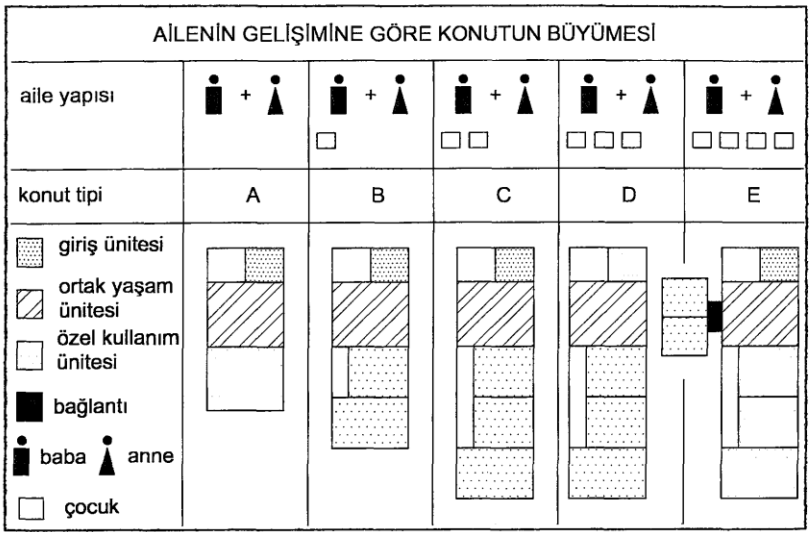

Şekil 4.8 Marelles projesi plan örnekleri [79].

4.2.3 Büyüme Esnekliği

Büyüme esnekliği, konut kullanıcısının değişen yaşam koşulları, demografik yapısı sebebiyle farklı mekân boyutu ve organizasyonları ihtiyacına cevap verebilme amacı güden esneklik anlayışıdır.

Büyüme esnekliği, yöne göre büyüme, ölçeğe göre büyüme, forma göre büyüme şeklinde sınıflandırılmaktadır [70]. Büyüyebilir konut tasarımını geliştirmek amaçlı Japonya'da 1967 yılında düzenlenen SHINKENCHIKU yarışmasında Inagaki tarafından yapılan öneride temel bir konut biriminin hane halkı sayısının değişimi doğrultusunda geçirdiği büyüme değişimleri ortaya konmuştur (Şekil 4.9) [70].

Şekil 4.9 Aile gelişimine göre konutun büyümesi [70].

4.2.4 Mekânsal Esneklik

Mekânsal esneklik, yapının dış kabuğunda veya taşıyıcı sisteminde herhangi bir değişiklik yapmaksızın, mekan kullanımının iç mekanda bulunan yapı bileşenleri ile isteğe göre değiştirilebilmesidir [75]. Tasarım aşamasında mekanların kullanım amacı öngörülerek değişebilirlik göz önünde bulundurulmalıdır. Böylece mekânı, değişen ihtiyaçları çerçevesinde değiştirebilen kullanıcının memnuniyeti artmaktadır.

Konutta iç mekân esnekliği, gün içerisinde yaşama alanına göre daha az kullanılan yeme-içme, yıkanma, uyuma ve depolama alanlarını belirli bir alanda toplayarak sağlanmaktadır. Mümkün olduğu kadar geniş, ferah ve esnek bir yaşam alanına sahip

olan kullanıcı daha az kullandığı diğer alanlara ihtiyacı olduğu zamanlarda ulaşabilmektedir. Bu mekanların bir araya toplanması ya duvar çeperlerinde ya da orta alanda olabilmektedir [73].

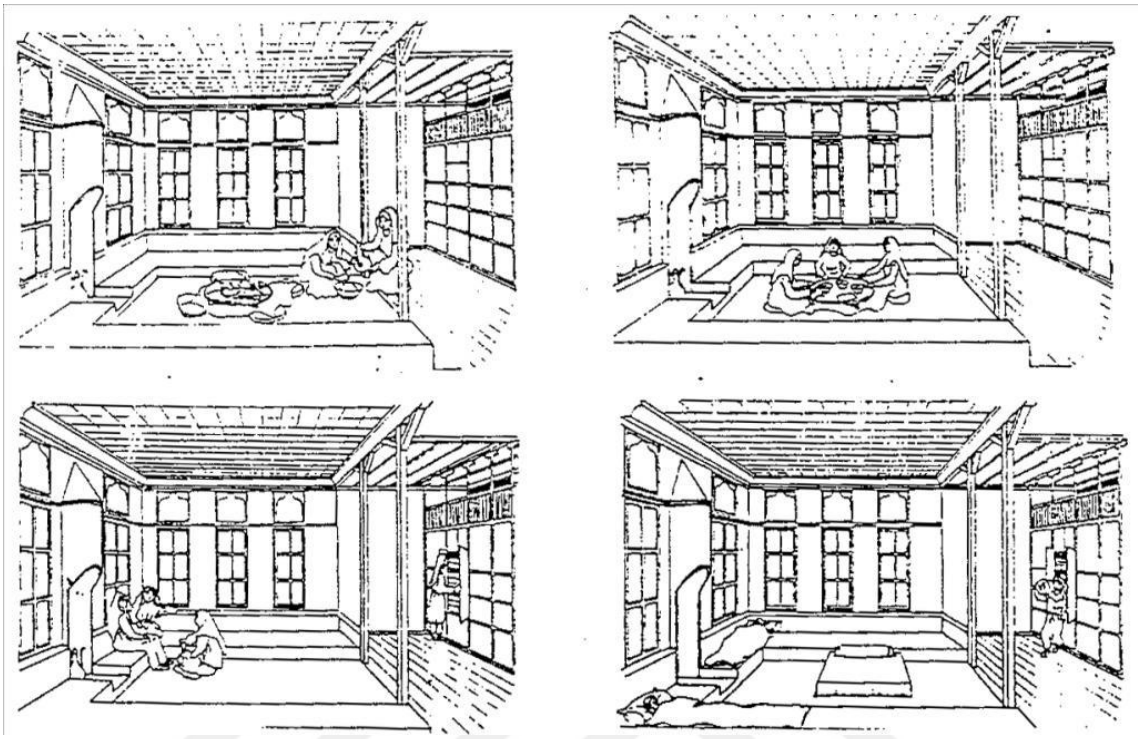
Bir araya toplanan bu mekanların dışında kalan boş alan ise bölücü hareketli duvarlar ile bölünerek kullanılabilmektedir. Tavan yüksekliği fazla olan mekanlarda bu bölücüler yatay da kullanılabilmektedir. Fakat bu bölücü duvarların esneklik sağlayabilmesi için şu koşulların gerçekleşmesi gerekmektedir [70]:

- Bölücü duvarlar standart ölçülerde üretilmeli ve sıva gerektirmemelidir.
- Bölücü duvarlar kullanıcı tarafından kolayca monte edilip sökülebilir olmalıdır.
- Bölücü duvarlar söküldüğünde, bölücülerin bitişik olduğu diğer yapı elemanlarına verdiği hasar kolay tamir edilebilir olmalıdır.
- Bölücü duvarların kendi aralarında ve bitişik olduğu diğer yapı elemanları ile olan bağlantıları, bir duvardan beklenen özelliklere uygun olmalı ve uygulama tamir işlemleri kolay olmalıdır.
- Bölücü duvar elemanları kullanıcı isteğine bağlı olarak çeşitli malzeme ile kaplanabilmeli ve boyanabilmeli; üzerinden kolaylıkla tesisat geçebilmelidir.
- Bölücüler kullanılmadıkları dönemde kolayca depolanabilmelidir.

Kullanıcı isteği ile mekânın bölücü duvarlar ile farklı işlevlerde kullanılabilmesi ve bölücülerin kolay sökülebilir olması sayesinde mekânın eski haline gelebilmesi hem ekonomik hem de sosyal kullanım açısından esneklik sağlamaktadır.

Türkiye' de esnek mekân uygulamalarından bahsedecek olursak geleneksel Türk evleri örnek verilebilir (Şekil 4.10). Konut gece gündüz kullanımına göre yatma, yemek yeme, yemek pişirme, yıkanma gibi farklı fonksiyonlara cevap verebilmektedir. Bu evlerde her oda esneklik ve uyarlanabilirlik ilkelerine göre tasarlanmış ve bu sebeple bu odalar ayrı bir konut gibi düşünülebilir [75].

Cengiz Bektaş, Türk evlerinin ailedeki sayı arttıkça birim birim bölünüp büyüyerek kuşaktan kuşağa değişime uğrayabildiğinden bahsetmiştir [81].

Şekil 4.10 Geleneksel Türk evinde esneklik kavramı [75].

Bugünün sosyal konutlarında bir çözüm olarak esneklik, uzak doğu mimarlığında da zaman içinde farklı seviyelerde göz önüne alınan bir konudur. Japon geleneksel mimarisinde, sürgülü kapılar, boşlukları ayırmanın yanı sıra evdeki boyutları değiştirme özelliğine de sahiptir. Sonuç olarak, bu kapılar açılarak çok işlevli alanlar oluşturulur [78].

4.2.5 Donatı Esnekliği

Donatı elemanlarını; yapı elemanları bağlı, yapı elemanlarından bağımsız ve yapı elemanlarını oluşturan donatılar olarak sınıflandırmak mümkündür [73].

Yapı Elemanlarına Bağlı Donatılar

Kendi başlarına da kullanılabilen fakat esneklik sağlamak amacı ile yapıyla birlikte kullanılması amaçlanmış donatılardır. Bunlara katlanabilir masa ya da yatak, duvar üniteleri ve raflar ile depolama alanları örnek verilebilir [73].

Yapı Elemanlarından Bağımsız Donatılar

Herhangi bir yapı elemanına bağlı olmayan mekânda serbest halde bulunan donatılardır. Büyüyüp küçülebilen, katlanıp kaldırılabilen, istenilen şekilde düzenlenebilen modüler mobilyalar örnek verilebilir [73].

Yapı Elemanlarını Oluşturan Donatılar

Tasarlanan donatılar hem mekânı sınırlama işlevi görmekte hem de yapının taşıyıcısını oluşturmaktadır. Shigeru Ban tarafından tasarlanmış olan Furniture House bu donatı türü uygulamasına örnek gösterilebilir (Şekil 4.11) ve (Şekil 4.12) [73].

Şekil 4.11 Furniture house [73].

Şekil 4.12 Furniture house [73].

Shigeru Ban tarafından tasarlanan “curtain wall house” (perde-duvar ev) ikinci bir örnek olarak verilebilir (Şekil 4.13).

Şekil 4.13 Curtain wall house [82].

1995 yılında Tokyo’da yapımı tamamlanan konutta ara duvar vb. bölme sistemleri kullanılmamıştır [82]. Bu sebeple konut neredeyse içindeki odalar ile aynı büyüklüktedir [82]. Tasarlanan bu yapı, hava şartlarına göre sürgülü cam duvarlar ile odalara ayrılabilmektedir [82].

4.2.6 Algısal Esneklik

Işık şiddeti, yönü, renk kullanımı ve doku oluşturma gibi tasarım kararları ile mekanı fiziksel olarak bölmeden algısal olarak mekan kullanımını yönlendiren esneklik türüdür ve işlevlerin farklılığı tamamen sezgisel olarak algılanmaktadır [75].

İç mekânın olduğundan daha geniş, uzun, yüksek algılanmasını sağlamak için farklı malzemelerden faydalanılır. Şeffaf bölücüler, aynalar, açık-koyu renkler bunlara örnek olarak verilebilir.

4.3 Konut Tasarımında Esneklik ve Çocuk Gelişimi İlişkisi

Miller ve Schlitt (1985) konut mekan tasarımında bireysel psikolojik ihtiyaçların değerlendirilmesine dayalı bir yaklaşım geliştirmiştir [4]. Tüm hane halkından, hayallerindeki ideal ev fikirlerini, geçmişte ve mevcut evlerinde tatmin edici ve tatmin edici olmayan deneyimleri tanımlayan bir konut otobiyografisi yazması istenmiştir. Daha sonra bu ihtiyaçların her birinin önem derecelerinin elde edilmesi için bir anket kullanılmıştır. Bu şekilde ev ortamında tatmin edilmeyen önemli ihtiyaçlar tanımlanmıştır ve tasarım hedefleri olarak belirlenmiştir. Çalışmanın başka bir açıdan önemi, çocuklar da olmak üzere tüm hane halkının bu araştırma sürecine dahil olmasıdır [4]. Bu teknik ile, otobiyografilerdeki tekrarlayan temalarla çocukların ev ortamına ilişkin özel gereksinimlerinin bir ön listesi oluşturularak bu analizin konut mekan tasarım kriterleri ortaya konmuştur [4].

Miller' ın ihtiyaçlara dayalı çalışması incelendiğinde çocuğun konut mekanlarında karşılanması gereken gelişimsel ihtiyaçları ile karşılaşılmıştır. Bu gelişimsel ihtiyaçlar; çocuğun yer değiştirme ve bağımsızlık isteği, bölgesellik ve ilgi ihtiyacı, merak duygusu, yaratıcılık gelişimi, çevreyi manipüle etme isteği, mahremiyet ve sosyallik ihtiyacıdır.

Bu bölümde Miller' ın çalışması ve literatürdeki diğer araştırmalar sonucunda bulunan bu ihtiyaçlardan birbiri ile direkt bağlantısı olanlar tek başlık altında gruplandırılmış, konu 3 başlık altında toplanmıştır ve her gelişimsel ihtiyacın "konut tasarımında esneklik" kavramı ile olan ilişkisi incelenmiştir.

4.3.1 Bağımsızlık İhtiyacı

Konutta çocukların hareketleri gözlemlendiğinde aynı mekandaki oyun dönemlerinin kısa süreli olduğu, oyun yerlerinin ve mekanlarının sıklıkla değiştiği görülmektedir [61]. Çünkü çocuklar çok erken yaşlardan itibaren uygun ortamı bulduklarında, ebeveynlerinin veya bakıcılarının koruyucu kısıtlamalarından kurtulup, etraflarını keşfetmek için deneysel adımlar atmak, bağımsız hareket etmek isteyecektir.

Çocukların bağımsız hareketlilik düzeyleri fiziksel, sosyal, bilişsel ve duygusal gelişimlerini etkilemektedir [65]. Bu sebeple mekanların çocuk gelişimine uygun tasarlanması konusu önem kazanmaktadır. Mekanlar çocuğun sürekli yer değiştirme talebini karşılayacak şekilde tasarlanırsa, mimari çerçevede çocuğun özerklik ihtiyacı desteklenmiş olacaktır [61].

Ayrıca bağımsız hareket edebilme fırsatları çocukların kendisi tarafından belirlenmiş kaliteli çevre kriteridir [65]. Çocuklar için mekânsal koşullar, çocuklar bağımsızlıklarının sınırlarına kendileri karar verebilirken idealdir [61]. Bu kararları verirken çocuk, kendisini ilgilendiren mekânsal düzenleme kararlarını almakta ve katılım hakkını elde etmiş olmaktadır. Çocuğun büyüdükçe değişen ihtiyaçları doğrultusunda mekâna katılımı esneklik ilkesi ile mümkün olabilmektedir.

Bir ailenin bir konut tipine bağlanması, bu konuttaki belirli işlevleri, belirlenmiş odalarda sabit mobilyalar ile sınırlandırarak mekan ile katı ilişkiler kurması ailenin ileride bazı olumsuz durumlarla karşılaşmasına sebep olmaktadır [61]. Hane halkına yeni üyeler (çocuk, yaşlı bir ebeveyn) eklenmesi durumunda konut yetersiz hale gelebilmekte ve aile evini taşıma gibi kararlar almak zorunda kalabilmektedir. Çünkü konut bütün bu değişimlere cevap verememekte, yeni kullanımlara adapte edilememektedir.

Oysa çocuk gelişimine önem verilerek yapılan tasarımlar, belirli çocuk gereksinimlerine cevap vermek yerine gereksinimlere paralel olarak değişebilmelidir [43]. Katı bir planlama yerine bazı mekanlar, yetişkin ve çocuklar arasında ihtiyaca göre değiş tokuş edilebilen, çok amaçlı olarak planlanmalı ve tüm konutta esneklik sağlanmalıdır [61]. Bu şekilde işlevsel olarak esneklik sağlanabileceği gibi fiziksel anlamda mekanların devamlılığı ve geçişkenliği ile de esneklik sağlanabilmektedir [83]. Böylece çocuklar

hareket kısıtlaması yaşamadan konutta birden fazla mekânda bağımsız şekilde hareket edebilecek, farklı mekanlarda oyun kurarak özerklik gelişimini ve yaratıcılık gelişimlerini tamamlayabilecektir.

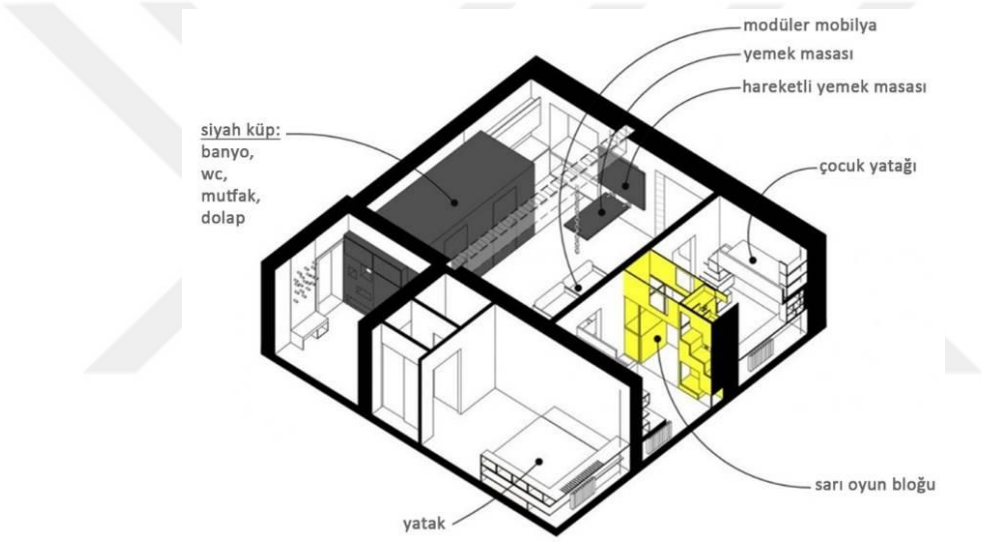
Çocukların gün içinde konutta yer değiştirmesi, mekanı değişen ihtiyaçları çerçevesinde özgürce deneyimleyebilmelerine mimar Lee Chow' un Singapurda'ki projesi örnek olarak verilebilir (Şekil 4.14) [84]. Mimar Lee ve Chow' un projesi standart düz düzenin cesur bir yeniden yapılandırılmasından oluşmaktadır [85]. Yapısal olmayan her iç duvarı sökme kararı alınarak yeniden tasarlanan planlar, daha açık ve akıcı olan yaşam alanlarına yol açmıştır [85]. Yapı bir kapalı bahçe ile geniş bir yaşam alanıyla birleştirilebilecek şekilde genişletilebilen bir misafir odasını içermektedir [85]. Mimar Liting Lee ve Khoon Toong Chow tasarladıkları mini evin esneklik ile ilişkisini "Yaratılan açık plan düzeni duygusal olarak canlandırıcıdır ve kentsel yaşamın kalabalıklığından hoş bir geri çekilme sağlamaktadır. Mekân gün boyunca değişmekte ve farklı rutin ihtiyaçlara göre ayarlanmaktadır. Bu akışkanlık, özellikle mevcut oyun alanının etkileşimi ve ölçeği ile heyecanlanan çocuklar için uyarıcıdır. " sözleri ile açıklamaktadır [84].

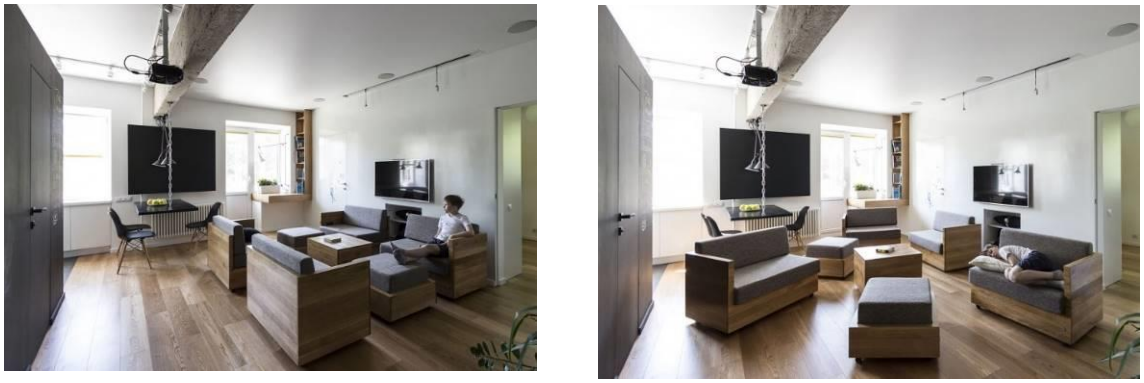
Şekil 4.14 Mimar Lee ve Chow' un Singapur projesi [84].

Bir diğer örnek Moskova'da Ruetemple ofisi tarafından bir çift ve iki çocuğu için tasarlanan 80 metrekarelik Bagritsky konut projesidir (Şekil 4.15). Konutta temel gereksinimler, oturma odası ve çocuk odası alanıyla ilgilidir [85]. Temel tasarım unsurlarından biri dev bir siyah küptür [85]. Bu geleneksel olmayan birimde ceket ve ayakkabı dolabı, banyo, gömme dolaplar ve buzdolabı bulunmaktadır [85]. Ayrıca küp,

çizilebilir bir boya ile boyanarak çocukların yaratıcılığı için bir çekim noktası haline gelmektedir [85]. Tasarımcılar, kullanıcının amacına göre hareket ettirebildiği esnek donatılar tasarlamıştır (Şekil 4.16) [85]. Çocuk odasındaki merkezi oyun seti ise mekânı ikiye bölmektedir. Bu minyatür sarı oyun alanı, ip merdiven ile tırmanma, bir hamak ve küçük pencereler gibi çeşitli özellikler içermektedir (Şekil 4.17) [85]. Bunu; "Oturma odasını, ruh hallerine ve mesleklerine bağlı olarak farklı şekilde düzenleyebilecekleri şekilde tasarlamaya karar verdik. Bu hedef, mobil mobilyalarla mükemmel bir şekilde karşılanmaktadır. Tekerlekler üzerinde 7 modül, 4 koltuk, iki puf ve bir sehpa bulunur. Taşınması kolaydır ve çeşitli kombinasyonlarda birleştirilebilirler; aile filmi seyretme, masa oyunları, misafirlerle oturmak vb. " sözleri ile ifade etmektedirler [85].

Şekil 4.15 Bagritsky projesi siyah küp, sarı oyun bloğu, modüler mobilya [85].

Şekil 4.16 Bagritsky projesi esnek donatı kullanımı [85].

Şekil 4.17 Bagritsky projesi sarı oyun bloğu [85].

Hollandalı Teehee' nin çocuk mobilyalarından oluşan yeni bir koleksiyonu, çocukların esnek tasarımlardan nasıl yararlanabileceğini gösteren bir diğer örnektir [86]. Uyku alanı, depolama ve rafları tek bir modülde birleştiren Teehee’ nin tasarımları, ebeveynlerin çocuklarıyla iletişim kurmaları ve değişen ihtiyaçlara yönelmeleri için merkezi bir alan oluşturmaktadır [86].

Ürün aile üyelerini günlük görevlerle etkileşim ve oyun oynamaya teşvik etmek için tasarlanmıştır. Örneğin, bu tasarım bir bebek yatağından yeni yürümeye başlayan çocuklar için alçaltılmış bir yatağa dönüşerek çocuğun bağımsızlık duygusunu desteklemektedir (Şekil 4.18) [86]. Mobilyalar, kitap veya oyuncakların konulabileceği raflar ve küçük kullanıcılar büyüdükçe adapte edilebilen asma ray içermektedir [86]. Teehee' nin kurucusu Dolors Teixidor "Çocuklarla birlikte büyüyecek 'küçük evler' tasarladığımı düşünmeyi seviyorum." sözü ile esnek tasarımın kullanımını ifade etmiştir [86].

Şekil 4.18 Yatağa ve masaya dönüşebilen esnek Tehee mobilyası [86].

4.3.2 Çevreyi Manipüle Etme İhtiyacı

Yaratıcı birey merakla motive olan, yeni bilgiyi arayan ve yeni şeylere ulaşmak isteyen, kararsızlığı diğerlerinden daha uzun sürdürebilen ve risk alma tutumu gösterebilen kişidir [87]. Fakat bugüne kadar, yaratıcılık ile ilgili yapılan araştırmalar kişisel özelliklere odaklandıkça, fiziksel çevrenin yaratıcılığa olan etkisinin payı kenara atılmıştır [63]. Oysa insan ve çevresi arasındaki ilişkide çevresel yönlerden herhangi biri, bireyin yaratıcılığını etkilemektedir [63].

Kristensen, mekânın beş duyumuzla algıladığımız nesnel yönleri haricinde öznel yönlerinin olduğundan bahsetmektedir. Mekan ile bilişsel alanın ilişkili olduğunu, dolayısıyla fiziksel mekan ve hayal gücü arasında bir ilişki olduğunu ileri sürmüştür [87]. Çünkü yaratıcı fikirlerin ortaya çıkması için destekleyici, teşvik edici çevreye ihtiyacı vardır. Yaratıcı düşünmek için ihtiyaç duyulan tüm iç kaynaklara sahip olunabilir, ancak bazı çevresel destekler olmadan bir kişinin kendi içinde sahip olduğu yaratıcılık asla gösterilmeyebilir [88].

Günümüzde çocuklarla alakalı yapılan bilimsel araştırmalar, fiziksel çevrenin çocuk gelişimine etkileri üzerinde durmaktadır. Çocuğun fiziksel ortamı çocuğu geliştirici düzeyde tasarlanmamışsa, çocukların algılama sisteminin çalışma prosedürlerini tamamlamaya çalışmadığı saptanmıştır [63].

Çocuklar bölgesel sınırlar oluşturma ve çevreyi aktif olarak manipüle etmekten memnuniyet duymaktadırlar [4]. Fakat bu sınır kendilerine yetişkinler tarafından konulduğunda ve sabit mobilyalar kullanmaları istendiğinde hoşnutsuz olmaktadırlar.

Barre bu durumu “mekanların çocuklara uyarlanmasını amaçlayan programların tersine, bırakalım da çocuklar nesneleri devirip dönüştürsünler ve nesnelere yeni erekler bulsunlar” diyerek ifade etmiştir [49].

Yapılan anket çalışmasında yedinci otobiyografik ifadeye göre, esnek olmayan tasarım elemanlarından dolayı odasını değiştiremeyen çocuk, çevresel manipülasyon fırsatları sınırlandırıldığından kısıtlanmış hissetmektedir (Çizelge 4.1) [4].

Çizelge 4.1 Otobiyografik ifade [4].

OTOBYOGRAFİK İFADELER : BÖLGESELLİK VE ÇEVRESEL MANİPÜLASYON	
1.	İki kız kardeşle bir oda paylaştım. 14 yaşımda kendi odama sahip olmak cennette olmak gibiydi.
2.	Beş kişi iki yatak odalı bir daire paylaştık. Küçükken birbirimizle uğraşmadık ama yaş ilerledikçe daha fazla alan ve mahremiyete ihtiyacımız vardı. Favori mekanım banyoydu, kendimi kilitleyebilir ve saatlerce banyo yapabilirdim.
3.	Merdivenlerin üstünde minyatür evim haline gelen iki devasa gömme dolap vardı. Sallanan sandalyemi, masamı, plastik çay setimi ve bebeğimi oraya koyar saatler geçirirdim.
4.	Büyük yastıklardan ev inşa etmeyi çok severdim.
5.	Babamın aletlerini kullanarak saatlerce garajda oynardım. Babam bir ressamdı ve buradaki boyalarla oyalanmayı çok severdim.
6.	Oturma odası çok güzeldi, müze gibiydi. Buraya sadece piyano çalmak için girerdim. Yemek odası da benzerdi. Annemin çok fazla antika tabağı vardı, kırmamaya çok dikkat ederdim.
7.	Mobilyalarım birbirine bağlıydı, bu yüzden odamı çok fazla değiştiremedim.

Wohlwill ve Heft (1987, 318), araştırmalarında çocukların nesne manipülasyonu ve keşif yoluyla çevreleri üzerinde kontrol sahibi olma yollarının ele alınması gerektiğini iddia etmiştir [65]. Son zamanlarda bununla alakalı çalışmalar yapılmıştır. Örneğin, çocukların yaratıcılığını geliştirmek için konut alanının etkin tasarım ilkelerini elde etmeyi amaçlayan çalışmada çocuk yaratıcılığının uzmanı olan 5 psikolog ile bir anket çalışması yapılmıştır. Bu anket sonucunda yaratıcılığın etkin değişkenleri incelenmiştir.

Bu değişkenlerden bazıları seçilip, konuyla ilgili bakış açısı ve farklı boyutlar sınıflandırılmıştır (Çizelge 4.2) ve (Çizelge 4.3) [63].

Çizelge 4.2 Seçilen değişkenler [63].

Mimari		Psikoloji	Sonuç
Bağımsız Değişken	Etkileşimli faktör	Etkili ara değişken	Bağımlı Değişken
1 Çevrenin doğal unsurları	Doğal ortamda hislerin uyarılması	Aktivite ve oyun motivasyonu	Çocuğun yaratıcılık potansiyelini teşvik etmek
2 Güvenlik	Stresin azalması	Çocuğun zihinsel rahatlığı	
3 Çevre karmaşıklığı	Meydan okuma	Artan yenilikler	
4 İç mekan esnekliği	Çevresel manipülasyon	Merak	
5 Yaratıcı görsel efektler oluşturma	Görsel düşünme	Hayal gücü	

Çizelge 4. 3 Seçilen faktörlerin ilişkisi, psikologlarla görüşme [63].

Yapısal ortam değişkenleri	Bireysel değişkenler
Çevrenin doğal unsurları	Aktivite ve oyun motivasyonu
Emniyet ve güvenlik	Çocuğun zihinsel rahatlığı
Çevre karmaşıklığı	Artan yenilikler
İç mekan esnekliği	Merak
Yaratıcı görsel efektler oluşturma	Hayal gücü

Yukarıda bahsedilen çalışmada iç mekan esnekliği ile çevrede manipülasyon arasında belirgin ve direkt bir (pozitif) ilişki olduğu söylenmektedir [63]. Aynı çalışmada, iç mekan esnekliği ile keşif arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır [63].

Sonuç olarak, iç mekan esnekliği ve çevrenin manipüle edilmesi, çocuklarda merakın artmasıyla yaratıcılık potansiyelinin geliştirilmesini etkilemektedir (Şekil 4.19) [63]. Merakın amacı çocukları soru sormaya ve öğrenmeye teşvik etmektir [83]. Yerleşim alanlarının esnekliğinin geliştirilmesi, çocukta sorgulamayı teşvik etme yani merak etme konusunda olumlu bir etki yaratır [63]. Dolayısıyla çocukların çevresel manipülasyon kabiliyeti artar. [63].

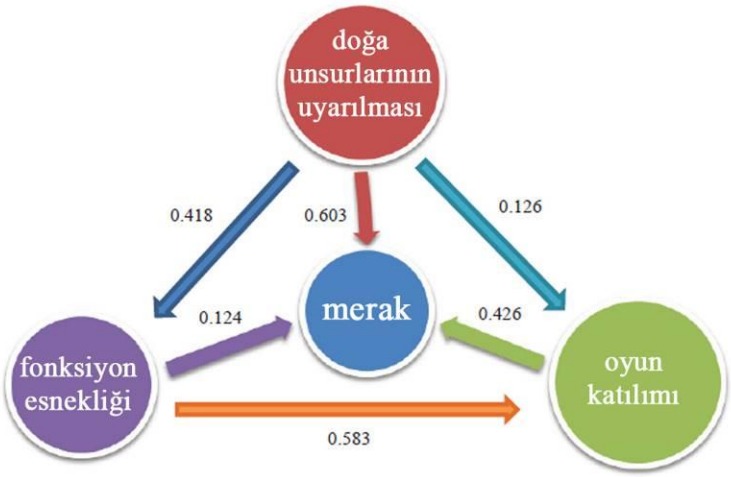
Yapılan analizlere göre çocukların merakını ve oyun oynama motivasyonunu arttırabilen yerleşim alanlarının tasarım kriterleri yaratıcılığın geliştirilmesinde de etkilidir [83]. Çocukta merak duygusu ve yaratıcılık gelişimi için konut tasarımında bağlayıcı ölçütler geliştirilmiştir. Bu kriterler merak ve oyun katılımının yükselmesinde

temel oluşturabilir ve böylece “esneklik” uygulanarak çocuğun yaratıcılığı geliştirilebilir [83] örneğin;

•Mekanlar arasında hafif ve hareketli duvarlar kullanılması ve bu yolla çocuğun kendi alanını tasarlayabilmesi [83]. Örneğin; oturma odası olarak kullanılan büyük bir alan hareketli duvarlar ile birkaç ayrı alana bölünebilir ve bu alanlar oyun oynama, okuma, boyama gibi farklı işlevler için çocuk tarafından düzenlenerek kullanılabilir [83].

•Değiştirilebilir ve esnek mobilyalar tasarlanması ve böylece çocukların farklı düzenler oluşturmaları sağlanabilir [63].

İlişkiler	Değerlendirme	p
Doğal unsurların uyarımı, fonksiyonların esnekliği üzerinde etkilidir.	0.418	p< 0.001
Doğal unsurların uyarımı, merak konusunda etkilidir.	0.603	p< 0.001
Doğal unsurların uyarımı, oyun katılımında etkilidir.	0.126	p< 0.05
Fonksiyonların esnekliği, oyun katılımında etkilidir.	0.583	p< 0.001
Fonksiyonların esnekliği, merak konusunda etkilidir.	0.124	p< 0.05
Oyun katılımı, merak konusunda etkilidir.	0.426	p< 0.001

Şekil 4.19 İç mekan esnekliğinin etkileri [63].

Çocuğun iç mekânda bulunan esnek donatı elemanı ile çevresini manipüle ederek bölgesellik ve yenilik ihtiyacını karşılamasına örnek olarak Rus mimari stüdyosu Ruetemple tasarımı örnek verilebilir (Şekil 4.20). Ruetemple mimarları Alexander Kudimov ve Daria Butahina çalışma alanı sabit, dinlenme alanı dinamik ve değiştirilebilir bir küpten oluşan daire tasarlamışlardır. Küp üç mobil modülden oluşmaktadır. Modüllerin pozisyonuna bağlı olarak küp, odayı çift veya tek kişilik yatak

odasına, birkaç yeniden ayarlamayla bir kanepeye dönüştürülebilmektedir. Uyarlanabilir oturma küpü tekerlekler üzerindedir ve odanın ortasında rahat küçük bir kutuya dönüştürülebilir. Küp çok seçenekli olması sebebi ve bir yatak odasını paylaşan kardeşler için çeşitli kullanım sunan esnek bir tasarımdır [85].

Şekil 4.20 Ruetemple tasarımı iç mekanda esnek donatı kullanım [85].

4.3.3 Mahremiyet ve Sosyallik İhtiyacı

Çocukluk ortamlarının tasarlanması, hem sosyal etkileşimi teşvik eden açık alanları hem de çocukların mahremiyet duygusu kazanmaları için fırsatlar sunan özel alanları içermelidir [46]. Çünkü bütün çocukların konut içerisinde, diğer bireyler ile aynı ortamda bulunarak, oyun oynayarak sosyalleşme, istedikleri zaman kendi özel alanlarına çekilme ve sessizliğe ihtiyaçları vardır. Ancak bu ihtiyaç yaşa göre değişmektedir, bu yüzden mekânsal düzenlemeler esnek olmalıdır [61].

Küçük çocukların odaları sadece uyuma, ödev yapma ve tek kişilik oyun oynamaya yetecek kadar küçük tasarlanmamalı; ebeveyn ile veya ebeveynden uzak kardeşler ve arkadaşlarla aktiviteler yapacak kadar yeterli alana sahip olmalıdır [2]. Ancak bazı konutlarda alan yetersizliği sebebi ile bu mümkün olamamaktadır. Bu durumda kardeşlere oynamak için yeterli alana sahip olmayan iki oda verilmesindense, iki çocuğa paylaştırılacak büyük bir oda verilmesi daha kullanışlı olmaktadır [2]. Böylece hareketli donatılar ile bu odalarda esneklik ilkesi sağlanarak, oda istenildiği durumlarda değiştirilebilir. Çocukların istekleri doğrultusunda oda bu hareketli elemanlarla bölünerek, bazen mahremiyet bazen sosyallik amaçlı olarak iki yönlü kullanılabilir. Küçük ve ayrı oda verilmesi durumunda çocuklar mahremiyet ihtiyaçlarını giderebilecek fakat sosyalleşmek istediklerinde yeterli alan bulamayacaklardır.

Ergenliğe yakın çocukların ve ergenlikteki gençlerin gereksinimleri, küçük çocuklarınkinden biraz farklıdır. Evin içinde böyle bir çocuğun, küçük ancak ebeveynler tarafından saygı duyulan özerk, bireysel kendi girişi olan bir odaya ihtiyacı vardır [61]. Daha genç ve büyük çocukların farklı gereksinimleri, boyut olarak değiştirilebilen, hareketli duvarlar ve kapılar ile ikiye bölünebilen çocuk odalarının yararlılığını vurgulamaktadır [61].

Çocuğun konutta kendisine ait bir mekana çekilip dinlenme, bazen de kalabalığa karışıp sosyalleşme ihtiyacının konutta esneklik ile karşılanmasına, Rus mimari stüdyosu Ruetemple' nin iç mekan tasarımı örnek verilebilir [85]. Bir diğer örnek ise mimar Shigeru Ban'ın Naked House projesidir [89].

Ruetemple ofisinin mimarları Kudimov ve Butahina, evin bir bölümünü oynama ve dinlenme için bir alan olarak tasarlamıştır. Bu odada bir kitaplık olarak ikiye katlanan bir merdiven, örgüden yapılmış bir asma kat bulunmaktadır. Tipik mobilyalardan özgün bir alan tasarlama düşüncesi ile yola çıkan mimarlar odayı hem birçok işlev yerine getirebilen hem de çok sayıda konuk ağırlayacak şekilde tasarlamıştır (Şekil 4.21) [85].

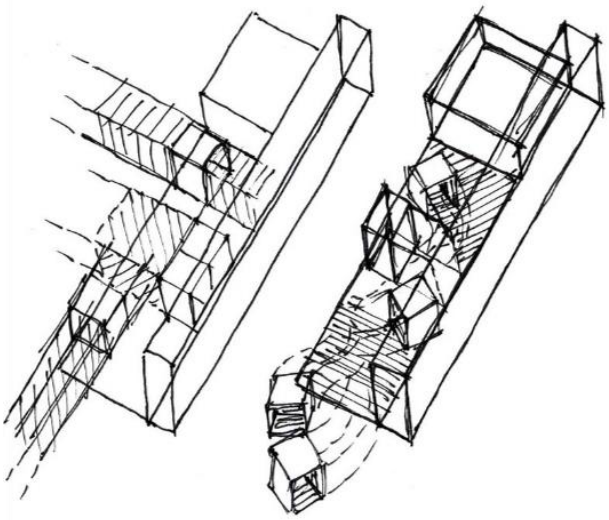

Şekil 4.21 Ruetemple ofisinin iç mekan tasarımı [85].

Japonya'da tasarlanacak olan "Naked House" projesi için Japonya Kawagoe bölgesindeki kullanıcı, evde farklı kuşakların birbirleriyle iletişim ve ilişki kurabileceği kamusal alanın öneminin maksimize edildiği bir tasarım talep etmiştir [89]. Mimar Shigeru Ban bu bağlamda özel alanları asgari seviyede tutarak her aile bireyi için yatak odasını mobil ve hücre şeklinde tekerlekli olarak düzenlemiştir (Şekil 4.22) [89]. Konutun açık planı ve nötr alanı, yatak odalarını hareket ettirerek gerektiği gibi düzenlenebilir ve dönüştürülebilir, hatta bu hücreler batı cephesindeki geniş pencereden bahçeye çekilebilirler [89]. Naked House, nehirdeki su gibi zamanın seyrini anlatan tek bir alan olarak tasarlanmıştır; asla durmaz ve sayısız formlar alır [89].

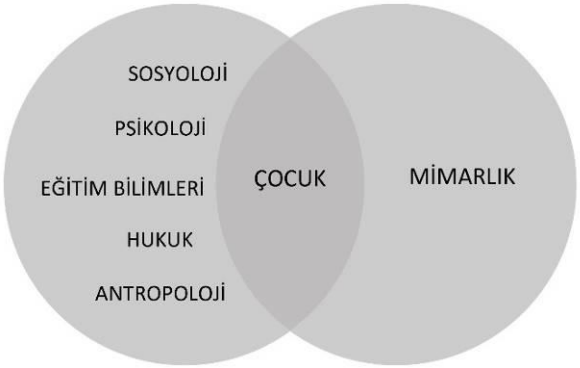

Şekil 4.22 Naked House / Japonya [89].

BÖLÜM 5

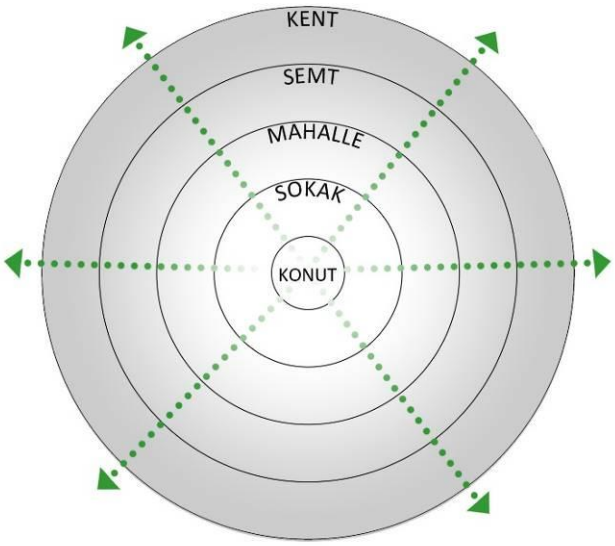
ÇOCUK-MEKAN İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Son yıllarda mimarlık disiplininde farklı disiplinler ile kolektif yürütülen çok sayıda çalışma mevcuttur. Daha evvel psikoloji, sosyoloji, eğitim bilimleri gibi disiplinlere çok fazla konu olan "çocuk" kavramının, yine bu disiplinler ile mimarlık kesişiminde değerlendirilmesi bu araştırmanın en temel çıkış noktasıdır (Şekil 5.1).

Şekil 5.1 Araştırmanın temel çıkış noktası

Çocukların fiziksel çevre ile ilişki kurduğu mekanlar, çocuklar büyüdükçe konuttan kente doğru bir gelişme göstermektedir (Şekil 5.2). Araştırmada ölçek olarak, mimarlık ve çocuk ilişkisinin çok geniş bir konu olması sebebiyle çocuğun ilk tanıştığı fiziksel ortam olan "konut" ölçeği ele alınmıştır.

Şekil 5.2 Çocuğun kentte aksiyon çapına göre ilişki kurduğu fiziksel mekanlar

Araştırmada "Çocuğun konutta gelişimsel ihtiyaçlarının karşılanmasının, konutta esneklik kavramı ile ilişkisi var mıdır?" ve "Bu ilişkide esnek mimari tasarımların rolü nedir?" sorularına yanıt aranmaktadır. Dolayısıyla araştırmada;

- Çocukların evleri ve evlerinin yakın çevresi ile ilişki kurduğu mekanlar,
- Çocukların yaşadıkları konutta alınan kararlara katılım düzeyleri,
- Çocukların yaşadıkları konutta fiziksel ve gelişimsel ihtiyaçları,
- Çocukların hayallerindeki oda,

esneklik kavramı çerçevesinde uzman psikolog desteği ile birlikte değerlendirilmiştir.

5.1 Araştırmanın Kapsamı

Araştırmada 7-10 yaş aralığındaki ilköğretim öğrencileri çalışma grubu olarak seçilmiştir. Piaget' nin "somut işlemler dönemi" ne dahil ettiği ve Yavuzer, Şirin gibi kuramcıların da desteklediği bu yaş grubunun özellikleri şunlardır;

- Nesneler hakkında mantıksal ilişkiler kurarak çözümleme yapabilirler,
- İçinde bulunduğu zaman ve mekânı düşüncelerinde farklı şekilde betimleyebilirler; mekânsal algı düzeyleri gelişmiştir,
- Kendilerini evrenin merkezi olarak görmemektedirler,

•Benmerkezcilikten uzaklaşırlar fakat kendilerine özgü bakış açısına sahiptirler.

Araştırma yapılırken dikkat edilen kriterler şunlardır:

•Çocukların ve ebeveynlerinin araştırma için gönüllü olmalarına dikkat edilmiştir.

•Çocuklara bu araştırmanın amacının ne olduğu, nerede kullanılacağı açıklanmıştır.

•Çocukların bu araştırmayı okulları için yapılan bir "ödev" gibi hissetmemelerine dikkat edilmiş, çalışmalar karşılıklı sohbet ortamında yapılmıştır.

•Boyama yapmak istemeyen, yazı yazmak istemeyen çocuklara ısrar edilmemiş; video ses kaydı gibi farklı yöntemler denenmiştir. Bunlar için de ebeveynlerin izinleri alınmıştır.

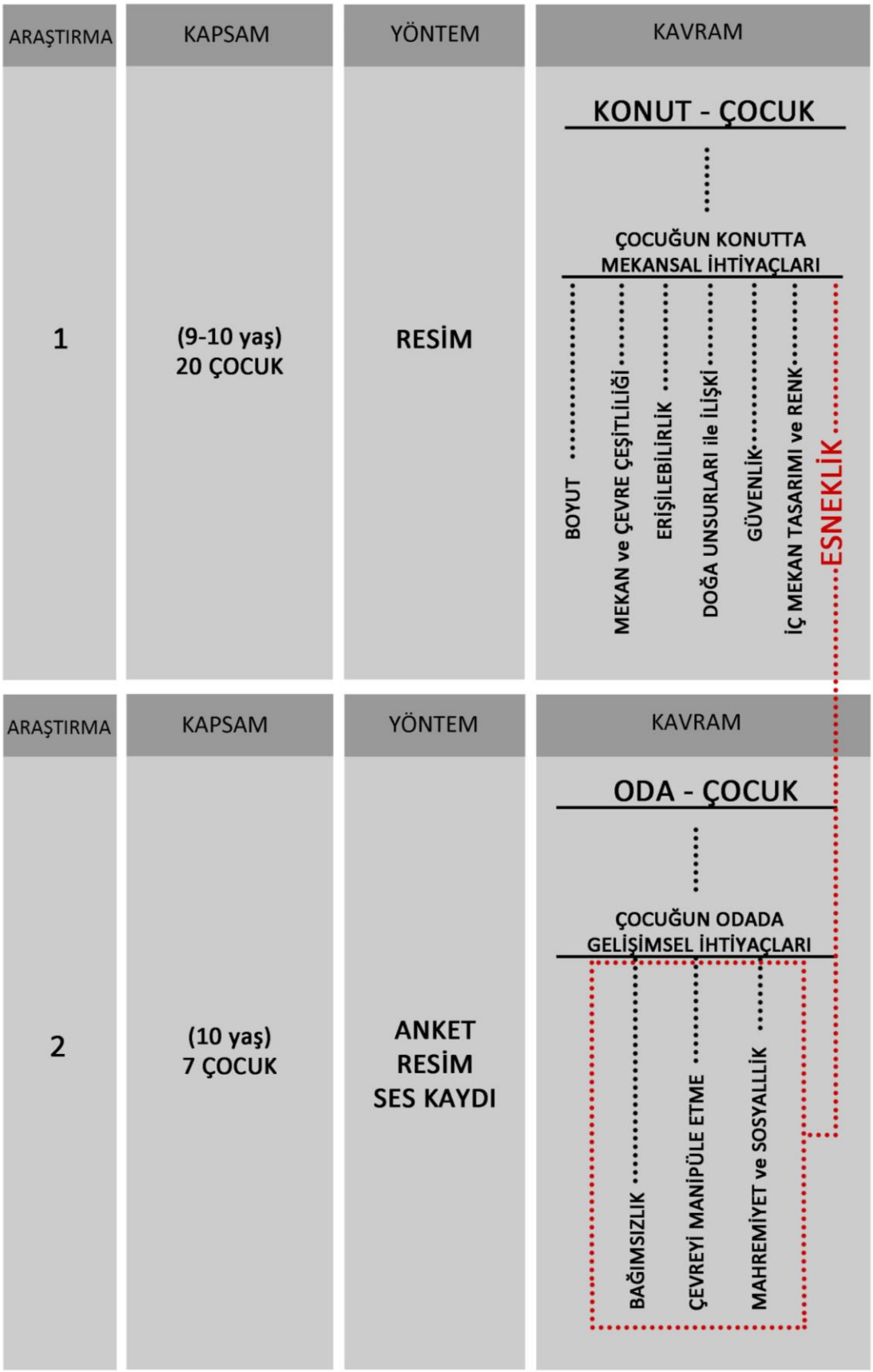
•Araştırmada çocukların yaptığı çalışmanın niteliğinden ziyade fikirler esas alınmış, çocuklar resim tekniği konusunda serbest bırakılmıştır.

5.2 Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın ana aktörleri çocuklardır. Çalışmada, bir "yurttaş" olarak katılım hakkına sahip olan çocuklara söz hakkı verilerek fikirlerinin değerlendirilmesi ve bu değerlendirme ile alakalı çocuklara geribildirim yapılması hedeflenmiştir.

Araştırma iki aşamalı yapılmış, ilk araştırmada konut-çocuk ilişkisi, ikinci araştırmada oda-çocuk ilişkisi incelenmiş ve değerlendirmeler esneklik kavramı çerçevesinde yapılmıştır (Çizelge 5.1).

Çizelge 5.1 Araştırma kurgu şeması

İlk aşamada çocuklara “evinizin içinde ve önünde (dışında) en çok vakit geçirdiğiniz, sevdiğiniz yer neresidir?” sorusu sorulmuştur. Sayfanın soluna evlerinin içinde sevdikleri (vakit geçirdikleri) yeri ve sayfanın sağ kısmına da evin dışında en sevdikleri (vakit geçirdikleri) yerin resmini yapmaları istenmiştir. Bu aşama çocukların konutlarının iç mekanlarını ve konut yakın çevresini (konut önü, bahçe, apartman girişi vb. mekanları) nasıl algıladığına dair mimari tespitlerin yapıldığı genel bir çalışmadır.

Araştırmanın ikinci bölümünde çocuklara birinci bölüm sonucu elde edilen “boyut, mekân çeşitliliği, erişilebilirlik, doğa unsurları ile ilişki, iç mekân tasarımına katılım” gibi başlıklara ait sorular sorulmuş, bu sorulara yazılı olarak cevap vermeleri ve son soruya ait resim yapmaları istenmiştir. Konutta her türlü güvenliği sağlaması ve çocuğu bu konuda gözetmesi gereken yetişkinler olduğundan çocuklara “güvenlik” başlığı ile alakalı soru yöneltilmemiştir. Bu aşamada sorulan sorular ile çocukların konut iç mekanları ile olan ilişkileri ve istekleri, bu tez çalışmasının üçüncü bölümünde belirtilen çocuğun konutta mekânsal ihtiyaçları bağlamında sorgulanmış (Çizelge 5.2) ve değerlendirmeler “esneklik” kavramı üzerinden yapılmıştır. Araştırmada çocukların isimleri çalışmanın hipotezini ve kapsamını etkilemeyeceğinden gizli tutulmuş; çocukların çalışmaları “A, B, C, D, E, F, G” şeklinde ifade edilmiştir.

Çizelge 5.2 Anket soruları ve sorgulanan mekân kriterleri

ANKET SORULARI	MEKANSAL KRİTER
EVDE OYNAMAKTAN (VAKİT GEÇİRMEKTEN) EN ÇOK KEYİF ALDIĞIN YER NERESİ? EVDE ODAN DIŞINDA VAKİT GEÇİRDİĞİN BİR YER VAR MI?	MEKAN ÇEŞİTLİLİĞİ
SENCE EVİNİZ YETERİNCE BÜYÜK MÜ? (GENİŞ Mİ?)	BOYUT
ODAN ARKADAŞLARINLA OYNAMAK İÇİN BÜYÜK MÜ, KÜÇÜK MÜ? YANİ YETERLİ Mİ?	BOYUT
ODANDAKİ EŞYALARA BÜYÜK BİRİSİNDEN YARDIM ALMADAN, KENDİ KENDİNE ULAŞABİLİYOR MUSUN?	ERİŞİLEBİLİRLİK
EVDE BİR EVCİL HAYVANIN VAR MI? BAKTIĞIN BİR BİTKİ-ÇİÇEK VAR MI? OLMASINI İSTER MİYDİN?	DOĞA UNSURLARI
ODANDAKİ DUVARLAR NE RENK? BU RENGİ SEN Mİ SEÇTİN? NE RENK OLMASINI İSTERDİN?	İÇ MEKAN TASARIMI VE RENK
(AYNI ODADA KARDEŞİ OLAN ÇOCUĞA SORULACAK) BAZEN ODANDA KARDEŞİN OLMADAN YALNIZ KALMAK İSTER MİYDİN?	ESNEKLİK (MAHREMİYET-SOSYALLİK)
DUVARLARIN ALTINA TEKERLEK KOYDUĞUMUZU DÜŞÜN VE EŞYALARIN KATLANIP AÇILIR, HAREKET EDEBİLİR OLACAK. EVDE VEYA ODANDA NELERİ DEĞİŞTİRMEK İSTERDİN? SEBEPLERİ NELER?	ESNEKLİK (BAĞIMSIZLIK-ÇEVREYİ MANİPÜLE ETME)

5.2.1 Çocuğun Kendisini İfade Yöntemi Olarak Resim

Çocukların yaptıkları resimler bize çocuğu psikolojik ve pedagojik açılardan tanıtmaya yarayan bir ölçüt olmasının yanında, çocuğun zeka, kişilik, yakın çevre özellikleri ile iç dünyasını yansıtmaya yarayan ifade aracıdır [90].

Artut (2004), çocuklar için resmin önemli bir iletişim aracı olmasından; Venger (2011), resmin bilinç düzeyi ve bilinçaltı düzeyinin ortak ürünü olup, çocukların önemsediği şeylerin resmini yaptığından; Shefchenko (2014), çocukların zihinlerinde iz bırakan önemli anıların resmini yaptığından söz etmektedir [91]. Malchiodi (2005)'e göre sosyo-kültürel yapı ve çevresel etki çocuk resimlerini etkiler, ayrıca çocuklar sadece içsel deneyimlerini ve algılarını tanımlamak için değil, içsel deneyimlerini dış dünya ile

birleştirmek için kullanırlar [91]. Bu konudaki görüşlerini Sabahattin Eyüboğlu (1962), "çocuğun sözlerinde ve çizgilerinde dünya ile bir uyuşma çabası aranabilir ancak, bir sanat kaygısı değil" diye ifade etmiştir.

Yavuzer, çizim tekniğinin çocuğun kişiliğini, algısını değerlendirmek için yeterli tek başına olmayacağını ve bu sebeple gözlem ya da çocukla görüşmenin çizim ile birleşmesi gerektiğinden bahsetmektedir [90]. Rodari çizimin, çocukların kişilik ve algısını değerlendirmede tek başına yeterli olmasa da, çok güçlü bir araç olduğunu belirtmiştir [18].

Çocuk çizimlerindeki detaylar ve gelişim çocukların yaşlarına ve bilişsel gelişimlerine bağlıdır. Bu sebeple çocuk resimlerindeki gelişim beş aşamada ele alınmaktadır [90]:

1.Karalama Dönemi (2-4 Yaş)
2.Şema Öncesi Dönem (4-7 Yaş)
3.Şematik Dönem (7-9 Yaş)
4.Gerçekçilik (Gruplaşma) Dönemi (9-12 Yaş)
5.Görünürde Doğalcılık Dönemi (12-14 Yaş)

Araştırma için çalışma grubu olarak, resim gelişimleri "şematik dönem" evresinde olan 7-10 yaş aralığındaki çocuklar seçilmiştir. Luquet' in "görsel gerçekçilik" diye ifade ettiği bu dönemin genel özellikleri:

- Çocuk resimlerinde sadece kendisi ile ilişkisini değil, başkalarının birbiriyle olan ilişkisini ve çevresini ifade etmektedir [90].
- Çocuk resimlerinde nesneler arasındaki ilişkileri göstermeye başlar [91].
- Çocuk çevresini saran dünyayı, kendisi ile çevresi arasındaki ilişkiyi anlamaya başlamıştır [90].
- Çocuklar bu dönem itibari ile resmi bir iletişim aracı olarak görmektedir [91].
- Bu dönemde en büyük gelişim, resimlerde mekânsal ilişkilerde bir düzen olmasıdır [90].
- Çocuğun ilk kez çevresinin bir parçası olduğundan haberdar oluşu ile çocuk, resimlerinde "yer çizgisi" kullanmaya başlar [90].

Araştırmada çocuklara resim yaptırmakla birlikte anket soruları sorulmuştur. Böylece çocukların, konutlarını nasıl algıladıkları ile ilgili resim yapması, görsel farkındalıklarını

ve mekân algılarını ölçerken, verilen anket sorularına yazılı cevap vermeleri bu durumu sözel ifade etmelerini sağlamaktadır.

5.3 Araştırmanın Süreci

Araştırmaya başlamadan evvel çocuklara, resimlerinin nerede kullanılacağı, onların fikirlerinin çalışmaya ne gibi yararlar sağlayacağı gibi bilgiler verilmiştir. Bu çalışmanın bir "ödev" olmadığı, yaptıkları resimlerdeki isteklerinin, hayallerinin resmi hangi boya ile yaptıklarından daha önemli olduğu ifade edilmiş ve resim tekniği serbest bırakılmıştır. Ebeveynlere çocukların bu çalışmayı rahat bir ortamda, "okul ödevi hissiyatı" içinde olmaksızın yapmalarının daha uygun olacağı belirtilmiştir.

İlk aşamada çocuklardan "evinizin içinde ve önünde (dışında) en çok vakit geçirdiğiniz, en sevdiğiniz yer neresidir?" sorusuna ait resim yapmaları istenmiştir. Birinci aşamadan sonra ikinci aşamaya geçmeden birkaç ay ara verilmiştir. Bu sürede ilk aşamanın değerlendirmeleri yapılıp, ikinci aşama soruları için hazırlık yapılmıştır.

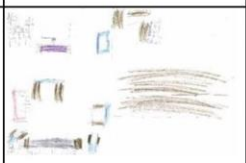
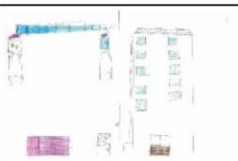
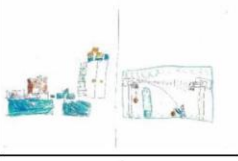
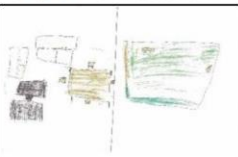
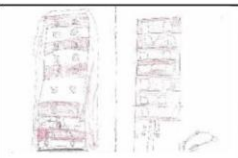
İkinci aşama için anket soruları hazırlanmış ve anketin son sayfasına, son soru hakkında resim yapılması için bir alan bırakılmıştır.

Bütün resimler, yazılı verilen cevaplar, (yazı yazmak istemeyen çocukların) ses kayıtları, uzman çocuk psikoloğu ve literatür ışığında değerlendirilmiştir.

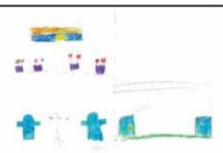
5.4 Araştırma 1: Çocuğun Konut Mekanlarındaki Deneyimlerinin İncelenmesi

Araştırmanın birinci bölümünde 20 çocuktan, evlerinin içinde ve önünde (dışında) en çok vakit geçirdikleri (en sevdikleri) yerin resmini yapmaları istenmiştir. Bu bölümde çocuklardan yaptıkları resim ile alakalı yazılı ve detaylı bir açıklama istenmemiş; görsel olarak konut ve çevrelerini nasıl algıladıkları ve fiziksel olarak daha çok nerelerde bulundukları, etraflarındaki üç boyutlu dünyanın hangi noktalarına odaklandıkları anlaşılmaya çalışılmıştır. Çocukların resimlerindeki nicel tespitler üzerinden mimari anlamda çıkarımlar yapılmıştır (Çizelge 5.3).

Çizelge 5.3 Araştırma 1 resim analizleri

RESİM NO	CİNSİYET (YAŞ)	RESİM	FİZİKSEL (YAPILI) ÇEVRE ÖĞELERİ		DOĞAL ÇEVRE ÖĞELERİ		
			İÇ MEKAN	DIŞ MEKAN	İÇ MEKAN	DIŞ MEKAN	İNSAN - HAYVAN FİGÜRÜ
1	KIZ (8)		- TV - KAPI - KOLTUK - SANDALYE - MASA	- YOL - BİNALAR	- SAKSIDA BİTKİLER	-	-
2	KIZ (8)		- TV - PENCERE - KOLTUK - HALI - SEHPA	- MARKET	-	- GÖKYÜZÜ - ÇİMLER	-
3	KIZ (8)		- YATAK - ÇALIŞMA MASASI - DOLAP - KAPI - PRİZ	- 5 KATLI BİNA DIŞ CEPHE	-	-	-
4	ERKEK (8)		- YATAK - ÇALIŞMA MASASI - DOLAP - KUTULAR - OYUNCAK	- BASKETBOL SAHASI - TOP	-	-	- BASKETBOL OYNAYAN ÇOCUK
5	ERKEK (8)		- YATAK - ÇALIŞMA MASASI - DOLAP - PENCERE - OYUNCAK	- MARKET - SAAT DÜKKANI - VİTRİNDE SAATLER - ALIŞVERİŞ ARABASI - FİYAT ETİKETLİ ÜRÜN	-	-	-
6	ERKEK (8)		- YATAK - ÇALIŞMA MASASI - BİLGİSAYAR MASASI VE BİLGİSAYAR - HALI	- 2 KATLI BİNA DIŞ CEPHE	-	-	- YATAK ÜZERİNDE KEDİ - EVİN ÖNÜNDE ÇOCUK
7	KIZ (8)		- YATAK - ÇALIŞMA MASASI - DOLAP - KAPI - HALI	- FIRIN - FIRINDA SATILAN ÜRÜNLER	-	-	- ODADA KEDİ - FIRINDA MÜŞTERİLER
8	ERKEK (8)		- TV - KAPI - KOLTUK - SANDALYE - MASA	- APARTMAN KAPISI - YOL - ARABA	-	-	-
9	ERKEK (8)		- TV - TV KABLOLARI VE PRİZ - KOLTUK - SANDALYE - MASA	- FUTBOL SAHASI	-	-	-
10	ERKEK (8)		- APARTMAN CEPHESİNDEN EV İÇİNE BAKIŞ - SİMETRİK İKİ EV - YEMEK MASASI - KAPI	- 7 KATLI BİNA DIŞ CEPHE - ARABA	-	-	-

Çizelge 5.3 Araştırma 1 resim analizleri (devam)

RESİM NO	CİNSİYET (YAŞ)	RESİM	FİZİKSEL (YAPILI) ÇEVRE ÖĞELERİ		DOĞAL ÇEVRE ÖĞELERİ		
			İÇ MEKAN	DIŞ MEKAN	İÇ MEKAN	DIŞ MEKAN	İNSAN - HAYVAN FİGÜRÜ
11	ERKEK (8)		- YATAK VE YATAK ÖRTÜSÜ MARKASI - DOLAP - KAPI - OYUNCAK - IPHONE KÖŞESİ - BİLGİSAYAR	- 5 KATLI BİNA DIŞ CEPHE - 4 KATLI BİNA DIŞ CEPHE	-	-	-
12	KIZ (8)		- TV - KAPI - KOLTUK - SEHPA	- 3 KATLI BİNA DIŞ CEPHE - BİNA GİRİŞ MERDİVENLERİ	-	-	-
13	KIZ (8)		- YATAK - ÇALIŞMA MASASI - DOLAP - KAPI	-PARK OYUNCAKLARI (KAYDIRAK, SALINCAK)	-	-	-
14	KIZ (8)		- YATAK - RAF ÜNİTESİ - OYUNCAK	- '' PAKETTE'' YEMEK DÜKKANI - DÜKKAN ÖNÜNDE MASA-SANDALYE	-	-	-
15	KIZ (8)		- YATAK - ÇALIŞMA MASASI - KİTAPLIK - PENCERE - OYUNCAK - ŞİFONYER	-PARK OYUNCAKLARI (KAYDIRAK, SALINCAK, TAHTEREVALLİ)	-	- GÖKYÜZÜ - GÜNEŞ	-
16	KIZ (8)		- YATAK VE YATAK ÖRTÜSÜ MARKASI - ÇALIŞMA MASASI - DOLAP - KAPI - HALI	-PARK OYUNCAKLARI (KAYDIRAK, SALINCAK, TAHTEREVALLİ)	-	- BULUT - GÜNEŞ	-
17	ERKEK (8)		- YATAK - ÇALIŞMA MASASI - DOLAP - KAPI - HALI - OYUNCAK - KİTAPLIK	- OKUL BİNASI - OKUL BAHÇESİNDE BASKETBOL POTASI	- SAKSIDA BİTKİLER	-	- OKULDA BASKETBOL OYNAYAN ÇOCUK - ODASINDA FUTBOL OYNAYAN ÇOCUK
18	KIZ (8)		- BİNA CEPHESİNDEN EV İÇİNE BAKIŞ - TV - KOLTUK - LAMBA - MUTFAK TEZGAHI VE DOLAPLARI	-PARK OYUNCAKLARI (KAYDIRAK, SALINCAK, TAHTEREVALLİ, TIRMANMA MERDİVENİ)	-	-	-
19	ERKEK (8)		- RAF ÜNİTESİ	- BAKKAL	- SAKSIDA BİTKİLER	-	-
20	ERKEK (8)		- RAF ÜNİTESİ - KOLTUK - MASA - MASADA FİNCAN VE İÇİ DOLU TABAK	- FUTBOL SAHASI	- SAKSIDA BİTKİLER - GÖKYÜZÜ - DENİZ - GÜNEŞ	-	-

Dış Mekân Tespitleri ve Yorumları

Konut dışı (önü) fiziksel mekân öğesi olarak;

- 7 adet çocuk, yol, araba ve bina cephesi,
- 5 çocuk, market, bakkal, dükkân gibi tüketim mekânı,
- 4 çocuk, basketbol ya da futbol sahası,
- 4 çocuk, park oyuncakları resmetmiştir.

Çocuk resimlerinin çoğunda ağaç, yeşil alan gibi doğa unsurlarından ziyade taşıt, yol, yol üzerinde giden taşıt ve çok katlı binalar çizildiği görülmektedir (Şekil 5.3).

Şekil 5.3 Çocukların konut dış mekânı olarak taşıt, yol ve çok katlı bina çizimi

Yapılan resimlerde bina ve taşıtlardan sonra ağırlıklı olarak dükkân, market, restoran gibi ticari mekanlar bulunmaktadır (Şekil 5.4).

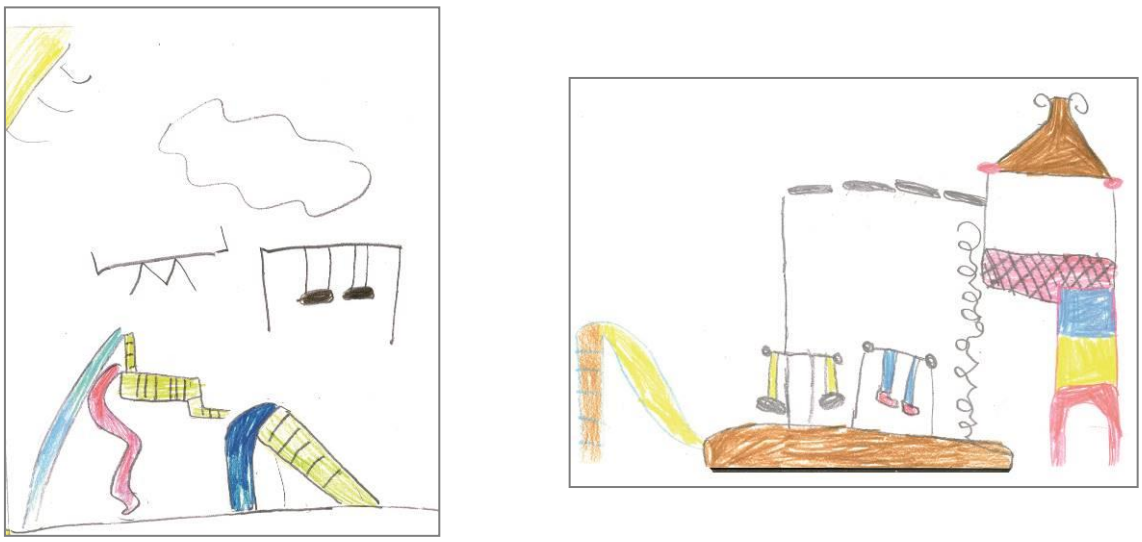
Şekil 5.4 Çocukların konut dış mekânı olarak market, saat dükkânı, restoran çizimi

Konut dışında en fazla vakit geçirdiği yer olarak bazı çocuklar futbol veya basketbol sahası çizmiştir (Şekil 5.5).

Şekil 5.5 Çocukların konut dış mekânı olarak futbol veya basketbol sahası çizimi

Futbol veya basketbol çizen çocuk sayısı kadar park mekanları resmedilmiştir (Şekil 5.6).

Şekil 5.6 Çocukların konut dış mekânı olarak park mekânı çizimi

Dış mekân resimlerine bakarak çocukların ağırlıklı olarak **taşıt ve hız odaklı bir kent yaşamına entegre** yaşadığı görülmektedir. Bu sebeple bu resimleri yapan çocukların evlerinin taşıt yoluna yakın veya yol üzerinde olduğu düşünülmektedir. Kâğıdın ortasına ve belirgin şekilde yaptıkları çizimden, taşıt ve yol öğelerinin ve kent yaşamının çocuğun yaşamında büyük bir yer kapladığı söylenebilir.

Market veya dükkân çizen çocukların evden denetimli zamanda bir ebeveyni ile dışarıya çıktıkları, **ebeveyn etkinliği** yaptıkları veya dışarıya **bir şey satın almak** için çıktıkları da söylenebilir. Yine bu çocukların bulundukları cadde veya sokak üzerinde oyun alanı yetersiz olduğundan hafızalarında kalan dış mekân olarak market, dükkân çizdikleri de söylenebilir.

Çizilen park oyun alanında kaydırak, salıncak, tahterevalli gibi oyuncaklar bulunmaktadır. Dış mekânda oyun alanı çizen çocuk oranı genele göre az olmakla birlikte, çizilen oyun alanlarının da (kaymak, sallanmak gibi belirli eylemler şeklinde) **nasıl oynanacağı önceden belirlenmiş**, planlı park alanları olduğu görülmektedir. Kent içerisinde yapılan bu hazır oyuncaklı parkların çocuk yaratıcılığını geliştirecek şekilde olup olmadığı ayrı bir tartışma konusudur. Çocuk için açık oyun alan tasarımları konusu dünyada hala üzerinde durulan kapsamlı bir konudur.

İç Mekân Analizi

Konut iç mekân öğesi olarak;

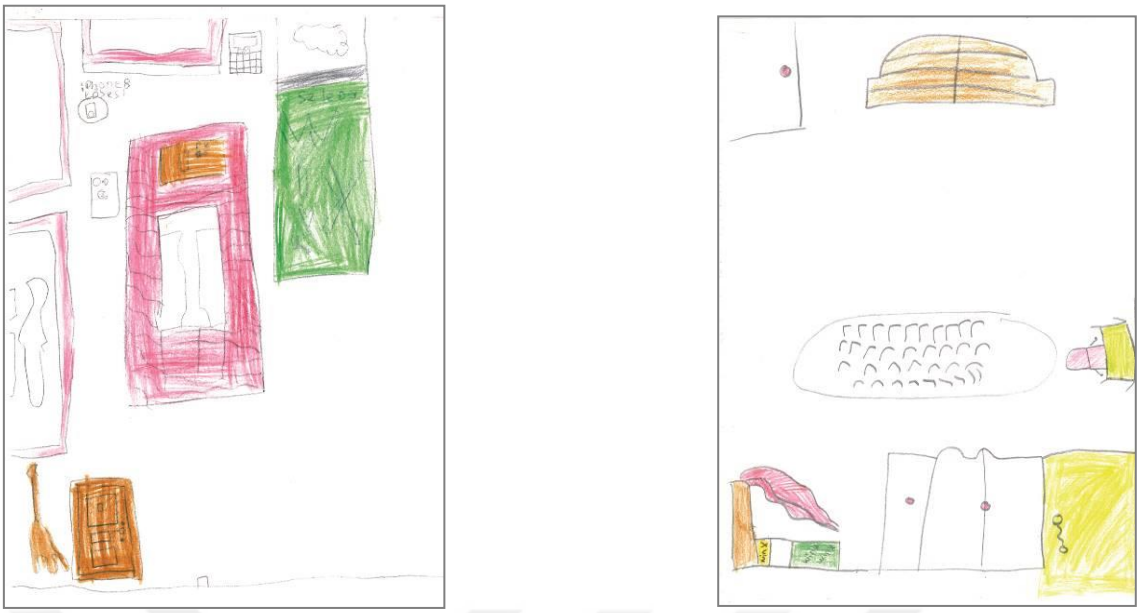
- 13 çocuk kendi yatak odasını;
- 5 çocuk salonu,
- 2 çocuk dış cepheden eve bakışı,
- 2 çocuk evin herhangi bir mekanını resmetmiştir.

Resimlere bakıldığında çocukların büyük çoğunluğunun kendine ait yatak odasının olduğu görülmektedir. Çocukların bu resimlerde kâğıdın merkezine yerleştirdiği, detaylandırdığı eşyalar yatak, dolap, bilgisayar, çalışma masası olarak çeşitlilik göstermektedir (Şekil 5.7).

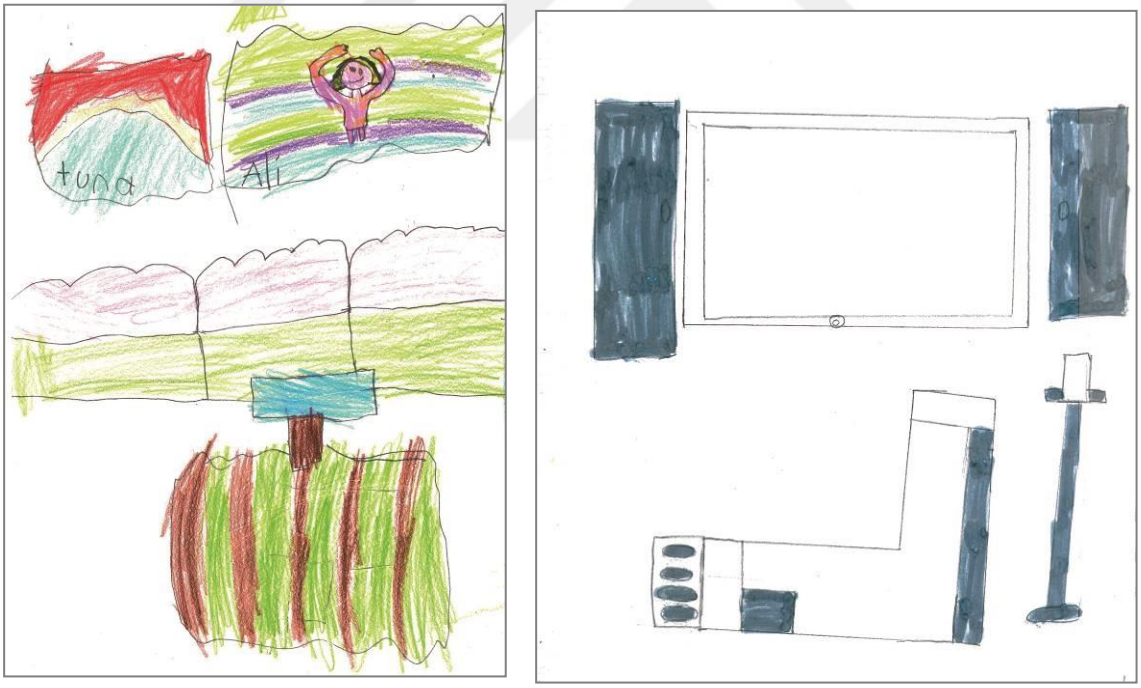
Şekil 5.7 Çocuk odası çizimleri

Bazı çocuklar sahip oldukları eşyaların markalarını çizim ve yazıyla birlikte ifade etmiştir. Telefon köşesi ve yatak üzerinde markalı eşya belirtmişlerdir (Şekil 5.8).

Şekil 5.8 Çocuk odasında bulunan markalı eşyaların yazı ile vurgulanması

Salon çizen bazı çocuklarda TV evin merkezinde ve renk olarak belirgin resmedilmiştir (Şekil 5.9).

Şekil 5.9 Salon içerisinde TV çizimi

Resimlerin çoğunda çocukların kendisine ait yatak çizdiği görülmektedir. Çocukların detaylı ve renkleri baskın şekilde yatak odası çizimlerinden kendilerine ait odalarını benimsediklerini ve bu odaya ait mekân hafızalarının güçlü olduğunu söyleyebiliriz.

Yatak odalarında bulunan çalışma masası, bilgisayar masası, kitaplık gibi donatılar, üzerindeki eşyaları ile detaylı şekilde resmedilmiştir. İlköğretim düzeyindeki bu çocukların okul dışında kalan zamanda odalarında masa başında ödev yaparak veya bilgisayar ile vakit geçirdiği söylenebilir.

Salon ve TV çizilen resimlere bakıldığında, televizyonun çocukların dış dünyaya açılan tek penceresi olup olmadığı ve ailesi ile salonda sosyalleşmesini sağlayan güçlü bir araç haline gelip gelmediği diğer disiplinleri de ilgilendiren ciddi bir konudur. Burada mekânın oyun gibi eylemler üzerinden paylaşılmaması, ailenin medya aracı üzerinden bir araya gelmesi ile çocuğun "vakit geçirme" yeri olarak salonu ve televizyonu içselleştirmiş olması muhtemeldir.

Çocukların odalarındaki eşyaları biçim ve marka olarak ifade etmesi, televizyonu, prizi, kabloları, bilgisayarı detaylı çizmeleri çocuğun mekanla kurduğu ilişkinin eylem bazında değil, tüketim nesneleri ve tüketilen zaman özelinde olduğunu düşündürmektedir.

Doğa Unsurları Analizi

Resimlerde doğa unsuru olarak;

- 7 çocuk iç mekân ve dış mekanda güneş, gökyüzü, bitki gibi doğa unsurları
- 4 adet çocuk insan figürü kullanmıştır.

19 no' lu resimde iç mekânda saksıda bitkiler sayıca çok ve renkli çizilmiştir (Şekil 5.10).

Şekil 5.10 İç mekânda bitki çizimi

20 no' lu resimde ise saksıda renkli çiçekler, pencereden görünen bir gökyüzü ve güneş görülmektedir (Şekil 5.11).

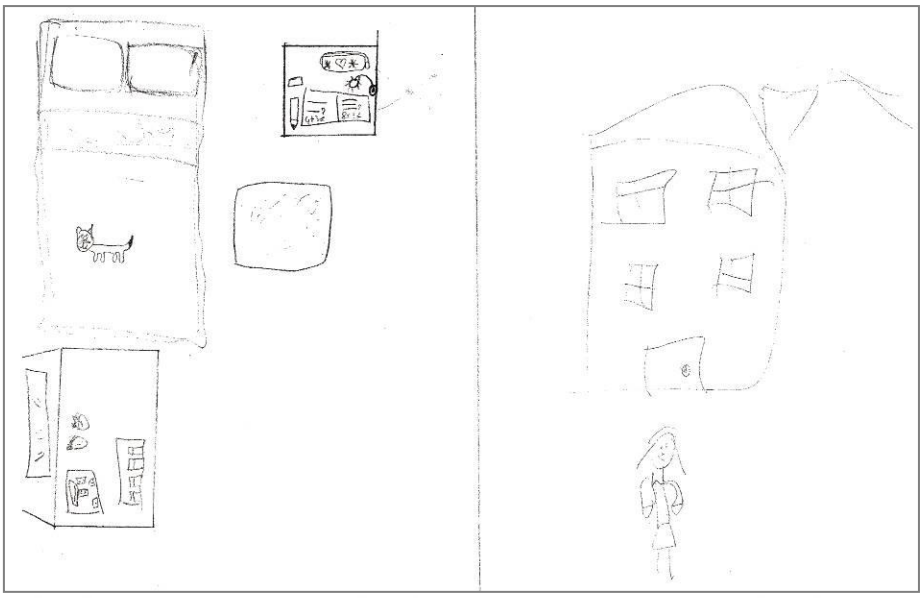
Şekil 5.11 Bitki, gökyüzü ve güneş çizimi

Dış mekânda ise güneş, sadece park çizilen çocuk resimlerinin bazılarında görülmektedir (Şekil 5.12).

Şekil 5.12 Dış mekânda (parkta) güneş çizimi

6 no' lu resimde az katlı bir evin önünde gülen bir insan figürü ve iç mekânda kedi çizilmiştir (Şekil 5.13).

Şekil 5.13 İç mekânda hayvan, dış mekanda insan figürü çizimi

Resimlerdeki iç mekân bitkileri üzerinde bulundukları mobilya ve çizim düzeni sebebi ile dekorasyon öğesi gibi dursa da çocuk tarafından iç mekanda hafızaya alınan doğa unsurlarıdır. Çiçeklerin resmin merkezine doğru konumlandığı, güneşin ve gökyüzünün canlı renklerde çizildiği resimlerde çocukların kapalı mekânda olsa dahi doğa unsurlarının "farkında" olduğu söylenebilir. Fakat resimlerin büyük oranında insan figürünün çizilmemiş olması çocukların toplumsal yaşamla bütünleşip bütünleşmediğini sorgulatmaktadır.

Sonuç

Araştırmanın birinci bölümünde çocuklara; ilk tanıştıkları mekân olan "konut" ve aksiyon çapları geliştikçe tanıştıkları konut önü- sokak ile ilgili sevdikleri yerlerin resmi yaptırılmıştır. Çocukların "sevdikleri" diye tanımlanan mekânın, literatür desteği ile en çok vakit geçirdikleri ve oyun oynadıkları yer olduğu bilinmektedir.

Çizilen resimlerde ağaç, hayvan, göl, deniz gibi birçok doğal yaşam unsurlarının çoğu resimde olmaması çocukların daha çok kent içerisinde, taşıt ve yapılı çevre odaklı bir çevrede yaşadığını düşündürmektedir. Bu durumda Kenan Şahin'in "otomobile karşı çocuk" tanımı akla gelmektedir. Günümüzde bu durumda en dar sokaklara dahi hâkim olan otomobiller çocuğa karşı galip gelmekte ve çocuklar güvenlikleri açısından aile gözetimi olmaksızın dışarıda vakit geçirememektedir. Çocukların konut yakın çevresini

yaya olarak çok fazla deneyimleyememesi, kent yaşamında sokakların sadece bir yere ulaşmak için kullandığı bir ulaşım yolu olarak görülmesinden ziyade aynı zamanda günün belli saatlerinde trafiğe kapatılan bir oyun alanı olup olamayacağını sorgulatmaktadır.

Çocukların konut önünde çok fazla bağımsız şekilde vakit geçirememesinin bir diğer sebebi de dış ve iç mekân arasındaki ilişkilerdir. Çocuk için ilginç bir deneyim olan kapının önüne çıkmak gibi özel bir deneyim, merdivenin veya asansörün kullanımı sebebiyle tehlikeli görülerek aileler tarafından engellenmekte, çocuk belli bir yaşa gelene kadar yetişkinler olmadan kapı önüne çıkamamaktadır.

Çocukların detayları ile eşya odaklı yatak odası çizimleri ve bina, araç, yol, dükkân odaklı dış mekan çizimleri arasındaki ilişkiye bakılırsa, çocukların daha fazla iç mekanda vakit geçirip açık alanda oyun oynamaktan daha uzak oldukları görülmektedir. Kenan Şahin'in belirttiği "haydi git biraz da odanda oyun oyna" ifadesiyle çocuk üzerinde kurulan paylaşılmamış bir mekân ve zaman baskısının konutlardaki yansımasını bu resimler üzerinden okuyabilmekteyiz. Fakat günümüzde konutların en küçük odaları yatak odalarıdır ve bu anlamda bireysel oda olarak adlandırılamaz. Bu sebeple çocuklar odalarında oyun için yeterli alanı da bulamamaktadır.

Oysa mekân tasarımlarının çocuklara ne yapacağını söyleyen bir kılavuz niteliğinde olmasından ziyade, çocukların bu mekanları kendi iradesi doğrultusunda deneyimleyerek kendisine katkı sağlayabileceği, zamanı paylaşabileceği, denetimsiz, sınırsız gelişim alanları olması, çocukların sağlıklı gelişip yine kentlerine ve mahallelerine sahip çıkmasını sağlayan büyük bir adım olacaktır.

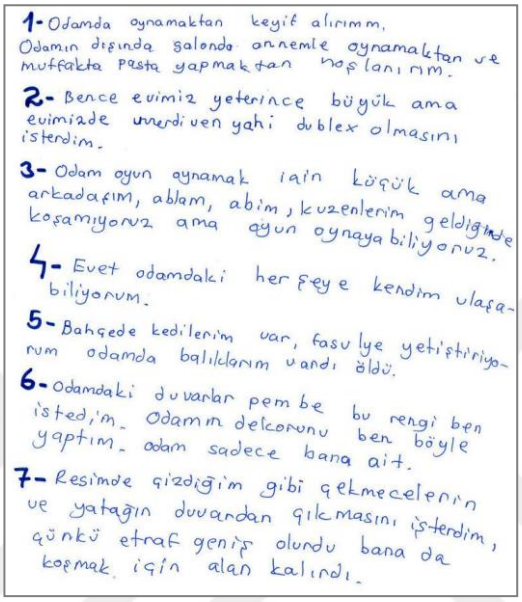
5.5 Araştırma 2: Çocuğun Odası ile İlişkisinin Esneklik Kavramı Üzerinden İncelenmesi

Bu aşamada çocuk resimleri değerlendirilirken, çocukların sanata olan kabiliyetleri, resimlerin sanatsal düzeyleri, çocukların zekâ düzeyleri gibi diğer uzmanlık alanına ait konular hakkında değerlendirme yapmaktan kaçınılmıştır. Çocukların bağımsız olma, çevreyi manipüle etme, mahremiyet ve sosyallik ihtiyaçları ise pedagojik açıdan değil,

çocuğun konutta mekânsal ihtiyaçları ve konut mekanlarında esneklik kavramı özelinde değerlendirilmiştir.

Değerlendirme A

Çocuk A anket sorularına, soruları kendi isteği ile numaralandırarak yazılı olarak cevap vermiştir (Şekil 5.14).

1- Odamda oynamaktan keyif alırımm.
Odamın dışında salonda annemle oynamaktan ve mutfakta pasta yapmaktan hoşlanırım.
2- Bence evimiz yeterince büyük ama evimizde merdiven yahi dublex olmasını isterdim.
3- Odam oyun oynamak için küçük ama arkadaşım, ablam, abim, kuzenlerim geldiğinde koşamıyoruz ama oyun oynaya biliyoruz.
4- Evet odamdaki her şeye kendim ulaşa- biliyorum.
5- Bahçede kedilerim var, fasulye yetiştiriyo- rum odamda balıklarım vardı öldü.
6- Odamdaki duvarlar pembe bu rengi ben istedim. Odamın dekorunu ben böyle yaptım. odam sadece bana ait.
7- Resimde çizdiğim gibi çekmecelerin ve yatağın duvardan çıkmasını isterdim, çünkü etraf geniş olurdu bana da koşmak için alan kalırdı.

Şekil 5.14 Çocuk A'nın anket sorularına yazılı cevapları

- 1 no' lu cevabında odasında oynadığını, evinin salonunda annesi ile oyun oynadığını ve mutfakta pasta yaptığını belirtmiştir. Çocuğun konut içinde kendi odası hariç mekanlarda farklı kullanıcılar ile farklı aktiviteler yapıyor olması çocukta uyarıcı etki yapması sebebiyle geliştirici bir unsurdur.
- 2 no' lu cevabında evin boyutu ile ilgili "yeterince büyük" yorumunu yaparken evinin dubleks bir ev olmasını istediğini belirtmiştir. Bu istek çocukların meydan okuma ve yenilik ihtiyacı ile örtüşmektedir. Merdivenin konutta kot farkı ile oluşturacağı çevresel karmaşıklık, çocuğu oyuna teşvik eden ve oyun motivasyonunu arttıracak bir mimari öğedir.
- 3 no' lu cevabında odasının, bazı oyunlara izin verecek büyüklüğe sahipken, eve arkadaşları, kuzenleri geldiğinde koşmak için yeterli alana sahip olmadığını belirtmektedir. Burada A'nın odasını boyut kavramı üzerinden incelersek; çocuğun

kendi odasında yani yetişkinlerden bağımsız bir alanda sosyalleşme ihtiyacı olduğunu, hareketli oyunlarda da özgür olmak istediğini söyleyebiliriz.

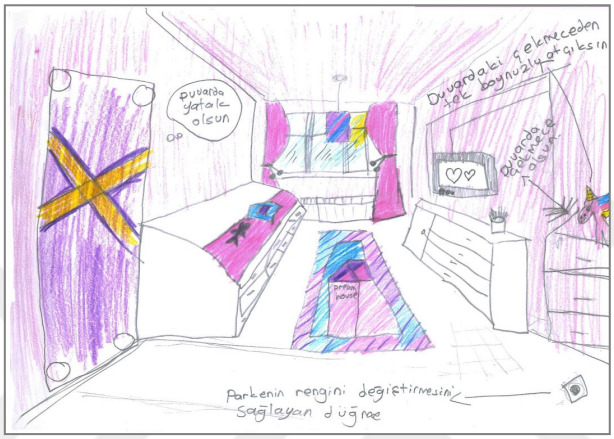
- 4 no' lu cevabında odasındaki her şeye kendi başına ulaşabildiğini belirtmiştir. Çocuğun odasındaki eşyalara kimseden yardım almadan ulaşabiliyor olması, güven duygusunu yükselterek aidiyet hissini karşılaması açısından olumludur.
- 5 no' lu cevabında hayvanlar ve bitkiler ile kurduğu ilişkiden bahsetmektedir. A'nın "bahçede kedilerim, balıklarım" diye sahiplenerek bahsettiği canlılarla kurduğu ilişki, zihinsel anlamda gelişimine katkı sağlaması ve yaratıcılığını etkilemesi açısından önemlidir. Bu durumda konutların hayvanlara ev sahipliği yapacak iç ve dış mekâna, özellikle yeşil alana sahip olması önem kazanmaktadır.
- 6 no' lu cevabında odasının rengini kendisinin seçtiğini, dekorunu kendisinin yaptığını ve odasının "sadece kendisine ait" olduğunu belirtmektedir. A'nın, mekân tasarımına fikirleri ile katılım sağlamış olmasından dolayı odasını benimsediğini söyleyebiliriz.
- 7 no' lu cevabında çekmecelerin ve yatağının duvardan çıkması çözümü ile koşabilmek için alanın genişleyeceğini belirtmektedir.

Çocuk A anketin son sorusu için iki adet resim yapmıştır. İlk resimde yatağı istenildiği zaman duvara kaldırılabilir olarak resmetmiştir (Şekil 5.15). "Duvarda yatak olsun" sözlü ifadesiyle de resmini desteklemiştir. Aynı şekilde çekmeceleri de odanın içinde boşluk oluşturacak şekilde **duvara gömülü**, kullanmak gerektiğinde duvardan çıkacak şekilde çizmiştir. Yine "duvarda çekmece olsun" ifadesi ile bu isteğini sözlü belirtmiştir. Çocuk A, odasında koşmasını engelleyen eşyaları istediği zaman mekândan kaldırıp, alanı oyun oynamak için özgürce kullanabileceğini hayal etmiştir. Burada A'nın odasında fiziksel anlamda bir **bağımsızlık** talep ettiği görülmektedir. İç mekânda fonksiyonların esnek olması ile hem kendisine aktivite için yeterli alan kalacak hem de oyuna **katılım** ile çocukta **merak** duygusu teşvik edilecektir.

Bu katlanabilir yatak gibi **esnek donatılar** çocuk A için fiziki bir alan genişliği yaratırken aynı zamanda çocuğun istediği zaman bu donatıları yönetmesi ile **manipülasyon** ihtiyacını da karşılayacaktır. Çocuk A'nın ilk resimde parkenin rengini değiştiren düğme çizmesi, ikinci resimde halısının renk değiştirebilme özelliğini istemesi (Şekil 5.15),

(Şekil 5.16) çocukların nesne manipülasyonu ve **keşif** yoluyla **çevreleri üzerinde kontrol** sahibi olma isteklerinin de göstergesidir.

İkinci çizdiği resimde duvardaki çekmeceden bir at çıkıp kendisini gezdirmesi şeklindeki ifadesinden zihinsel anlamda bağımsız olma isteği olup olmadığı sorgulanabilir. Ve çocukların kendi eşyalarının üzerinde kontrol sahibi olma isteği zihinsel olarak bağımsız olma isteğini de desteklemektedir.

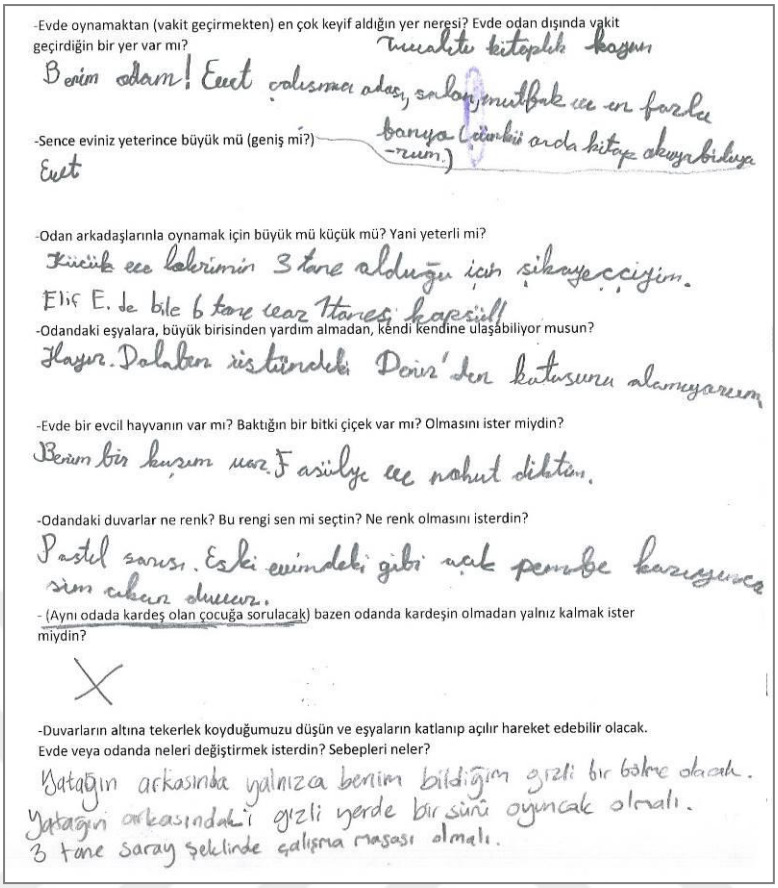
Şekil 5.15 Çocuk A'nın "odanda neleri değiştirmek isterdin" sorusu için yaptığı resim

Şekil 5.16 Çocuk A'nın "odanda neleri değiştirmek isterdin" sorusu için yaptığı resim

Değerlendirme B

Çocuk B anket sorularını, anket kâğıdı üzerinde yazılı olarak cevaplamıştır (Şekil 5.17).

-Evde oynamaktan (vakit geçirmekten) en çok keyif aldığın yer neresi? Evde odan dışında vakit geçirdiğin bir yer var mı?

Benim odam! Evet çalışma odası, salon, mutfak ve en fazla banyo (çünkü orda kitap okuyabiliyorum.)

-Sence eviniz yeterince büyük mü (geniş mi?)

Evet

-Odan arkadaşlarınla oynamak için büyük mü küçük mü? Yani yeterli mi?

Küçük ece kardeşim 3 tane aldığı için şikayetçiyim.

Elif E. de bile 6 tane ucaz ittiği kapsüll

-Odandaki eşyalara, büyük birisinden yardım almadan, kendi kendine ulaşabiliyor musun?

Hayır. Dolabın üstündeki Denizden kutusunu alamıyorum.

-Evde bir evcil hayvanın var mı? Baktığın bir bitki çiçek var mı? Olmasını ister miydin?

Benim bir kuşum var. Fasülye ve nohut diktim.

-Odandaki duvarlar ne renk? Bu rengi sen mi seçtin? Ne renk olmasını isterdin?

Pastel sarısı. Eski evimdeki gibi açık pembe karışımı sim olsun olurdu.

- (Aynı odada kardeş olan çocuğa sorulacak) bazen odanda kardeşin olmadan yalnız kalmak ister miydin?

X

-Duvarların altına tekerlek koyduğumuzu düşün ve eşyaların katlanıp açılır hareket edebilir olacak. Evde veya odanda neleri değiştirmek isterdin? Sebepleri neler?

Yatağın arkasında yalnızca benim bildiğim gizli bir bölme olacak.

Yatağın arkasındaki gizli yerde bir sürü oyuncak olmalı.

3 tane saray şeklinde çalışma masası olmalı.

Şekil 5.17 Çocuk B'nin anket sorularına yazılı cevapları

Çocuk B evini yeterince büyük olarak tanımlarken, odasının küçük olduğunu belirtmiştir. Evde oynamaktan en çok keyif aldığı yer olarak öncelikle odasını daha sonra çalışma odası, salon mutfak ve banyoyu ifade etmiştir. Odasından sonra en fazla banyoda keyif aldığını çünkü burada kitap okuyabildiğini bu sebeple buraya bir kitaplık gerektiğini belirtmiştir. B'nin evin diğer mekanlarında da kitap okuyabilecekken banyoyu özellikle seçmesinin sebebi, kimsenin içeriye izinsiz giremeyeceği bu mekânda, kendisi ile baş başa yalnız kalma isteği olarak düşünülmektedir.

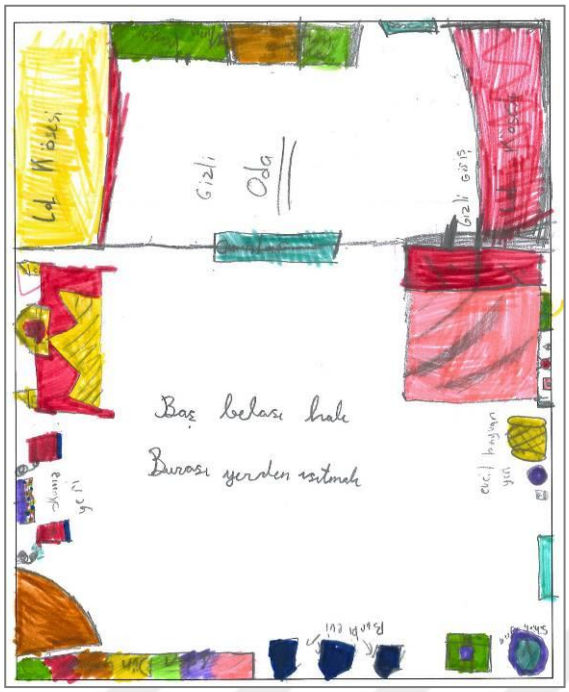
Çocuk B, odasında dolap üzerinde bulunan kutuya ulaşamadığını belirtmiştir. Bu noktada çocuklara uygun boyutlarda donatı seçimi önem kazanmaktadır. Çünkü erişilebilirlik ilkesi kapsamında tasarlanan odada çocuk, çevresini kolay yönetecek ve özgüven kazanacaktır.

Evcil bir hayvan olarak kuşa sahip olan çocuk B, fasulye ve nohut diktiğini de ifade etmiştir. Burada çocuğun doğa unsurları ile ilişkisinde katılımcı olduğu görülmektedir.

Çocuk B'nin "evde fasulye ve nohut bitkisi var" demek yerine "fasulye ve nohut diktim" şeklindeki ifadesi, katılım hakkını kullanabilen çocukların, bir şeye sahip olmaktan ziyade gerçekleştirdikleri eyleme odaklandıklarını göstermektedir.

Son soru için verdiği cevapta yatağının arkasında, yalnızca kendisinin bildiği, oyuncak dolu ayrı bir **"gizli oda"** hayal etmektedir. Bu cevap ile ilgili yaptığı resimde yatağın baş hizasında odayı yatayda bölen bir çizgi yani duvar görülmektedir (Şekil 5.18). Çocuk B, kendisi haricinde herkesin odanın bu duvar ile sonlandığını düşünmesini istemiştir. Yatağın arkasından bir gizli giriş yazısı ile bu gizli odaya geçiş vermiştir. Çocuk B'nin banyoda kitap okuma isteği ile bu gizli oda çizimi arasındaki en temel ortak duygu **mahremiyet** duygusudur. Girişini sadece kendisinin bildiği gizli bir odada çok sayıda oyuncak ile oynamak isteyen çocuk B, istediği zaman özel alanına çekilme ihtiyacını belirtmektedir.

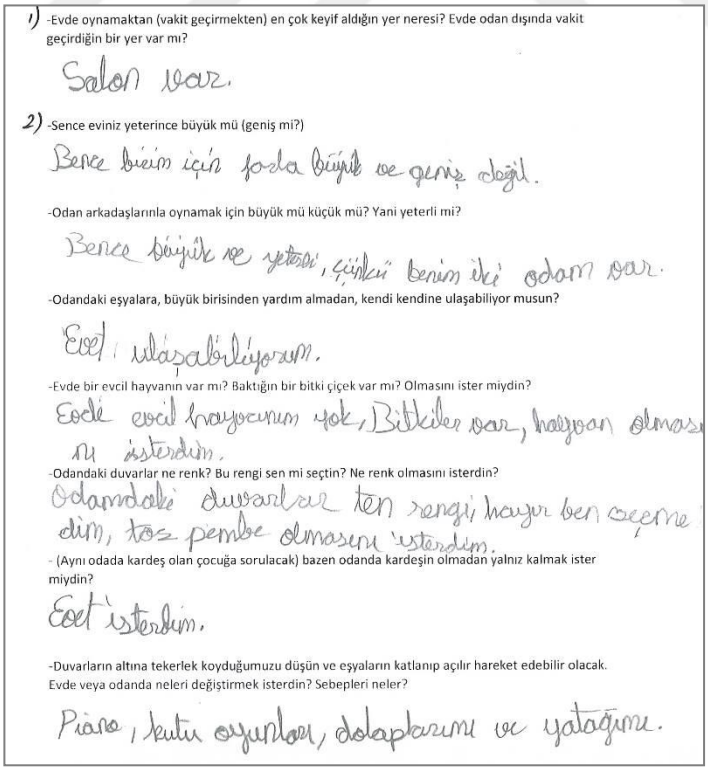
Günümüzdeki konutlarda çocuk odası metrekaresi küçüktür. Metrekare yeterli olsa dahi çocuk geliştikçe ihtiyacı olan parametreler hızla değişecektir. Bu sebeple odada sabit bir duvar yerine **esnek iç mekân donatıları** kullanılabilir. Hareketli donatılar ile B'nin arkadaşları geldiğinde sosyalleşme ihtiyacı ve **yalnız kalmak** istediğinde mahremiyet ihtiyacı karşılanabilir. Burada önemli olan bir diğer konu çocuğun odasının kullanım amacına **kendisinin karar vermesi** ve odasındaki mimari donatıların bu karara yanıt verecek şekilde esnek olması sebebiyle çocuğun **gelişimsel ihtiyaçlarını** karşılayabilmesidir. Çocuk burada bir başka açıdan odasının işlevsel kullanımına kendi istekleri doğrultusunda **katılım** göstermiş olmaktadır.

Şekil 5.18 Çocuk B'nin "odanda neleri değiştirmek isterdin" sorusu için yaptığı resim

Değerlendirme C

Çocuk C anket sorularını, anket kâğıdı üzerinde yazılı olarak cevaplamıştır (Şekil 5.19).

1) -Evde oynamaktan (vakit geçirmekten) en çok keyif aldığın yer neresi? Evde odan dışında vakit geçirdiğin bir yer var mı?

Salon var.

2) -Sence eviniz yeterince büyük mü (geniş mi?)

Bence benim için fazla büyük ve geniş değil.

-Odan arkadaşlarınla oynamak için büyük mü küçük mü? Yani yeterli mi?

Bence büyük ve yeterli, çünkü benim iki odam var.

-Odandaki eşyalara, büyük birisinden yardım almadan, kendi kendine ulaşabiliyor musun?

Evet, ulaşabiliyorum.

-Evde bir evcil hayvanın var mı? Baktığın bir bitki çiçek var mı? Olmasını ister miydin?

Evde evcil hayvanım yok, Bitkiler var, hayvan olmasını isterdim.

-Odandaki duvarlar ne renk? Bu rengi sen mi seçtin? Ne renk olmasını isterdin?

Odamdaki duvarlar ten rengi, hayır ben seçmedim, toz pembe olmasını isterdim.

- (Aynı odada kardeş olan çocuğa sorulacak) bazen odanda kardeşin olmadan yalnız kalmak ister miydin?

Evet isterdim.

-Duvarların altına tekerlek koyduğumuzu düşün ve eşyaların katlanıp açılır hareket edebilir olacak. Evde veya odanda neleri değiştirmek isterdin? Sebepleri neler?

Piano, kutu oyunları, dolaplarımı ve yatağımı.

Şekil 5.19 Çocuk C'nin anket sorularına yazılı cevapları

Odası dışında salonda vakit geçirdiğini belirten çocuk C, evinin büyüklüğünü “benim için fazla büyük ve geniş değil” diyerek ifade etmiştir. Fakat her şeye kendisinin ulaşabildiği odasını, kendisi için büyük ve yeterli bulduğunu belirtmiştir. Bunun sebebi iki odaya sahip olmasıdır.

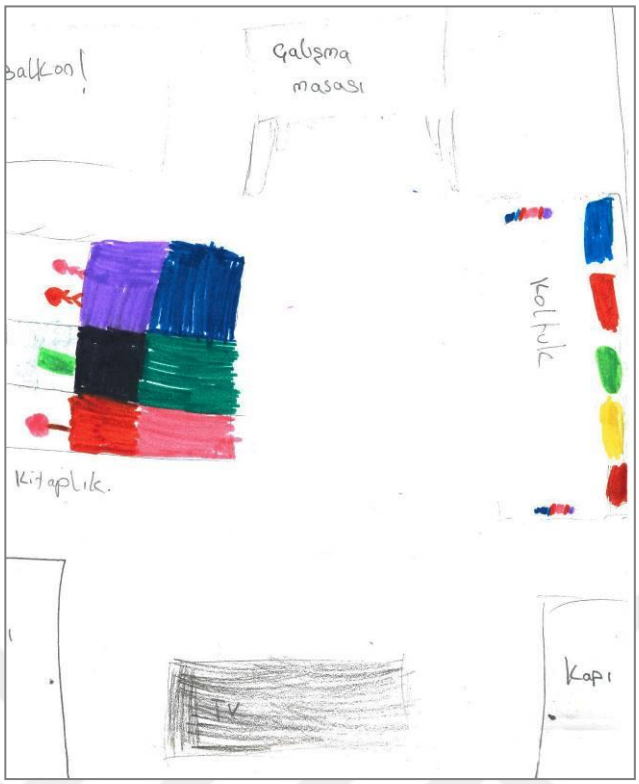
Kız çocuklarının genelinde sık görülen konu ise, çocuk C’nin de istediği gibi, odasının duvarlarının pembe olmasıdır. Kız çocuklarının pembe renk, erkek çocukların mavi renk ile ilgili eğilimleri ayrı bir araştırma konusudur. Çocukların oyuncak seçimini de etkileyen bu konunun, toplumsal cinsiyet rollerinin konumlandırılışı özelinde incelendiği çalışmalar bulunmaktadır.

Çocuk C, odasında kardeşi olsaydı bazen odasında yalnız kalmak isteyeceğini belirtmiştir. Son soru için yaptığı resimde de odasında kardeşi ile alakalı bir çizim bulunmamaktadır. Burada C’nin hayatında kardeşinin olup olmadığına bakmaksızın, odasında yalnız kalma, mahremiyet talebi önemlidir.

Çocuk C anketin son sorusu için iki adet resim yapmıştır (Şekil 5.20).

Şekil 5.20 Çocuk C’nin “odanda neleri değiştirmek isterdin” sorusu için yaptığı resim

Şekil 5.21 Çocuk C'nin "odanda neleri değiştirmek isterdin" sorusu için yaptığı resim

Çocuk C, odasında piyano, kutu oyunları, dolap ve yatağını değiştirmek istediğini belirtmiştir. C'nin mevcut odalarını incelediğimizde, bu değişim isteğinin bir açıdan mobilyaların **renk ve biçim** üzerinden değişmesi olduğunu, diğer açıdan mobilyaların **yerlerinin değişmesi** isteği olduğunu görmekteyiz. İki odaya sahip bu çocuk alan genişliği ihtiyacından ziyade, odasında bulunan eşyaların devinimi ve formu üzerinden **değişim** ve **yenilik** talep etmektedir. Çocuğun yenilik ve değişim talebi, çocukların **çevresini aktif olarak manipüle etme** ihtiyacının bir göstergesidir. Çocukların gelişim dönemlerinde yeni bir şeylere ulaşma isteği ve kararsızlıklarını sürdürmeleri yaratıcılık gelişimleri açısından önemlidir.

Kendisine iki odanın boyut olarak yeterli geldiğini yazılı olarak belirten C'nin bu değişim talebi, kendisine yeni mekânsal sınırlar oluşturarak, **bölgesellik** kurma isteğini göstermektedir. Bu sınırlar çocuklara yetişkinler tarafından kontrollü şekilde konulduğunda çocukların kısıtlanmış hissettiği bilinen bir gerçektir. Çocuk bu sınırları kendi iradesi ile oluşturarak veya sınırları özgürce değiştirerek mekânı deneyimlemek istemektedir. Bu durumda mekandaki iç mekân donatılarının çocuğun isteğine göre

değişebilir, **dönüşebilir** şekilde **esnek donatı** olması gündeme gelmektedir. Odasında sabit yerleri değiştirilemeyen mobilyalara sahip bir çocuk ile odasının büyüklüğü sorgulanmaksızın esnek donatılara sahip çocuğun yaratıcılık gelişimleri farklı olacaktır.

Değerlendirme D

Çocuk D anket sorularına sözlü olarak cevap vermiş, bu cevaplar ses kaydına alınmıştır. Çocuk D, genelde salonda vakit geçirdiğini çünkü burada ailesiyle birlikte olmaktan keyif aldığını belirtmiştir. Burada çocuk D'nin salonda vakit geçirme isteğinin ailesi ile olan iletişimi ve sosyalleşme ile ilgili olduğunu görmekteyiz. Mekânın sadece üç boyutlu bir kavram olmadığı kabulünden hareketle; çocukların belli bir yaşa kadar mekan ile kurduğu ilişkilerin fiziksel, zihinsel, psikolojik gelişim ihtiyaçları bağlamında irdelenmesi gerektiğini söyleyebiliriz.

Odasının boyutlarını "yeterince büyük" olarak ifade eden D, odasında olmayı da "çok sevdiğini" ifade etmiştir. Odasında bulunan eşyaların çoğuna kendisinin ulaşabildiğini, dolap üzerinde bulunan oyuncaklarına bazen babasından yardım alarak ulaşabildiğini belirtmiştir. D'nin odasının iç mekân donatılarının, yetişkinler tarafından bazı eşyaları depolamak için düşeyde maksimum yükseklikte kullanıldığını görmekteyiz.

Evcil hayvan olarak evde iki adet kuşu olan D, balkona sahip olduklarını ve burada çiçek yetiştirdiklerini, annesiyle birlikte çiçek suladıklarından bahsetmiştir. Balkon, teras gibi mekanlar çocukların güneş, yağmur gibi doğa unsurları ile tanıştıkları konut ve dış mekân arasında bir geçiş mekanı olması açısından önemlidir. Çocuk D, aynı zamanda odasının da manzarasını bahçeyi ve ağaçları görebildiği için sevdiğinden bahsetmiştir.

Çocuk D, anketin son sorusu için resim yapmıştır (Şekil 5.22). D'nin diğer çocuk resimlerinden farklı olarak, yatağın ve bu yatağa ulaşan merdivenin renklerini sıralı bir düzende ritmik, hiçbir boş yeri kalmadan, bastırarak ve simetrik boyadığını görmekteyiz. Bu boyama şekli ile D'nin iç disipline sahip, kurallı bir çocuk olduğunu söyleyebiliriz.

D kitaplarını bir yere koymak istemediğini, kitapların havada kalmasını istediğini belirtmiştir. Resmin ana duygusuna baktığımızda çalışma masası hariç iç mekân donatılarının zemin ile temasının olmaması, tavanda özgürce sallanan yatak ve kitap hayali, kontrollü bir çocuğun bağımsızlık isteğinin göstergesi olabilir.

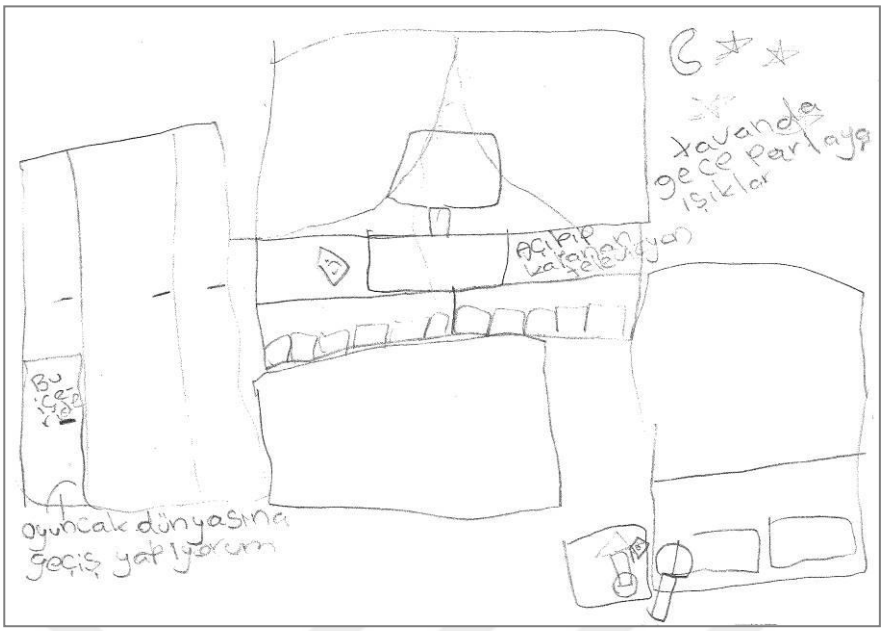
Şekil 5.22 Çocuk D'nin "odanda neleri değiştirmek isterdin" sorusu için yaptığı resim

Çocuk D, tavana asılı bir yatak istediğini ve bu yatağa merdivenle ulaşıldığını, yatağına çıktığında bu merdiveni çekerek hiç kimsenin yatağına ulaşamamasını istediğini belirtmiştir. Hiç kimsenin ulaşamayacağı bir yatak hayali ile D, kendine özel bir bölge yaratarak mahremiyet ihtiyacını ifade etmiştir. Bu ihtiyacını karşılayacak donatı ise yatağa ulaşan merdivendir. Merdiven gerektiği zaman yatağa ulaşılan bir donatı iken, kendisi istemediğinde kimse tarafından kullanılamayacak bir donatıdır.

Değerlendirme E

Çocuk E anket sorularına sözlü olarak cevap vermiş, bu cevaplar ses kaydına alınmıştır.

Dolap üzerindeki oyuncaklarına ulaşmak için masanın üzerine çıktığını belirten E, oyuncakları için ayrı bir oda hayal etmektedir. Bu isteğini "odanın içine oda istiyorum" şeklinde ifade etmiştir. Oyuncaklarını buraya koymak ve burada oynamak istemektedir. Çocuk E çizdiği resimde, oyuncak odasına dolabının içinden geçiş yapmıştır (Şekil 5.23). Çocuk E, bütün oyuncaklarının bir arada olduğu, özgürce oyun oynayabileceği odasının haricinde başka bir oyun odası hayal etmiştir. Burada E'nin uyuduğu, çalıştığı oda haricinde farklı bir mekân talebi olduğu görülmektedir.

Şekil 5.23 Çocuk E'nin "odanda neleri değiştirmek isterdin" sorusu için yaptığı resim

Yetişkinlerin çocuklarına oyun oynadıktan sonra odalarını toplamalarını söylemeleri ya da çocuk oyun oynarken odayı dağıtmamaları için uyarmaları, çocukların odadaki diğer mobilyalardan dolayı oyunlarını özgürce kuramamaları, kurulan oyunun oda kullanımına veya boyutuna uygun olmaması halinde oyunun ertesi güne devam edememesi gibi durumlar günümüz modern konutunda sık yaşanan yetişkin-çocuk ilişkileridir. "Oda içinde oda" şeklinde ifade edilen ayrı bir oyun odası talebinin, çocuğun sadece oyuncaklarına odaklanabileceği kendisine **özel bir bölge** yaratmak, özgürce oyun oynamak, **alan genişliği** ihtiyacından kaynaklanabilir.

Çocuk E, pencere önüne çizdiği televizyonun, istenildiği zaman üzerine konulan mobilyanın içine girip çıkabilen bir televizyon olmasını istemiştir. Televizyonu kullanmadığı zamanlarda mekânda gizlemek istemiştir. Burada E'nin televizyon üzerinde kontrol sahibi olmak istemesinin nedeni fiziksel çevresini ihtiyaçlarına ve günlük kullanımına göre değiştirmek istemesidir. Çocuğun en temelde çevresini manipüle etme ihtiyacı söz konusudur.

Değerlendirme F

Çocuk F anket sorularına sözlü olarak cevap vermiş, bu cevaplar ses kaydına alınmıştır.

Evini geniş olarak tanımlayan F, odasının genişliğini "bazen" geniş olarak tanımlamıştır. Odasını "bazen" büyük olarak ifade etmesinin sebebinin ise odasına gelen arkadaş sayısı ile alakalı olduğunu belirtmiştir. Son soruya verdiği cevapta ise birçok eşyanın **yerlerini değiştirmek** istediğini, çünkü o zaman odasının "daha geniş" olacağını ifade etmiştir. F'nin odasının kullanım amacı ve kullanıcı sayısına göre değişebilir ve genişleyebilir olmasını talep ettiği görülmektedir. Bu noktada esnek donatılar ve hareketli duvar panelleri ile tasarlanacak bir odanın F'nin **sosyallik ihtiyacına** cevap vereceği düşünülmektedir. Böylece günlük kullanımda çok fazla alan genişliği gerektirmeyen oda, F'nin arkadaşları geldiğinde amaca yönelik olarak genişleyerek oyun oynamalarına fırsat verecektir.

Çocuk F, ses kaydında odasındaki balkonu annesinin yatak odasına eklemek istediğini belirtmiştir. Bunun sebebi, F'nin annesinin günlük kullanım sırasında, F'nin odasından geçerek balkona ulaşabiliyor olmasıdır. Eğer balkon F'nin yatak odasında olmaz ise, annesi de odasına sık sık girmek durumunda kalmayacaktır. Bu konutta balkonlu odanın metrekare sebebi ile çocuk odasına daha uygun olmasından kaynaklı bir yerleşim kararı görülmektedir. Bu durumda ebeveyn yatak odası balkonsuz, çocuk odası balkonlu olmak durumundadır. Konutun kullanıcı isteği ve amacına göre genişleyebilir veya küçülebilir olması bu noktada önem kazanmaktadır. Böylece balkonlu oda kullanımına, metrekare problemi olmaksızın karar verilebilir.

Çocuk F, anketin son sorusu için resim yapmıştır (Şekil 5.24). Çocuk F anketin son sorusu için yaptığı resimde, sözel olarak "şifreli, süpersonik oda" diye tanımladığı odasındaki dolap, çekmece gibi bütün eşyalara kilit çizmiş ve yazılı olarak ifade etmiştir. "En zor" diye belirttiği kilidi oda kapısı için çizmiştir. Kimsenin izinsiz odasına girip, eşyalarına dokunamayacağını sözel olarak ifade etmiştir. F'nin her şeye kilit ve şifre koyması ile balkonun yerini değiştirme sebebi arasında ortak olan ihtiyaç "mahremiyet" ihtiyacıdır.

Şekil 5.24 Çocuk F'nin "odanda neleri değiştirmek isterdin" sorusu için yaptığı resim

Değerlendirme G

Çocuk G anket sorularını, anket kâğıdı üzerinde yazılı olarak cevaplamıştır (Şekil 5.25).

-Evde oynamaktan (vakit geçirmekten) en çok keyif aldığın yer neresi? Evde odan dışında vakit geçirdiğin bir yer var mı?
Salon

-Sence eviniz yeterince büyük mü (geniş mi?)
Değil

-Odan arkadaşlarınla oynamak için büyük mü küçük mü? Yani yeterli mi?
Küçük

-Odandaki eşyalara, büyük birisinden yardım almadan, kendi kendine ulaşabiliyor musun?
Evet

-Evde bir evcil hayvanın var mı? Baktığın bir bitki çiçek var mı? Olmasını ister miydin?
Yok

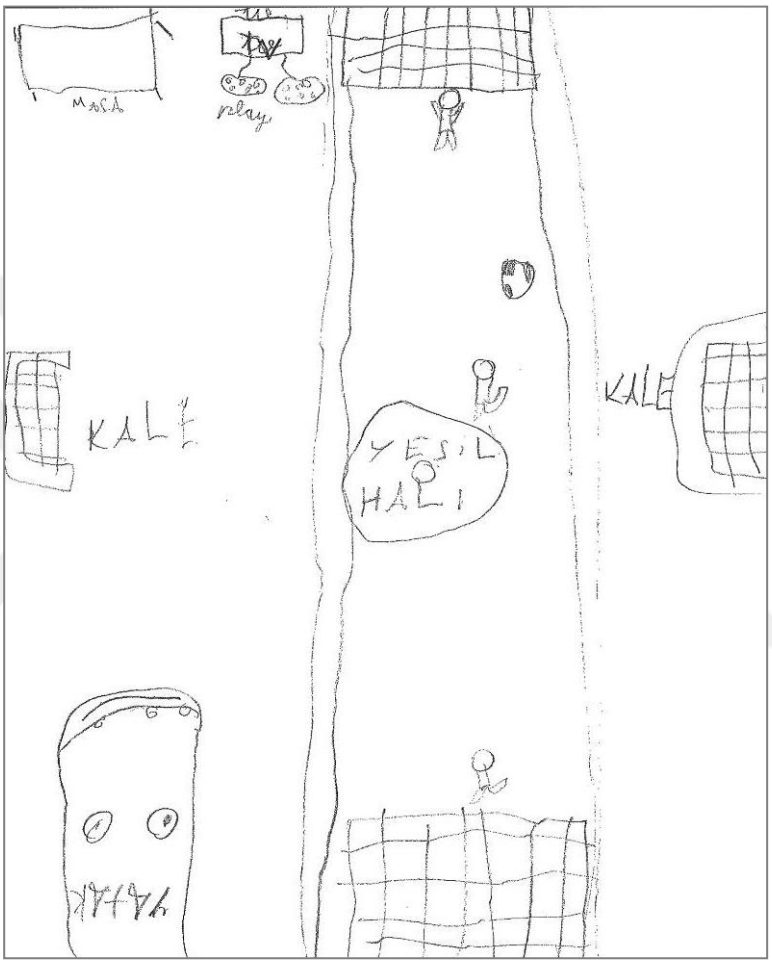
-Odandaki duvarlar ne renk? Bu rengi sen mi seçtin? Ne renk olmasını isterdin?
Krem rengi , Rengi ben seçmedim
Sarı renk olmasını isterdim

- (Aynı odada kardeş olan çocuğa sorulacak) bazen odanda kardeşin olmadan yalnız kalmak ister miydin?

-Duvarların altına tekerlek koyduğumuzu düşün ve eşyaların katlanıp açılır hareket edebilir olacak. Evde veya odanda neleri değiştirmek isterdin? Sebepleri neler?
Hiçbir şeyi değiştirmek istemiyorum.
Sadece yatağımı arabalı yatak yapardım

Şekil 5.25 Çocuk G'nin anket sorularına yazılı cevapları

Odasının “küçük” ve evinin yeterince büyük olmadığını belirten G, en çok salonda vakit geçirdiğini ifade etmiştir. Çocuk G, anketin son sorusunda odasında “hiçbir şeyi değiştirmek istemediğini sadece yatağını arabalı yatak yapmak” istediğini belirtmiştir. Anketin son sorusu için resim yaptığı resimde yatağını araba şeklinde resmetmiştir (Şekil 5.26).

Şekil 5.26 Çocuk G’nin “odanda neleri değiştirmek isterdin” sorusu için yaptığı resim

Çocuk G yatak, çalışma masası ve bilgisayar masasını sayfanın kenarlarına ve küçük boyutta çizmiş, kâğıdın merkezine büyük bir futbol oyun alanı çizmiştir.

Çocuk G’nin evini küçük olarak tanımlaması, salonda vakit geçirmesi ve odasında büyük bir futbol alanı çizimi arasında paralel bir duygu olarak **alan ihtiyacı** ve dolayısı ile **bağımsızlık ihtiyacı** olabilir. Hiçbir şey değiştirmek istemediğini belirten G’nin en temel ihtiyacının, özgürce oyun oynayabileceği alan ihtiyacı olduğu düşünülmektedir.

5.6 Sonuç

Kente entegre ve çok katlı apartmanlarda yaşadığı gözlemlenen çocukların anket sorularına verdikleri cevaplar ve yaptıkları resimler çocukların gelişimsel ihtiyaçları temelinde, mimarlık disiplini kapsamında incelenmiştir. Çocuklar yaşam alanlarına ait fikirlerini; isteklerini anında yerine getiren bir düğme, duvara katlanabilen yatak ve çekmece, oyun odasına açılan gizli geçitler, kapıya ve bütün eşyalara konulan şifreler çizerek; bazı çocuklar da sözlü veya yazılı olarak ifade etmiştir.

Alan çalışmasında çocukların; kendi odası haricinde ikinci bir oda, oyun odası ya da odanın ortasını koşmak için uygun hale getirme gibi talepleri olduğu görülmektedir. Oyuncakları ile etrafı dağıttıklarında yetişkinlerden alacakları uyarı korkusu olmadan, özgürce oynayabilecekleri, koşabilecekleri bir alan talep etmelerinin, temelde çocuğun bağımsız olma ihtiyacından kaynaklandığı gözlemlenmiştir.

Yaşam alanının genişliği ile ilgili yorum yapmayan çocuklar ise, odasındaki eşyaların yerini kendi isteğine göre değiştirmeyi talep etmiştir. Çocukların odada devinim yaratarak yenilik arayışı içinde oldukları söylenebilir. Çocukların fiziksel çevrelerinde bulunan eşyaların yerlerini değiştirmek ve ihtiyaçlarına göre farklı işlevlerde, farklı konumlarda kullanmak istemelerinin, çevrelerini manipüle etme ihtiyacından kaynaklandığı gözlemlenmiştir.

Bazı çocuklar, girişini kendisinden başka kimsenin bilmediği gizli, başka bir oda veya şifre ile korunan eşyalar talep etmiştir. Bu talep ile çocukların kendilerine “özel alan” oluşturarak, herkesten uzak vakit geçirme, oyun oynama isteği olduğu görülmektedir. Çocukların yetişkin müdahalesinden uzak kendileri ile baş başa kalma ve bazı eşyaları şifreleme fikirlerinin mahremiyet ihtiyacından kaynaklandığı gözlemlenmiştir. Bazı çocuklar mahremiyet ihtiyaçlarını dile getirirken, bir çocuk da kalabalık arkadaş grubu geldiğinde odasının büyüyebilmesini talep etmiştir. Bu çocuğun alan genişliği talebi üzerinden, temelde sosyalleşme ihtiyacı olduğu gözlemlenmiştir.

BÖLÜM 6

SONUÇ ve ÖNERİLER

Çocuklar fiziksel gelişim özellikleri sebebiyle "yetişkinlerden daha küçük" olarak değerlendirilirken, zihinsel ve bilişsel özellikleri ile "yetişkinlerden farklı" olarak değerlendirilmesi gereken bir yapıya sahiptir. Günümüz sosyolojisinde "ayrı bir sosyal kategori" olarak tanımlanan çocukların, duygu ve düşüncelerini ifade etme biçimleri de yetişkinlerden farklıdır. Bu sebeple çocuklarla yapılacak olan bütün çalışmalarda öncelikle, çocuğun zihinsel ve bilişsel yapısının, gelişim özelliklerinin incelenmesi, haklarının tanınması gerekmektedir. Bu sebeple tez çalışmasında öncelikle, çocuğu daha yakından tanımak adına, çocuk üzerine kavramsal bir araştırma yapılmıştır. Çocuk konusunun mimarlık ile kesişim noktasında ise çocukların düşüncelerini ve taleplerini en iyi şekilde değerlendirebilmek ve "katılım" haklarını tanımak adına, sözlü, yazılı ifade ve resim yöntemine başvurulmuştur.

Günümüzde yoğun kentleşme ve araç yoğunluğuna bağlı olarak yeşil alan ve dolayısıyla oyun alanlarının azalması konusu hala konuşulan ve araştırılan bir konudur. Yetişkinlerin konut otobiyografilerini inceleyen çalışmalarda, eskiden çocukluğun daha fazla dış mekânda geçtiği görülmektedir. Bugün bu oran teknolojinin de etkisi ile azalmış, çocuklar daha fazla iç mekânda vakit geçirmeye başlamıştır. Ayrıca günümüz modern konutunda, çocuğun fiziksel olarak küçük olması sebebiyle, konutun en küçük odası çocuğa ayrılmaktadır. Fakat çocuk fiziksel ve zihinsel olarak geliştikçe ihtiyaçları değişmektedir. Konut mekanları çocuğun taleplerine ve gelişimsel ihtiyaçlarına cevap verebilmelidir. Çünkü çocukların gelişimlerine destek olabilen fiziki ortamların, çocukların dünyayı keşfetmeleri ve gelişimlerini tamamlayabilmeleri açısından önemli

olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda bu tez çalışmasında çocuğun ilk yaşam alanı olan konuta odaklanılmıştır. Çocukların fiziksel çevreleri ile ilk ilişki kurduğu mekânın konut olmasından hareketle, çocuğun iç mekandaki gelişimsel ihtiyaçları araştırılmıştır.

Ayrıca çocuklar konutta esneklik ilkesi ile tasarlanmış donatılarla, fiziksel ortamını kullanım amacına göre değiştirip dönüştürerek gelişimsel ihtiyaçlarını karşılarken, kendi kararlarını alma bağımsızlığını yaşayarak mekâna katılım hakkını da elde etmiş olacaktır.

Kullanım türüne göre odaların büyüklüklerinin değişebilmesi, iç mekân donatılarının esnek çözümler ile değişen ihtiyaçlara cevap verebilmesi ile yetişkinlerin çocuk dünyaya getirme sebebi ile evlerinden, mahallelerinden taşınma oranının azalacağı öngörülmektedir. Bu durum çocukların dünyaya geldikleri mahallede büyümesi sebebi ile, aidiyet duygularını ve kentlerine sahip çıkma bilincini de kuvvetlendirecektir.

Çocuk ve mimarlık söz konusu olduğunda mimarlığın diğer disiplinler ile kolektif çalışmalar yürütmesi önemlidir. Çünkü çocukların yaşam alanlarında "birey" bilinci ile yetişmesi, sağlıklı anılara sahip olup bunu bir sonraki kuşağa aktarabilmesi, diğer disiplinler kadar fiziksel çevre ile desteklenmesi gereken bir konudur. Bunun için çocuğun ilk yaşam alanı olan konuttan başlamak önemlidir. Bu noktada mimarların insan odaklı tasarım yapma ilkesi ile, kullanıcının değişecek olan yaşamını göz önüne alması ve bugünden ziyade "geleceği" tasarlaması önem kazanmaktadır. Bu da hem yapı hem iç mekân ölçeğinde tasarlanacak olan esnek mimari çözümler ile mümkün olabilir.

Literatür desteği ve alan çalışmasında yapılan çıkarımlar ile çocukların gün içerisinde odasında özgürce koşmak, arkadaşları ile etrafı dağıtmak, oyuncaklarını tek bir odada toplamak ve orada özgürce oynamak, bazen yalnız kalmak gibi talepleri vardır. Bu durum çocukların iç mekânda "bağımsızlık, çevreyi manipüle etme, mahremiyet ve sosyallik" ihtiyaçlarının olduğunu göstermektedir. Bu ihtiyaçlar, çocukların taleplerinin büyümelerine paralel olarak sürekli değişim göstermesi sebebi ile değişebilen, dönüşebilen, farklı işlevlere adapte edilebilen esnek mimari çözümler ile karşılanabilir.

KAYNAKLAR

[1] Demir, Gürdal A., (2013). "Sosyolojinin İhmal Edilen Kategorisi Çocuklar Üzerinden Çocukluk Sosyolojisine ve Sosyolojiye Bakmak", İş, Güç, Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 15 (4): 155-164.

[2] Güçlü, S., (2016). "Çocukluk ve Çocukluğun Sosyolojisi Bağlamında Çocuk Hakları", Sosyoloji Dergisi: 1–22.

[3] Türkiye Barolar Birliği, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi, www.barobirlik.org.tr, 10 Ağustos 2018.

[4] Miller, S., (1986). "Designing The Home for Children : A Need-Based Approach", Board of Regents of the University of Colorado, A Body Corporate, for the Benefit of the Children, Youth and Environments Center at the University of Colorado Boulder, 3 (1): 55-62.

[5] T.C. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu, www.tdk.gov.tr, 1 Ağustos 2018.

[6] Odman, M. T., (2012). "Dünya'da ve Türkiye'de Çocuk Hakları", Uluslararasi Katilimli Çocuk İhtiyaçlari Sempozyumu, 18-19 Mayıs 2012, Ankara.

[7] Sağlam, M. ve Aral, N., (2016). "Tarihsel Süreç İçerisinde Çocuk ve Çocukluk Kavramları", Çocuk ve Medeniyet Dergisi: 43-56.

[8] Tan, M., (1989). "Çağlar Boyunca Çocukluk", Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 22 (1): 71-88.

[9] Elkind, D., (1993). "Images of The Young Child", National Association for the Education of Young Children: 293; Çeviren: Öngen, D., (1999). "Çocuk ve Toplum - Gelişim ve Eğitim Üzerine Denemeler", Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi, 3: 1-293.

[10] Güller, E., (2013). "Çocuk Kavramının Felsefi Antropoloji Alanında Ele Alınması ve Mimari Çıkarımlar", Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 2 (3): 1–12.

[11] Yavuzer, H., (2016). Çocuk Psikolojisi, Remzi Kitabevi A.Ş. Basım Tesisleri, 39, İstanbul.

[12] İnanç, B. Y., Bilgin, M., ve Atıcı, M. K., (2007). Gelişim Psikolojisi Çocuk ve Ergen Gelişimi, Pegem A Yayıncılık, 2, Ankara.

[13] Sivri, H., (1993). Fiziksel ve Mekansal Çevrenin Çocuk Davranışına ve Gelişimine Etkileri Çocuk için Oluşturulacak Çevrelerde Tasarım Verilerinin Saptanması, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

[14] Özge Ö., (2009). Ev Kavramı Ve Çocuklarda Konut Çevresinin Algılanması, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

[15] T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, (2014). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi; Bilişsel Gelişim, Ankara.

[16] Siyez, D., (2010). Jean Piaget'in Bilişsel Gelişim Kuramı, http://kisi.deu.edu.tr/didem.siyez/jean%20piaget.html, 28 Şubat 2018.

[17] Ergün, M. ve Özsüer, S., (2006). "Vygotsky 'nin Yeniden Değerlendirilmesi", AKÜ Dergileri, 8 (2): 269-292.

[18] Yılmaz, G., (2010). Çocukta Mekan Algısı Gelişiminde Masalın Etkisi/ Önemi, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

[19] Yıldırım, Y., (2016). "Eğitim Sosyolojisi Perspektifi ile Piaget ve Vygotsky ' nin Bilişsel Gelişim Kuramları Üzerine Sosyolojik Bir Analiz Denemesi", Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5 (2): 617–628.

[20] T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, (2013). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi; Duygusal Gelişim, Ankara.

[21] T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, (2013). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi; Sosyal Gelişim, Ankara.

[22] Bekmezci, H. ve Özkan, H., (2015). "Oyun ve oyuncağın çocuk sağlığına etkisi", İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi Dergisi, 5 (2): 81–87.

[23] Tuğrul, B., (2006). "Çocukların Oyun Oynama Hakkı", 3. Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi & 3. Uluslararası Çocuk Filmleri Festivali Ve Kongresi; Geleceğin Çocuğuna Kimlik Biçmek, 2006.

[24] U. H. Rapor and L. Raporu, "Birleşmiş milletler çocuk haklarina dair sözleşme," pp. 1–68, 2001.

[25] Onur, B., (2001). "Dünyada ve Türkiye'de Değişen Çocukluk", 3. Ulus. Çocuk Kültürü Kongresi, 16 - 18 Ekim 2000, Ankara.

[26] Yazıcı, S., (2004). "Sosyal ve Kültürel Mekanların Çocuk Gelişimi Üzerinde Etkileri", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

[27] Hart, R. A., (1997). Children's Participation: The Theory and Practice of Involving Young Citizens in Community Development and Environmental Care, First Edition, Earthscan, UK; Çeviren: Kılınç, T. Ş., (2016). Çocukların Katılımı: Kuram ve Uygulamada Toplum Gelişimi ve Çevre Korumasında Genç Yurttaşları İçermek, 1.Basımdan Çeviri, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

[28] Değirmencioğlu, S., (2012). "Katılım Hakkına Tersten Yaklaşım: Tersten Katılım", Uluslararası Katılımlı Çocuk İhtiyaçları Sempozyumu, 18-19 Mayıs 2012, Ankara.

[29] Hasırcı, D., " Nitelikli Yapılaşma, Çocuk ve Gençlerle Katılımcı Kent Kültürü", 1. İzmir Kent Sempozyumu, 8- 10 Ocak 2009.

[30] Akarsu F., (1960). "Piaget'ye Göre Çocukta Mekan Kavramının Gelişimi", Mimarlık Dergisi, 84 (9): 31–33.

[31] Çukur, D. ve Delice Güller, E., (2011). "Erken Çocukluk Döneminde Görsel Algı Gelişimine Uygun Mekan Tasarımı", Aile Toplum Ve Eğitim-Kültür Ve Araştırma Dergisi, 7 (24): 25–36.

[32] Öymen Özak, N. ve Pulat Gökmen, G., (2009). "Bellek ve Mekan İlişkisi Üzerine Bir Model Önerisi", İstanbul Teknik Üniversitesi Dergisi, 2 (8): 145–155.

[33] Öymen Gür, Ş. ve Zorlu T., (2002). Çocuk Mekanları, Birinci Baskı, Yem Yayınları, İstanbul.

[34] Sormaz, F. ve Yüksel, H., (2012). "Değişen Çocukluk, Oyun ve Oyuncağın Endüstrileşmesi ve Tüketim Kültürü", Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler. Dergis*i*, 11 (3): 985–1008.

[35] Onur, B., (2005). "Çocukluğu Dünü ve Bugünü", Kebikeç İnsan bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi, 19: 99- 112.

[36] Arıtürk, M. H., (2015). "Çocukluk Felsefesi- Farklı Perspektiflerden Çocukluk ve Sosyolojisi", https://www.researchgate.net, 5 Nisan 2018.

[37] Şirin, R. M., (2017). "Çocuk ve Çocukluk: Kültürel v e Sosyolojik Boyut", Çocuk ve Medeniyet Dergisi, 2 (3): 5-13.

[38] Kurt, S. L., (2016). "Çocuk Haklarına İlişkin Temel Uluslararası Belgeler Ve Türkiye Uygulaması", Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 0 (36): 99-127.

[39] Karatepe, S. ve Mamur Işıkçı, Y., (2016). "Türkiye ' de Çocuğa Yönelik Sosyal Politika Uygulamaları ve Tarihsel Analizi", Akademik Yaklaşımlar Dergisi, 7 (1): 69–100.

[40] Akyüz, E., (2015). Çocuk Hukuku Çocukların Hakları ve Korunması, Pegem Akademi Yayınları, 4. Baskı, Ankara.

[41] AÇEV, (2017). "Türkiye'de 0-6 Yaş Çocuğun Durumu", İstanbul.

[42] Acar, H., (2014) "Learning Environments for Children in Outdoor Spaces", Procedia- Social and Behavioral Sciences, 141: 846–853.

[43] Sivri Gökmen, H., (2006). "Konutta Çocuk Var mı?, Ege Mimarlık Dergisi, 2 (57): 22–25.

[44] Vandivere, S., Hair E. C., Theokas C., Cleveland, K., McNamara, M., and Atienza, A., (2006). "How Housing Affects Child Well-Being", Funders' Network for Smart Growth and Livable Communities: 1-35.

[45] Proshansky, H. M., Fabian, A. K. and Kaminoff R., (1983). "Place-Identity: Physical World Socialization Of The Self", Journal of Environmental Psychology,3: 57–81.

[46] Green, C. J., (2011). "A Place of My Own: Exploring the Special Places of Preschool Children in the Home Environment", Phd in Education Curriculum and

Instruction, University of Wyoming, USA.

[47] Schiavo, R. S., (1990). "Children' s and Adolescents Designs of Ideal Homes", Children ’s Environments Quarterly , 7 (4): 37- 46.

[48] Hancock, R., and Gillen, J., (2007). "Safe places in domestic spaces: two-year-olds at play in their homes", Centre for Research in Education and Educational Technology The Open University Corresponding, 5 (4): 1–24.

[49] Barre, F.; Çeviren: Güvenç, M., (1984). "Çocuk ve Mekan ya da Yitirilmiş Kent", Mimarlık Dergisi, 9: 14- 17.

[50] Alga, R., (2005). Yaşam Döngüsüne Bağlı Olarak Konut Tasarımını Etkileyen Faktörler, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

[51] Sanoff, H., (1995). "Creating Environments for Young Children", Second Edition, North Carolina State University.

[52] Paz, K. M., (2012). On Growth and Development: Housing Environment Impacts on Children ’s Development and Its Relevance in Interior Design Solutions, Master Thesis, Eastern Michigan University, Michigan.

[53] Breysse, P., Farr, N., Galke, W., Lanphear, B., Morley, R., and Bergofsky, L., (2004). "The Relationship Between Housing And Health: Children At Risk" Environmental Health Perspectives, 112 (15): 1583–1588.

[54] Gifford, R. and Lacombe, C., (2006). "Housing Quality And Children’s Socioemotional Health", Journal of Housing and the Built Environment, 21 (2): 177–189.

[55] Rumbold, A. R., Giles, L. C., Whitrow M. J, Steele E. J., Davies C. E., Davies M. J. and Moore V. M., (2012). "The effects of house moves during early childhood on child mental health at age 9years", BMC Public Health, 12: 1-11.

[56] Kulaksızoğlu, A., Aydın, O. ve Bilgin, H., (1996). "Çocuklar İçin Uygun Yaşama Ortamları", M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 8: 135–143.

[57] Çakmakçı Yıldız M. ve Yıldız S., (2018). "Çocuğun Kente İlk Katılım Mekanları; Ev ve Sokak", İstanbul 1.Konut Kurultayı Güvenli Yaşam Alanları ve Erişilebilir Konut, 10-11 Mayıs 2018, İstanbul.

[58] Skarnitzl, R. and Machač, P., (2007). "Principles of Child Friendly Housing" Phonetica, 68(3): 2-13.

[59] City of Vancouver Land Use and Development Policies and Guidelines, (1992). High-Density Housing for Families Wıth Children Guidelines, Vancouver.

[60] Aydoğan Y., (2006). "Ev Ortamının Çocuğun Gelişimine Göre Düzenlenmesi", Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi", 3(10): 27-33.

[61] Zinn H., (1980). "The Influence of Home Environments on the Socialization of Children", Athens Center of Ekistics, 47 (281): 98–102.

[62] Selçuk Kirazoğlu, F., (2012). " Fiziksel Çevre-Çocuk İlişkileri, Açık Oyun Mekanları ve Çocuk Dostu Çevre Kriterleri Üzerine Bir Değerlendirme; Bakırköy ve Beylikdüzü Örnekleri", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

[63] Azeri, A. R. K., Parvizi, R., Khaleghi, S. J. and Hosseini, S. B., (2014). "Effective Design Principles in Promotion of Children's Creativity in Residential Spaces", Procedia - Social and Behavioral Sciences, 202: 31–46.

[64] Stoecklin, L. V., (2016). "Designing for All Children", https://www.whitehutchinson.com/children/articles/designforall.shtml, 10 Ekim 2018.

[65] Kyttä, M., (2004). "The Extent of Children's İndependent Mobility and The Number of Actualized Affordances as Criteria For Child-Friendly Environments", Journal of Environmental Psychology, 24 (2): 179–198.

[66] Dictionary by Merriam-Webster, https://www.merriam-webster.com/, Esneklik Tanımı, 16 Kasım 2018.

[67] Cambridge Dictionary, https://dictionary.cambridge.org/tr/, Esneklik Tanımı, 16 Kasım 2018.

[68] Kızmaz, K. C., (2015). " "Sosyal Konutlardaki Esneklik Kavramına 'Güncel' Yaklaşımlar", Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

[69] Till, J. and Schneider T., (2005). "Flexible Housing: The means toThe End", Architectural Research Quarterly, 9(3–4): 287–296.

[70] Uzel, N., (2001). "Esnek ve Adapte Olabilir Konutlar İçin Değerlendirme Rehberi ", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

[71] Gücesan, M., (2014). "Esneklik Kavramının Konutlarda İrdelenmesi ve İstanbul Metropolünden Seçilen Örnekler Üzerinden Karşılaştırmalı Analizi", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

[72] Schneider, T. and Till, J., (2005). "Flexible Housing: Opportunities and Limits", Architectural Research Quarterly, 9(2): 157-166.

[73] Dikeç, I., (2013). "Küçük Konutların İç Mekan Tasarımında İşlevsellik Bağlamında Esneklik: Nef Flats Levent 163 Örneği", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

[74] Leupen, B., (2006). "Polyvalence, a Concept for The Sustainable Dwelling", Nordic Journal of Architectural Research, 19 (3): 23–31.

[75] Altınok, H. Z., (2007). " Belirsizlikten Doğan Esnekli Kavramının Konut İç Mekan ve Donatı Elemanları Tasarımına Etkileri", Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

[76] Estaji, H., (2017). "A Review of Flexibility and Adaptability in Housing Design" The New Arch, 4 (2): 37–49.

[77] Till, J. and Schneider T., (2005). "The Opportunities of Flexible Housing ", European Network for Housing Research International Housing Conference, July 2005.

[78] Raviz, S. R. H., Eteghad, A. N., Guardiola, E. U. and Aira, A. A., (2015). "Flexible Housing: The Role Of Spatial Organization In Achieving Functional Efficiency", International Journal of Architectural Research, 9 (2): 65–76.

[79] Gülaydın, D., (2004). "Konutta Memnuniyet ve Tasarım İlişkisi Açısından Çekirdek Konutlarda Esneklik Araştırması", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

[80] Yücel, O., (2008). "Toplu Konutlarda Modülerlik Ve Esneklik Kavramları, İstanbul'daki Toplu Konutların Plan Tipi Üzerinden Analizi", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

[81] Göğebakan, Y., (2015). "Karakteristik Bir Değer Olan Geleneksel Türk Evi'nin Oluşumunu Belirleyen Unsurların ve Bu Evlerin Genel Özellikleri" İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi, 1 (1): 41–55.

[82] Arkitektuel- Mimarlığın Türkçesi, https://www.arkitektuel.com/perde-duvar-ev/, Shigeru Ban- Curtain Wall House, 01 Nisan 2019.

[83] Faizi, M., Azari, A. K. and Maleki, S. N., (2011). "Design Principles of Residential Spaces to Promote Children's Creativity" Procedia - Social and Behavioral Sciences, 35: 468–474.

[84] Lookboxliving, https://www.lookboxliving.com.sg/home-slider/a-5-room-hdb-flat-transformed-into-a-mini-house, Lee and Chow - Singapur Project, 22 Ekim 2018.

[85] ArchDaily, https://www.archdaily.com/895269/house-in-a-flat-nitton-architects, Lee and Chow - Singapur Project, 22 Ekim 2018.

[86] Dezeen, https://www.dezeen.com/2016/10/03/teehee-kids-adjustable-customisable-units-childrens-furniture/, Teehee Designs Adjustable Furniture That Grows up as Children Do, 22 Ekim 2018.

[87] Kristensen, T., (2004). "The Physical Context of Creativity", Creativity and Innovation Management, 13(2): 89–96.

[88] Sternberg, R. J., (2006). "The Nature of Creativity", Creativity Research Journal, 18 (1): 87–98.

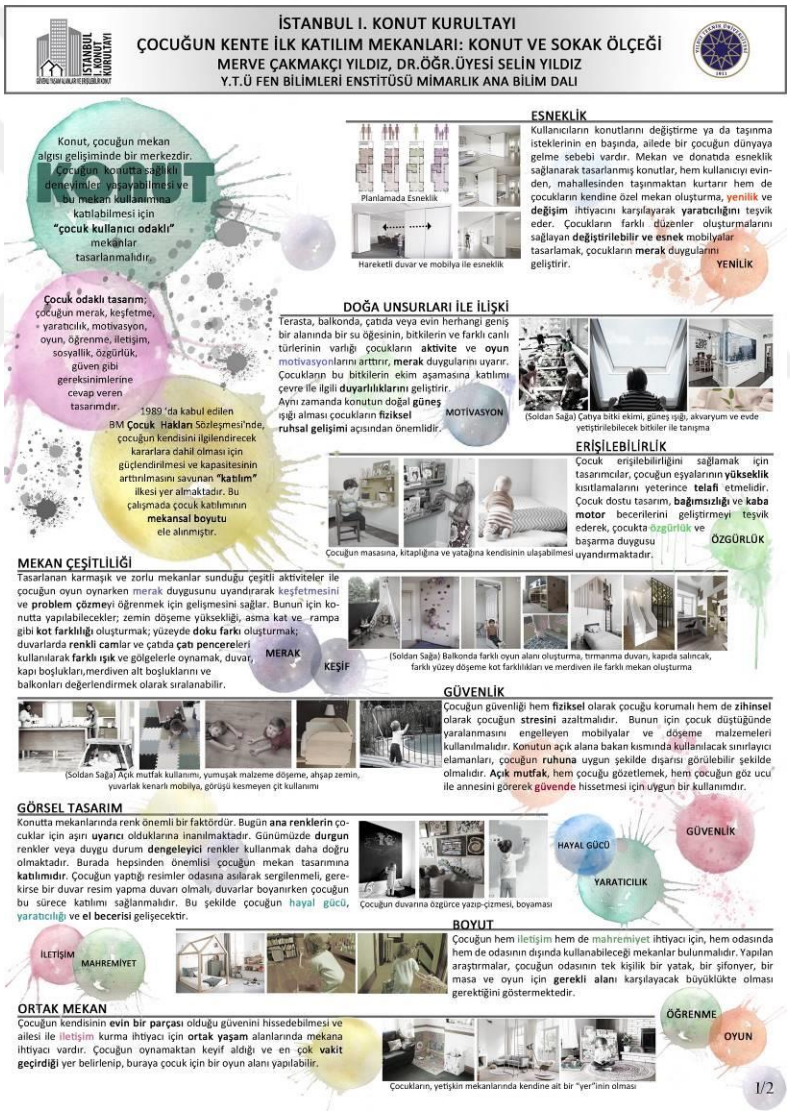
[89] Architectuul, http://architectuul.com/architecture/naked-house, Shigeru Ban-Naked House, 22 Ekim 2018.

[90] Yavuzer H., (1992). Resimleriyle Çocuk- Resimleriyle Çocuğu Tanıma, 22.Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.

[91] Halmatov, S., (2017). Çocuk Resimleri Analizi ve Psikolojik Resim Testleri- Çocuk ve Yetişkinler İçin, 4.Baskı, Pegem Akademi , Ankara.

EK-A

BİLDİRİ

Şekil A. 1

İSTANBUL I. KONUT KURULTAYI

ÇOCUĞUN KENTE İLK KATILIM MEKANLARI: KONUT VE SOKAK ÖLÇEĞİ

MERVE ÇAKMAKÇI YILDIZ, DR.ÖĞR.ÜYESİ SELİN YILDIZ
Y.T.Ü FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI

SOKAK

Çocuğun yaşadığı konut ve kent arasında bağ kurduğu mekan **konut önü** yani "sokak"tır. Burası çocuğun "öteki" ile karşılaşma, tanışma, selamlaşma, oyun oynama, koşma, eğlenme aktivitelerini,gerçekleştirebildiği **kamusal** mekandır.

Sokağın çocuk gelişimi açısından öneminden hareketle dünyada, **"çocuk dostu sokak"** kavramı ortaya çıkmıştır.

DENEYİM

ESNEKLİK

HPS projesi ile sokakların trafiğe kapatılması

"Hackney Play Streets" projesi çocukları evin yakınında, sokaklarda **oynamaya** teşvik etmektedir. Projede düzenli sokak **oyunları seansları**, gönüllü ailelerin ve bölgesel temsilcilerin işaretler ve geçici bariyerle **trafiği kontrol** etmesiyle ayda bir kere 2 veya 3 saat için yolu trafiğe kapatması yolu ile uygulanmaktadır. Böylece sokak **değişen kullanıcı** ihtiyaçlarına göre işlevsel esneklik sağlamış olmaktadır.

OYUN

DOĞA UNSURLARI İLE İLİŞKİ

Sokağın açık alanda bulunma ve **doğa** ile **etkileşim** fırsatı sunması, çocuklar için en iyi **oyun** ve deneyimleme ortamlarıdır. Açık oyun alanları çocukların **kaba motor** gelişimine katkıda bulunur, **bağımsız** ve **gürültülü** oyun oynamasına ve aynı zamanda doğal çevre hakkında **bilgi** edinmelerine yardımcı olur.

Çocukların sokakta, su, ağaç, bitki gibi doğa unsurları ile tanışması

ERİŞİLEBİLİRLİK

(Soldan Sağa) Çocukların ebeveynsiz karşıdan karşıya geçmesi, bisiklete binme, engelli için erişilebilir sokaklar

Ekawati (2015), kaliteli bir sokağın; yayalar için, taşıtlar için, engelliler için erişilebilir olduğunu söylemiştir. Erişebilme için kullanılan kriterler; bağımsız olarak erişebilme, sokağın **okunaklılığının** kolay **algılanması**, **değişik ulaşım** araçlarıyla sokağa ulaşabilme, sokağın yakınlarında **toplu ulaşım** durağı şeklindedir.

YARATICILIK

BAĞIMSIZLIK

MEKAN ÇEŞİTLİLİĞİ

Çocuklar evlerinin dışında sokakta **sosyalleşir**, hareket eder, keşfeder ve öğrenir. Sokakta oynayabilme için kullanılan kriterler; **aktivite çeşitliliği** olanağı, sokağın sert zemine ve yeşil alana sahip olması, **farklı oyun** imkanları şeklindedir. Sokakta çocukların ilgisini çeken çeşitli atölyeler, bahçe düzenlemesi, oyun ve oturma elemanları, teras, sokak sanatı olması, çocukların **eğlenmesini** sağlamaktadır.

(Soldan Sağa) Kot farklılığı oluşturmak, hareketli-yumuşak kaldırım,tırmanma iskeletleri

SOSYALLİK

ÖĞRENME

KEŞİF

YARATICILIK

GÜVENLİK

(Soldan Sağa) Woonerf plan, woonerf uygulaması, home zone uygulaması

Çocuk Dostu Sokak Değerlendirme Anketi"nde güvenlik; **trafik güvenliği** ve **sosyal güvenlik** olarak iki başlıkta incelenmiştir. Sosyal güvenlik, sokakta insanların bulunması veya **konutlardan** direkt olarak **sokağın görünebilmesi**yle sağlanabilir. Böylece çocuklar kendilerini güvende hissetmektedir. Trafik güvenliği için Niek De Boer, sokak sakinleri ve yayaları da hesaba katan, sürücüleri **yavaş gitmeye** zorlayan sokakları (**WOONERF**) tasarlamıştır. İngiltere'de ise insan ve taşıtların eşit şartlar altında paylaştıkları kamusal mekânlar, sokaklar olarak tanımlanan "**HOME ZONE**" girişimi başlamıştır.

GÜVENLİK

GÖRSEL TASARIM

Çocukların sokaklarında bulunan bisiklet yolu, yaya yolu, refüj, duvar gibi unsurların görsel tasarımına **fikir** ve **işlevsel** olarak **katılımı**, yaratıcılıklarını ve **el becerilerini** geliştirirken, çocuklarda bu alanlara sahip çıkıp **koruma duygusu** da oluşturacaktır.

Çocukların sokaklarındaki yolu ve duvarı boyaması

BOYUT

Sokağın uzunluğu ve **genişliği** ve **binaların uzunluğu** arasındaki **orantı** sokağın kalitesini etkilemektedir. Çocuk dostu bir sokağın uzunluğu 400 metreyi geçmemeli, genişliği 3.7 metreden küçük olmamalı, yapıların cepheleri ile taşıt yolu arasında en az 1.5 metre olmalı, saat başına geçen araç sayısı 100'ü geçmemelidir.

ORTAK MEKAN

Montessori'ye çocuklar, **sosyal bilinci** kendi çabalarıyla kazanırlar. Bu nedenle sokaklar, her zaman çocuklar için **önemli** ve **çekici** olmuştur. Sokağın en önemli özelliği, **farklı cinsiyetler** ve **tüm yaş grupları** için sosyalleşmeyi sağlayan ortak buluşma ve rekabet etme mekanı olmasıdır.

Çocukların farklı cinsiyet ve yaş gurubu ile tanışması

REKABET

SONUÇ

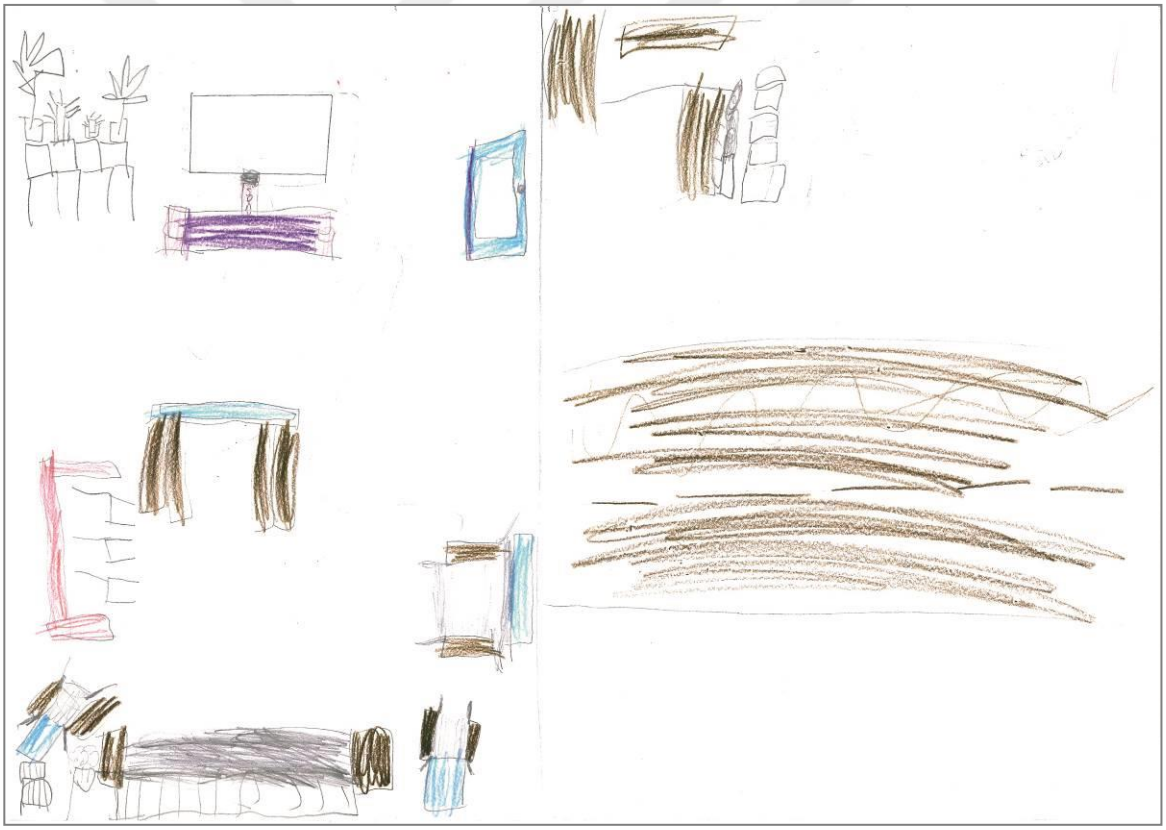
Dünyada mimarlığın, fiziksel olmanın ötesinde sosyal ve kültürel bir olgu olarak; kullanıcının ise **aktif** ve **katılımcı** olarak değerlendirilip kavranması gerekmektedir. Bu yüzden **toplumun bir parçası** olarak çocuğa, kendisini etkileyen tüm konularda görüşlerini özgürce **ifade etme hakkı** sağlanmalıdır. Bu sebeple çocuğun sosyal, fiziksel, bilişsel **gereksinimleri** analiz edilip, buna uygun **sağlıklı mekanlar** tasarlanmalıdır. Çocuk bu mekanlarda gelişirken, toplumda kendisine **değer verildiğini** ve kaliteli yaşam hakkı verildiğini kavrayacak ve böylece **çocuk katılımını** sağlayacak kentler için **sağlıklı düşünebilen**,üreten ve **sahip çıkan** bir nesil yetişmiş olacaktır.

2/2

Şekil A. 2

EK-B

1.ARAŞTIRMA- RESİMLER

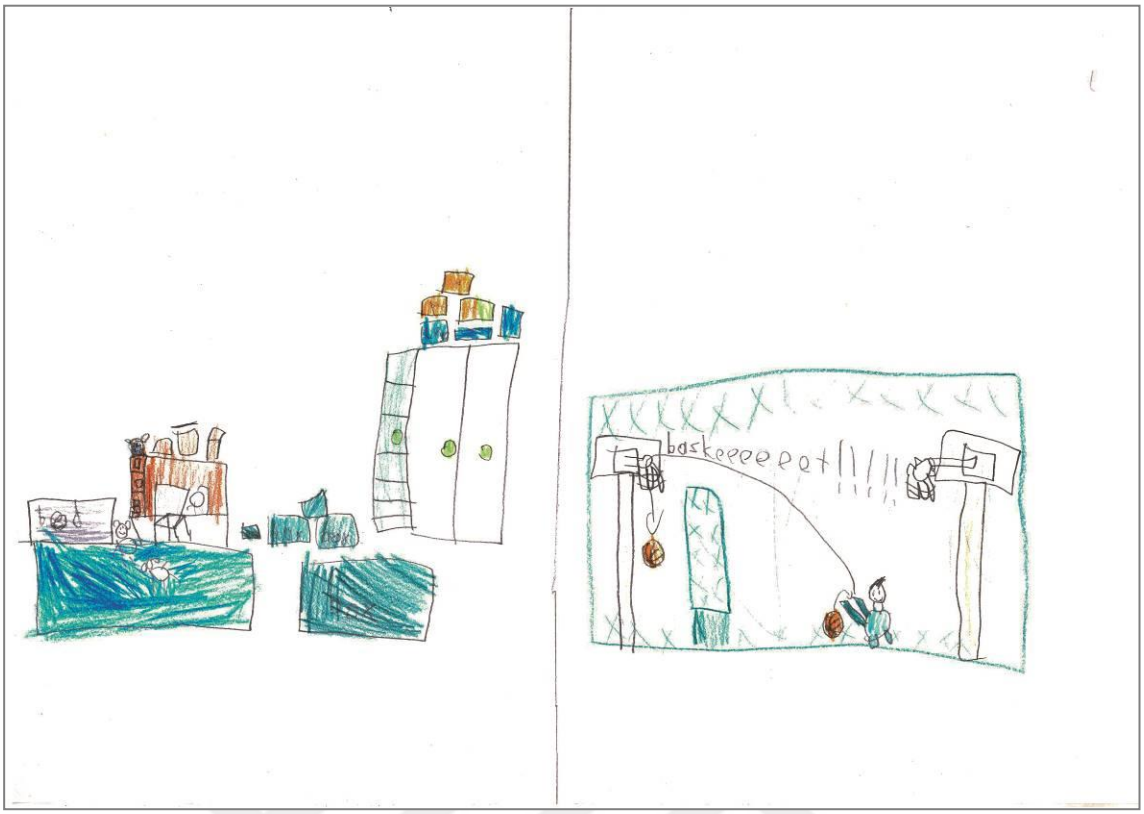
Şekil B.1 Çocuk 1’in yaptığı resim çalışması

Şekil B.2 Çocuk 2'in yaptığı resim çalışması

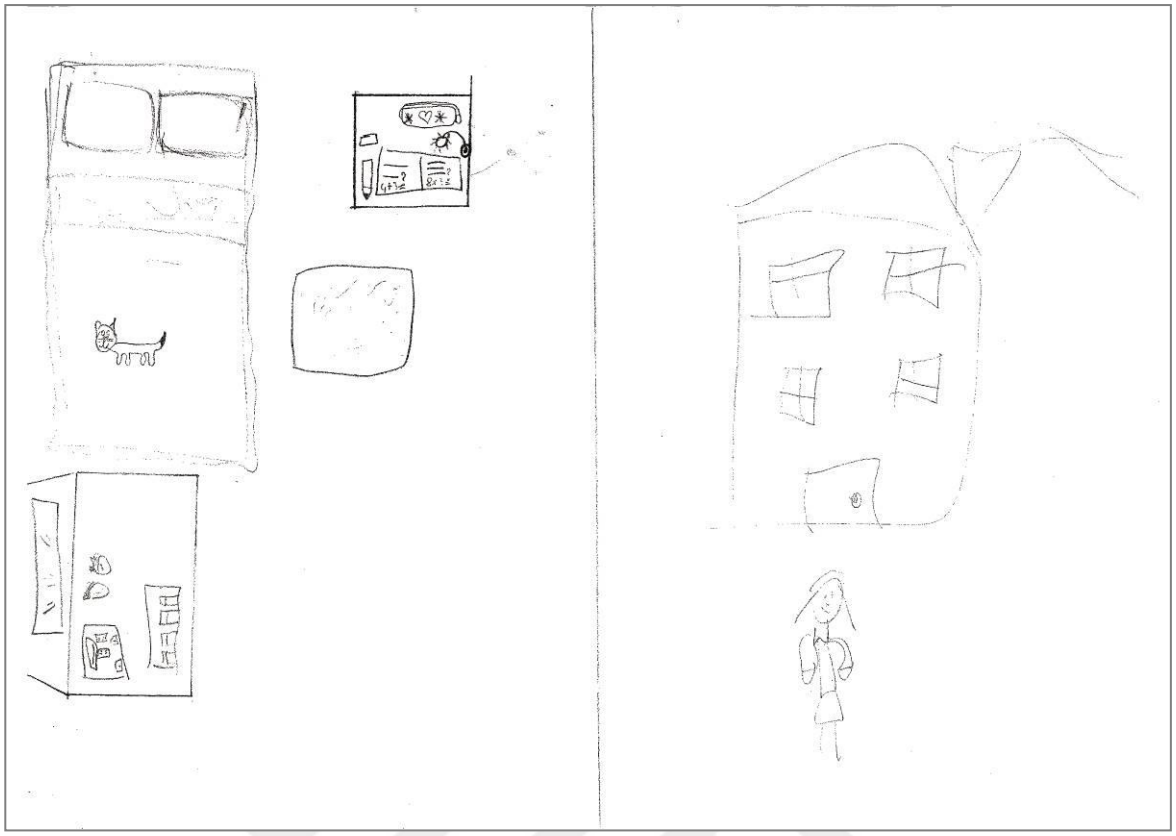
Şekil B.3 Çocuk 3'ün yaptığı resim çalışması

Şekil B.4 Çocuk 4'ün yaptığı resim çalışması

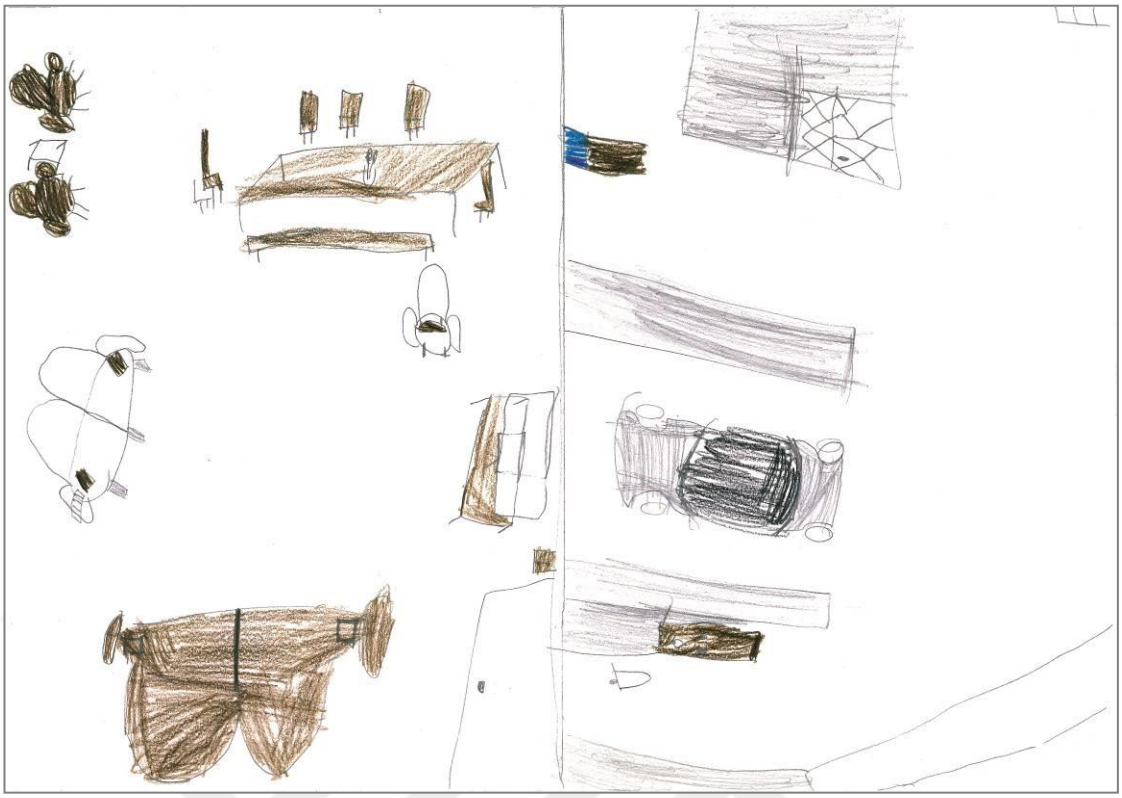
Şekil B.5 Çocuk 5'in yaptığı resim çalışması

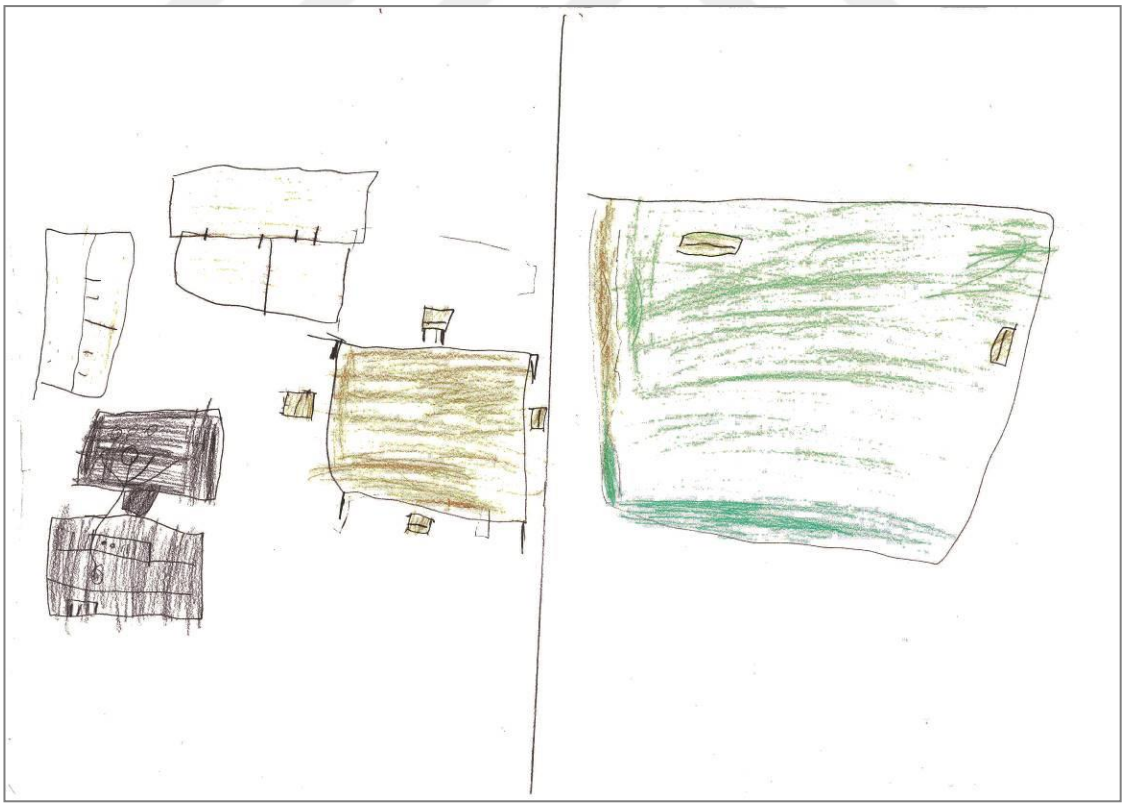
Şekil B.6 Çocuk 6'nın yaptığı resim çalışması

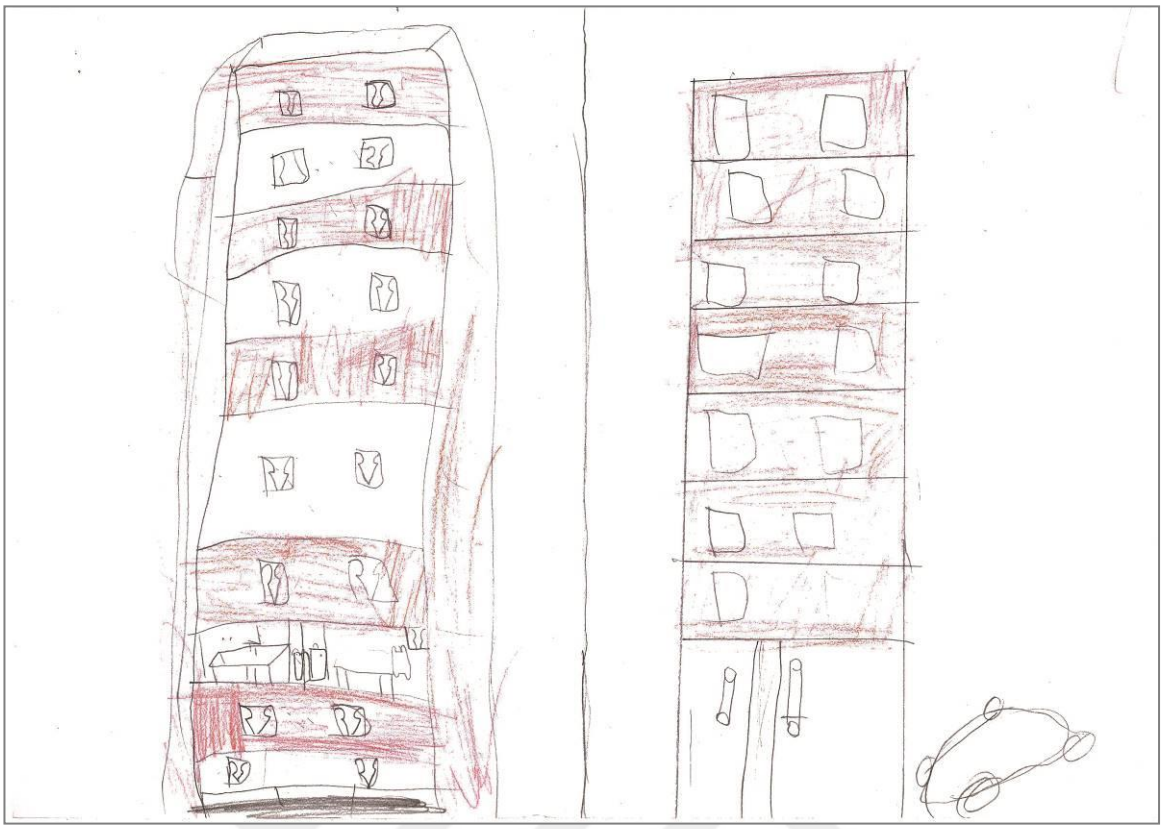
Şekil B.7 Çocuk 7'nin yaptığı resim çalışması

Şekil B.8 Çocuk 8'in yaptığı resim çalışması

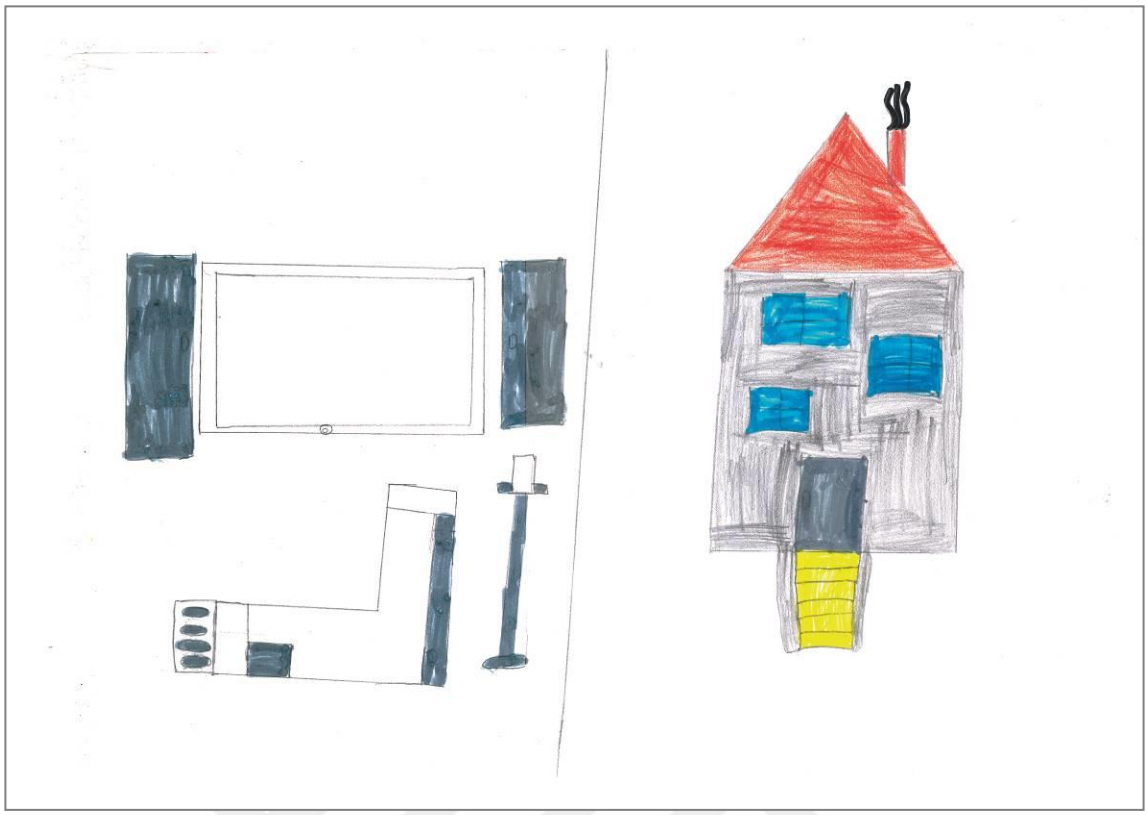
Şekil B.9 Çocuk 9'un yaptığı resim çalışması

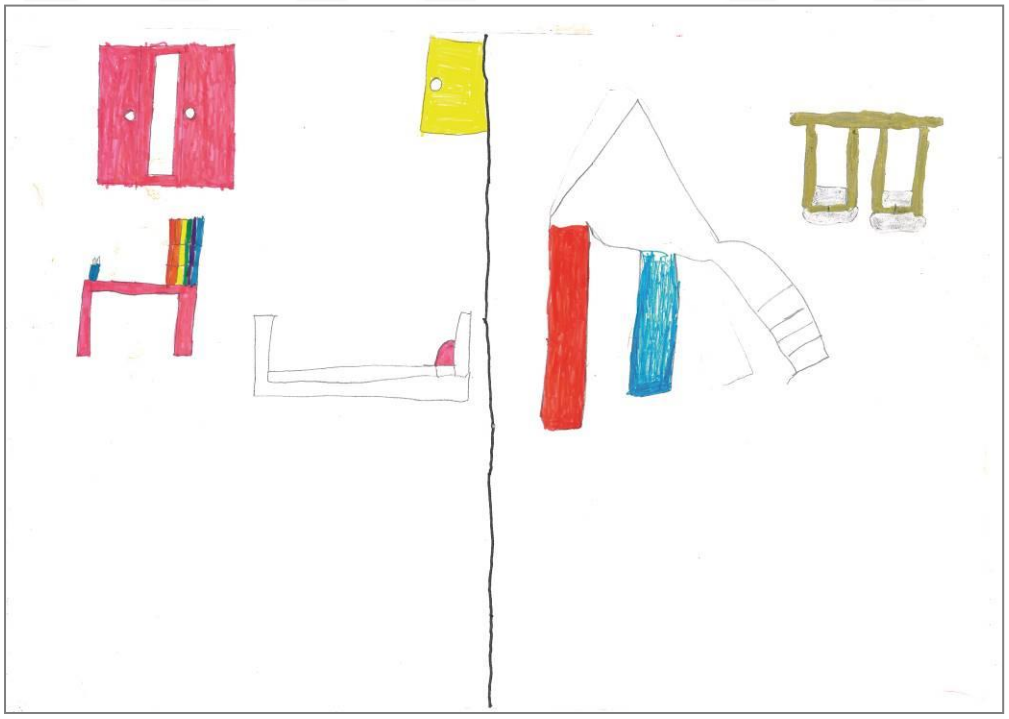
Şekil B.10 Çocuk 10'un yaptığı resim çalışması

Şekil B.11 Çocuk 11'in yaptığı resim çalışması

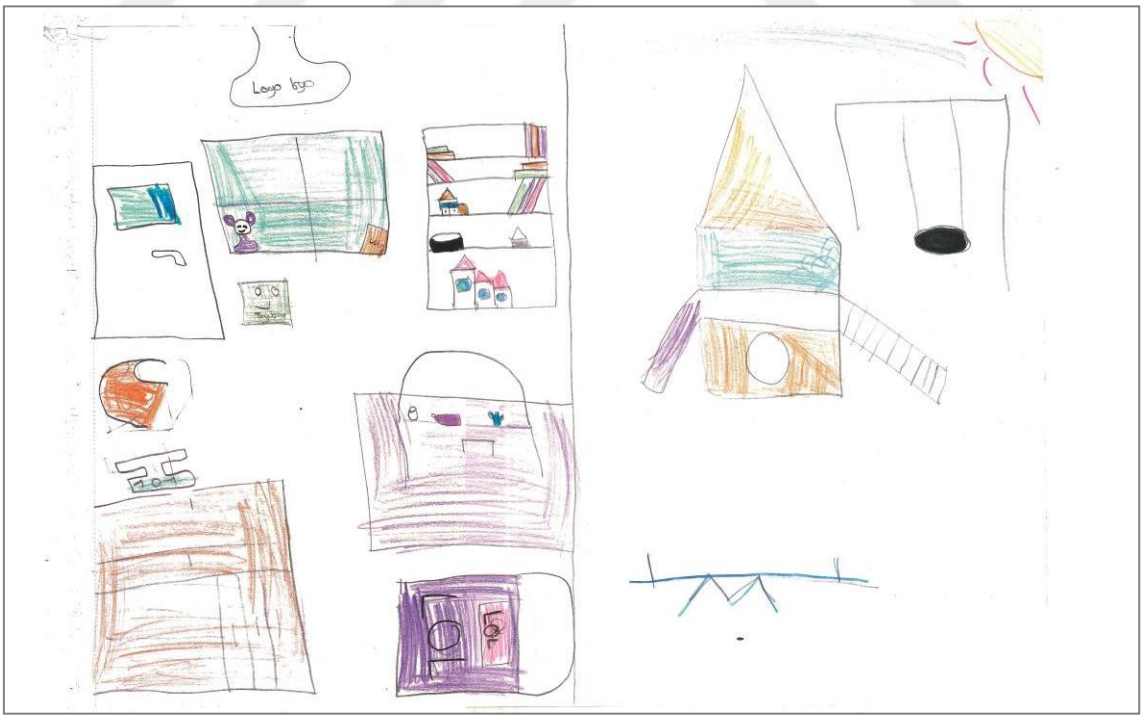
Şekil B.12 Çocuk 12'nin yaptığı resim çalışması

Şekil B.13 Çocuk 13'ün yaptığı resim çalışması

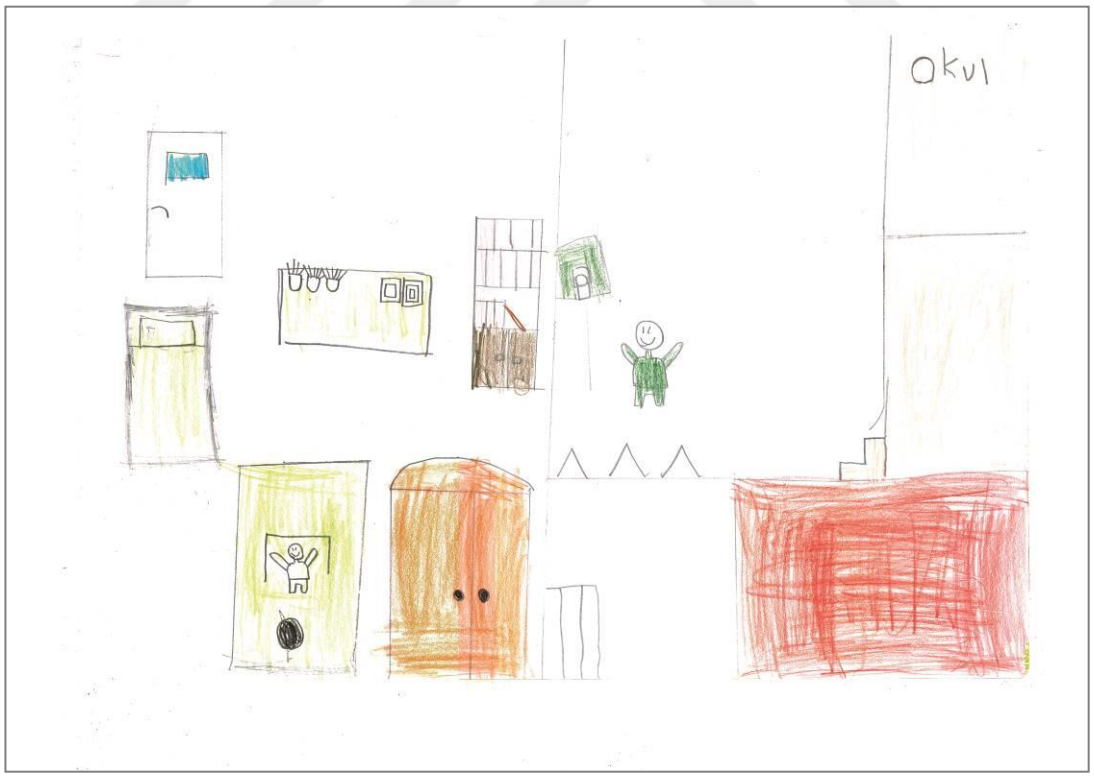
Şekil B.14 Çocuk 14'ün yaptığı resim çalışması

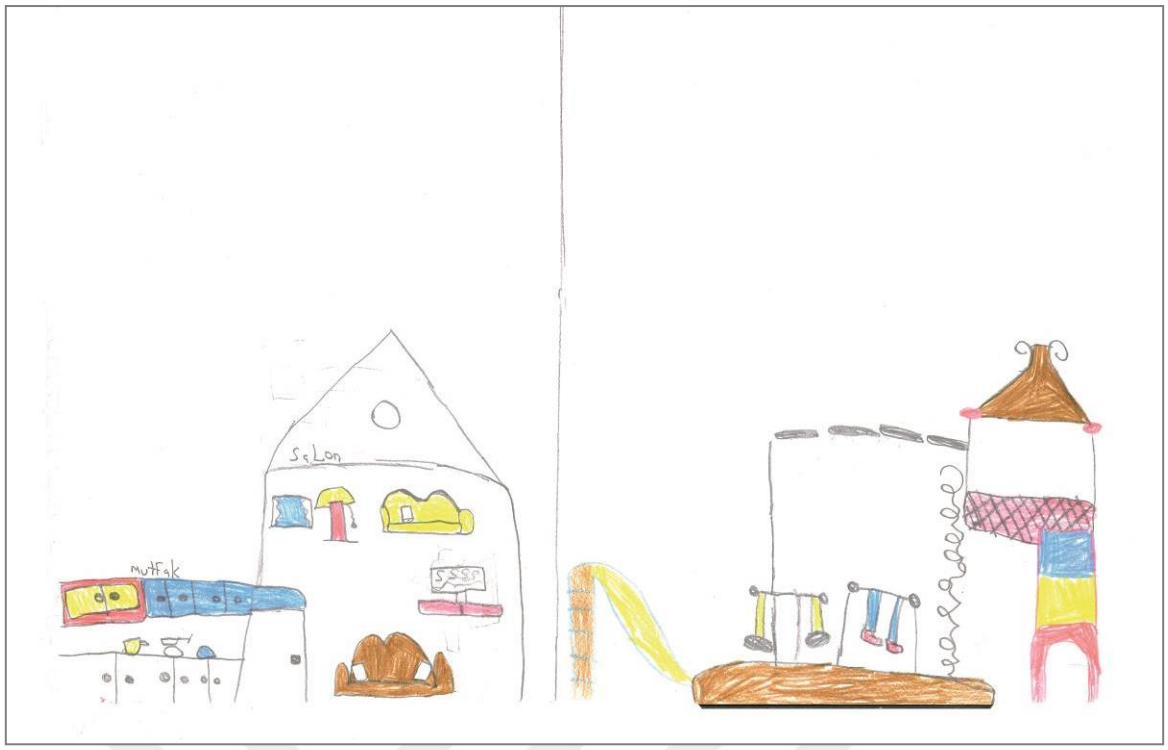
Şekil B. 15 Çocuk 15'in yaptığı resim çalışması

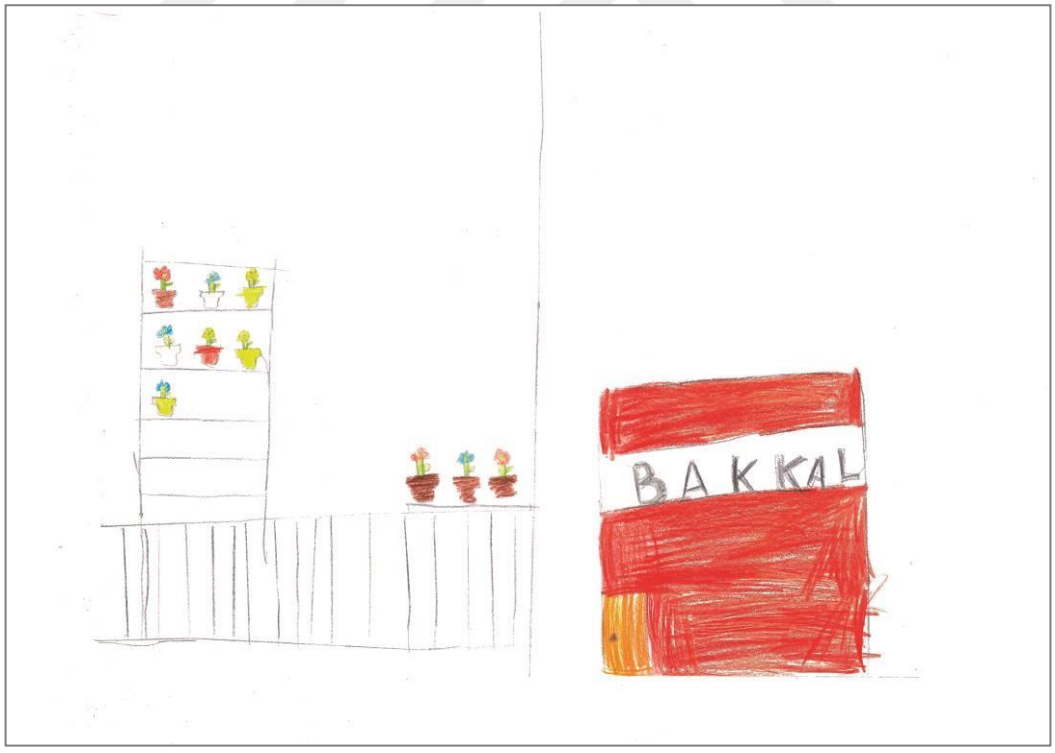
Şekil B.16 Çocuk 16'nın yaptığı resim çalışması

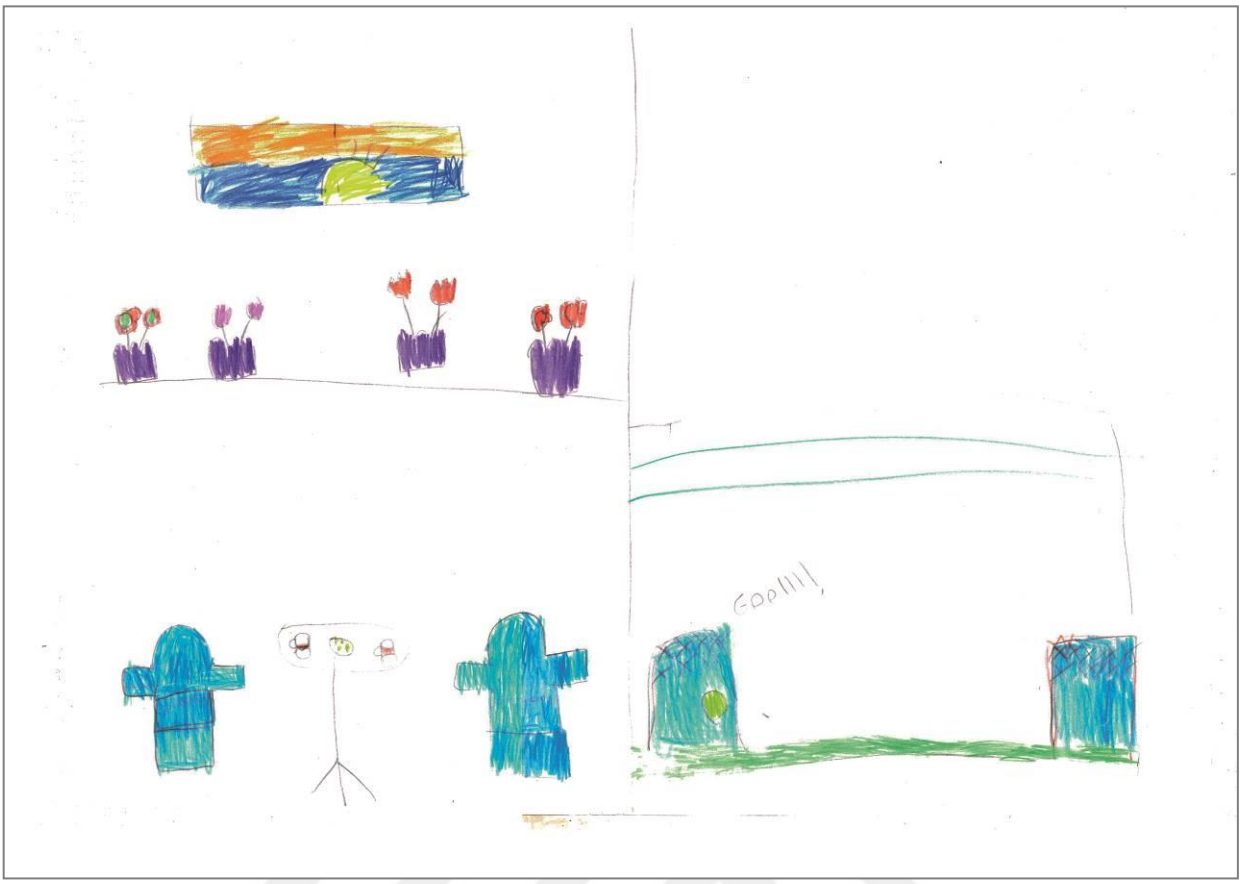
Şekil B.17 Çocuk 17'nin yaptığı resim çalışması

Şekil B.18 Çocuk 18'in yaptığı resim çalışması

Şekil B.19 Çocuk 19'un yaptığı resim çalışması

Şekil B.20 Çocuk 20’nin yaptığı resim çalışması

EK-C

ANKET SORULARI

ADI SOYADI:_____Ocak 2019

Merhaba değerli anne-babalar;

Ben ve Selin Hocam Yüksek lisans tezinde "konutta esneklik ilkesi ve çocuk gelişimi ilişkisini" araştırıyoruz." Eğer konutlarda duvarlar hareket edebilir, evimiz ihtiyaca göre büyüyebilir küçülebilir olsaydı; mobilyalarımız ihtiyaca göre farklı işlevlere sahip olabilseydi çocuklarımız bundan nasıl etkilenirdi? " sorusu aklımıza takıldı.

*Kentleşme hızla büyüyor ve konutlarımız çocuklarımızın bazı ihtiyaçlarına cevap vermiyor. Muhiti seviyoruz ve taşınmak istemiyoruz, artık bir mahallemiz olsun istiyoruz. Ama aynı zamanda gelecek için çocuklarımız da gelişimlerini sağlıklı tamamlasın istiyoruz. Bu yüzden **çocukların isteklerine** ve **fikirlerine** kulak vermeli ve biz mimarlar konut tasarımına bakış açımızı değiştirmeliyiz diye düşünüyoruz.*

Aşağıdaki soruları çocuğunuza sorarken yukarıda bahsettiğimiz çerçeveyi göz önünde bulundurursanız çok memnun oluruz. Zira çocukların hayal dünyası harika! Ay'da bile yaşamak isteyebilirler ☺ Yardımlarınız bizim için çok çok önemli.

-Evde oynamaktan (vakit geçirmekten) en çok keyif aldığın yer neresi? Evde odan dışında vakit geçirdiğin bir yer var mı?

-Sence eviniz yeterince büyük mü (geniş mi?)

-Odan arkadaşlarınla oynamak için büyük mü küçük mü? Yani yeterli mi?

-Odandaki eşyalara, büyük birisinden yardım almadan, kendi kendine ulaşabiliyor musun?

-Evde bir evcil hayvanın var mı? Baktığın bir bitki çiçek var mı? Olmasını ister miydin?

-Odandaki duvarlar ne renk? Bu rengi sen mi seçtin? Ne renk olmasını isterdin?

- (Aynı odada kardeş olan çocuğa sorulacak) bazen odanda kardeşin olmadan yalnız kalmak ister miydin?

-Duvarların altına tekerlek koyduğumuzu düşün ve eşyaların katlanıp açılır hareket edebilir olacak. Evde veya odanda neleri değiştirmek isterdin? Sebepleri neler?

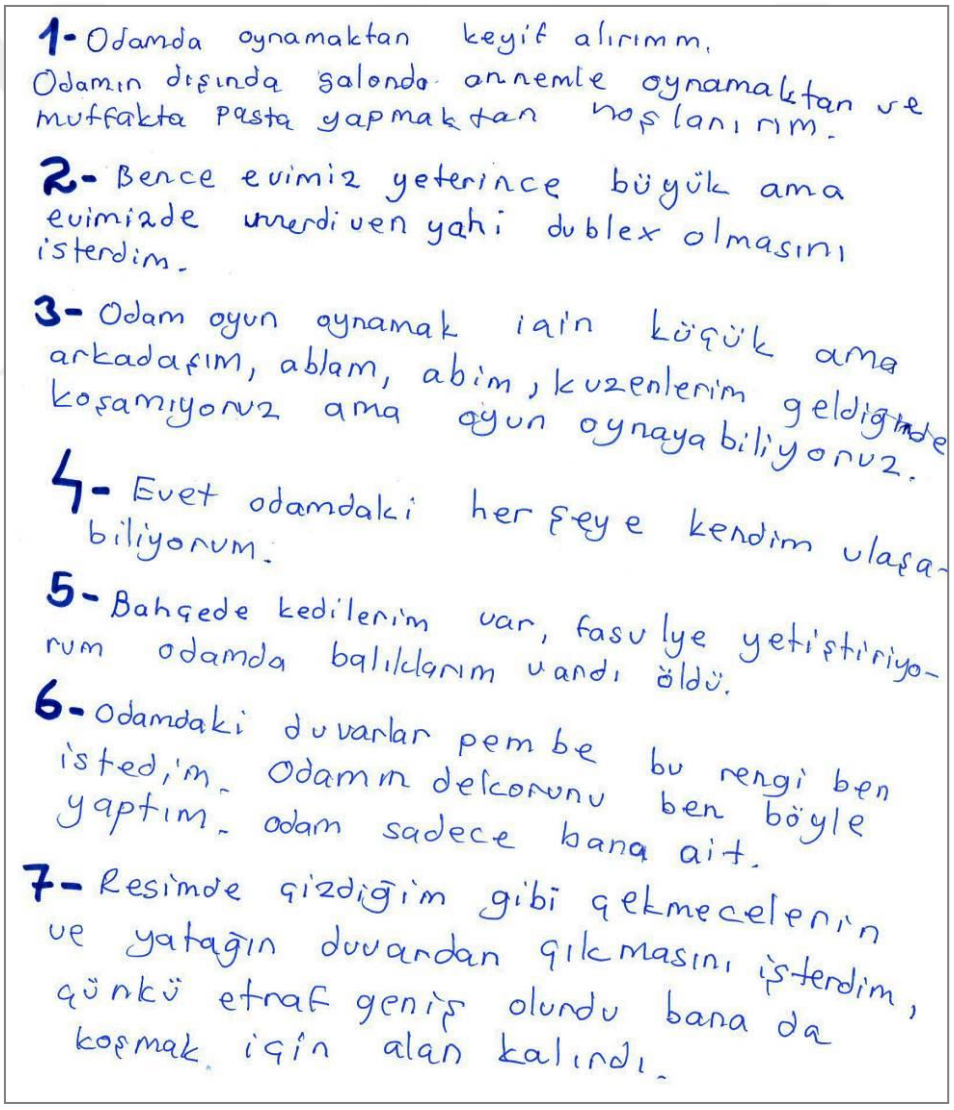
****Üstteki sorular, önce ailesinden bir büyüğe (stres olmadan) sohbet şeklinde cevaplanıp,* ***kendi el yazısı ile yazılırsa*** *seviniriz. Daha sonra bu cevaplara göre hayalindeki oda resmini yapmalarını istiyoruz. Eğer kendi odasından çok evde başka bir mekanı odası olarak benimsiyorsa onu da çizebilir. Bizim için teknikten çok fikirler önemli. Çocuklarınızı bu bir sınavmış gibi hissetmelerini engelleyerek "detaya" takılmadan fikir odaklı olmaya yönlendirirseniz seviniriz.*

ADI SOYADI:_____Ocak 2019

Şekil C.1 Anket soruları

EK-D

2.ARAŞTIRMA- YAZILI CEVAPLAR

1- Odamda oynamaktan keyif alırımm. Odamın dışında salonda annemle oynamaktan ve mutfakta pasta yapmaktan hoşlanırım.

2- Bence evimiz yeterince büyük ama evimizde merdiven yani dublex olmasını isterdim.

3- Odam oyun oynamak iain küçük ama arkadaşım, ablam, abim, kuzenlerim geldiğinde koşamıyoruz ama oyun oynaya biliyoruz.

4- Evet odamdaki her şeye kendim ulaşabiliyorum.

5- Bahçede kedilerim var, fasulye yetiştiriyorum odamda balıklarım vardı öldü.

6- Odamdaki duvarlar pembe bu rengi ben istedim. Odamın dekorunu ben böyle yaptım. odam sadece bana ait.

7- Resimde çizdiğim gibi çekmecelerin ve yatağın duvardan çıkmasını isterdim, çünkü etraf geniş olurdu bana da koşmak için alan kalırdı.

Şekil D.1 Çocuk A'nın anket cevapları

ADI SOYADI:_ _____Ocak 2019

Merhaba değerli anne-babalar;

Ben ve Selin Hocam Yüksek lisans tezinde "konutta esneklik ilkesi ve çocuk gelişimi ilişkisini" araştırıyoruz." Eğer konutlarda duvarlar hareket edebilir, evimiz ihtiyaca göre büyüyebilir küçülebilir olsaydı; mobilyalarımız ihtiyaca göre farklı işlevlere sahip olabilseydi çocuklarımız bundan nasıl etkilenirdi? " sorusu aklımıza takıldı.

*Kentleşme hızla büyüyor ve konutlarımız çocuklarımızın bazı ihtiyaçlarına cevap vermiyor. Muhiti seviyoruz ve taşınmak istemiyoruz, artık bir mahallemiz olsun istiyoruz. Ama aynı zamanda gelecek için çocuklarımız da gelişimlerini sağlıklı tamamlasın istiyoruz. Bu yüzden **çocukların isteklerine** ve **fikirlerine** kulak vermeli ve biz mimarlar konut tasarımına bakış açımızı değiştirmeliyiz diye düşünüyoruz.*

Aşağıdaki soruları çocuğunuza sorarken yukarıda bahsettiğimiz çerçeveyi göz önünde bulundurursanız çok memnun oluruz. Zira çocukların hayal dünyası harika ! Ay'da bile yaşamak isteyebilirler ☺ Yardımlarınız bizim için çok çok önemli.

-Evde oynamaktan (vakit geçirmekten) en çok keyif aldığın yer neresi? Evde odan dışında vakit geçirdiğin bir yer var mı?

Benim odam! Evet çalışma adası, salon, mutfak ve en fazla banyo (Çünkü orda kitap okuyabiliyo-rum.) Mutlaka kitaplık kazın

-Sence eviniz yeterince büyük mü (geniş mi?)

Evet

-Odan arkadaşlarınla oynamak için büyük mü küçük mü? Yani yeterli mi?

Küçük ama kalorimin 3 tane aldığı için şikayetçiyim.

Elif E. de bile 6 tane vardı kapasiti!

-Odandaki eşyalara, büyük birisinden yardım almadan, kendi kendine ulaşabiliyor musun?

Hayır. Dolabın üstündeki Deniz'den kutusunu alamıyorum

-Evde bir evcil hayvanın var mı? Baktığın bir bitki çiçek var mı? Olmasını ister miydin?

Benim bir kuşum var. Fasülye ve nohut diktim.

-Odandaki duvarlar ne renk? Bu rengi sen mi seçtin? Ne renk olmasını isterdin?

Pastel sarısı. Eski evimdeki gibi açık pembe kalsaydı sim cuber olurdu.

- (Aynı odada kardeş olan çocuğa sorulacak) bazen odanda kardeşin olmadan yalnız kalmak ister miydin?

X

-Duvarların altına tekerlek koyduğumuzu düşün ve eşyaların katlanıp açılır hareket edebilir olacak. Evde veya odanda neleri değiştirmek isterdin? Sebepleri neler?

Yatağın arkasında yalnızca benim bildiğim gizli bir bölme olacak. Yatağın arkasındaki gizli yerde bir sürü oyuncak olmalı. 3 tane saray şeklinde çalışma masası olmalı.

Şekil D. 2 Çocuk B'nin anket cevapları

ADI SOYADI:_____ Ocak 2019

Merhaba değerli anne-babalar;

Ben ve Selin Hocam Yüksek lisans tezinde "konutta esneklik ilkesi ve çocuk gelişimi ilişkisini" araştırıyoruz." Eğer konutlarda duvarlar hareket edebilir, evimiz ihtiyaca göre büyüyebilir küçülebilir olsaydı; mobilyalarımız ihtiyaca göre farklı işlevlere sahip olabilseydi çocuklarımız bundan nasıl etkilenirdi? " sorusu aklımıza takıldı.

*Kentleşme hızla büyüyor ve konutlarımız çocuklarımızın bazı ihtiyaçlarına cevap vermiyor. Muhiti seviyoruz ve taşınmak istemiyoruz, artık bir mahallemiz olsun istiyoruz. Ama aynı zamanda gelecek için çocuklarımız da gelişimlerini sağlıklı tamamlasın istiyoruz. Bu yüzden **çocukların isteklerine** ve **fikirlerine** kulak vermeli ve biz mimarlar konut tasarımına bakış açımızı değiştirmeliyiz diye düşünüyoruz.*

Aşağıdaki soruları çocuğunuza sorarken yukarıda bahsettiğimiz çerçeveyi göz önünde bulundurursanız çok memnun oluruz. Zira çocukların hayal dünyası harika ! Ay'da bile yaşamak isteyebilirler ☺ Yardımlarınız bizim için çok çok önemli.

1) -Evde oynamaktan (vakit geçirmekten) en çok keyif aldığın yer neresi? Evde odan dışında vakit geçirdiğin bir yer var mı?

Salon var.

2) -Sence eviniz yeterince büyük mü (geniş mi?)

Bence bizim için fazla büyük ve geniş değil.

-Odan arkadaşlarınla oynamak için büyük mü küçük mü? Yani yeterli mi?

Bence büyük ve yeterli, çünkü benim iki odam var.

-Odandaki eşyalara, büyük birisinden yardım almadan, kendi kendine ulaşabiliyor musun?

Evet, ulaşabiliyorum.

-Evde bir evcil hayvanın var mı? Baktığın bir bitki çiçek var mı? Olmasını ister miydin?

Evde evcil hayvanım yok, Bitkiler var, hayvan olmasını isterdim.

-Odandaki duvarlar ne renk? Bu rengi sen mi seçtin? Ne renk olmasını isterdin?

Odamdaki duvarlar ten rengi, hayır ben seçmedim, toz pembe olmasını isterdim.

- (Aynı odada kardeş olan çocuğa sorulacak) bazen odanda kardeşin olmadan yalnız kalmak ister miydin?

Evet isterdim.

-Duvarların altına tekerlek koyduğumuzu düşün ve eşyaların katlanıp açılır hareket edebilir olacak. Evde veya odanda neleri değiştirmek isterdin? Sebepleri neler?

Piano, kutu oyunları, dolaplarımı ve yatağımı.

Şekil D.3 Çocuk C'nin anket cevapları

ADI SOYADI:_____ Ocak 2019

Merhaba değerli anne-babalar;

Ben ve Selin Hocam Yüksek lisans tezinde "konutta esneklik ilkesi ve çocuk gelişimi ilişkisini" araştırıyoruz." Eğer konutlarda duvarlar hareket edebilir, evimiz ihtiyaca göre büyüyebilir küçülebilir olsaydı; mobilyalarımız ihtiyaca göre farklı işlevlere sahip olabilseydi çocuklarımız bundan nasıl etkilenirdi? " sorusu aklımıza takıldı.

*Kentleşme hızla büyüyor ve konutlarımız çocuklarımızın bazı ihtiyaçlarına cevap vermiyor. Muhiti seviyoruz ve taşınmak istemiyoruz, artık bir mahallemiz olsun istiyoruz. Ama aynı zamanda gelecek için çocuklarımız da gelişimlerini sağlıklı tamamlasın istiyoruz. Bu yüzden **çocukların isteklerine** ve **fikirlerine** kulak vermeli ve biz mimarlar konut tasarımına bakış açımızı değiştirmeliyiz diye düşünüyoruz.*

Aşağıdaki soruları çocuğunuza sorarken yukarıda bahsettiğimiz çerçeveyi göz önünde bulundurursanız çok memnun oluruz. Zira çocukların hayal dünyası harika ! Ay'da bile yaşamak isteyebilirler ☺ Yardımlarınız bizim için çok çok önemli. merve çakmakçı yıldız.

-Evde oynamaktan (vakit geçirmekten) en çok keyif aldığın yer neresi? Evde odan dışında vakit geçirdiğin bir yer var mı?

Salon

-Sence eviniz yeterince büyük mü (geniş mi?)

Değil

-Odan arkadaşlarınla oynamak için büyük mü küçük mü? Yani yeterli mi?

Küçük

-Odandaki eşyalara, büyük birisinden yardım almadan, kendi kendine ulaşabiliyor musun?

Evet

-Evde bir evcil hayvanın var mı? Baktığın bir bitki çiçek var mı? Olmasını ister miydin?

Yok

-Odandaki duvarlar ne renk? Bu rengi sen mi seçtin? Ne renk olmasını isterdin?

Krem rengi , Rengi ben seçmedim
Sarı renk olmasını isterdim

- (Aynı odada kardeş olan çocuğa sorulacak) bazen odanda kardeşin olmadan yalnız kalmak ister miydin?

-Duvarların altına tekerlek koyduğumuzu düşün ve eşyaların katlanıp açılır hareket edebilir olacak. Evde veya odanda neleri değiştirmek isterdin? Sebepleri neler?

Hiçbir şeyi değiştirmek istemiyorum.
Sadece yatağımı arabalı yatak yapardım

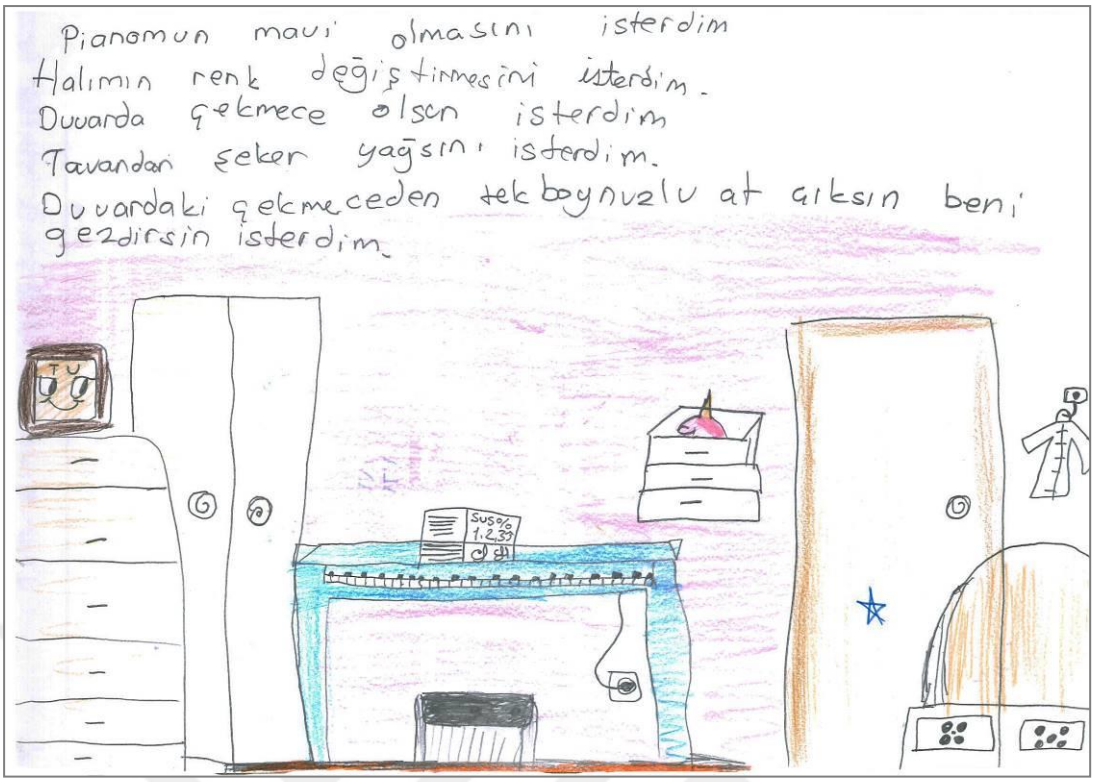
Şekil D.4 Çocuk D'nin anket cevapları

EK-E

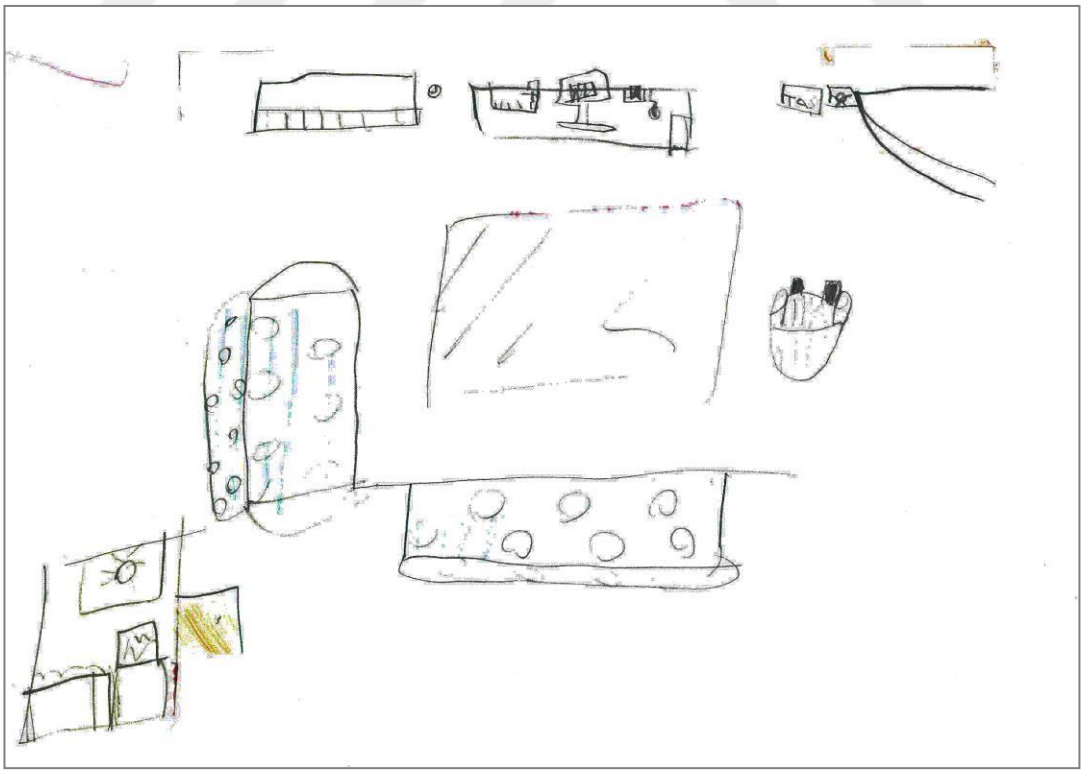
2.ARAŞTIRMA- RESİMLER

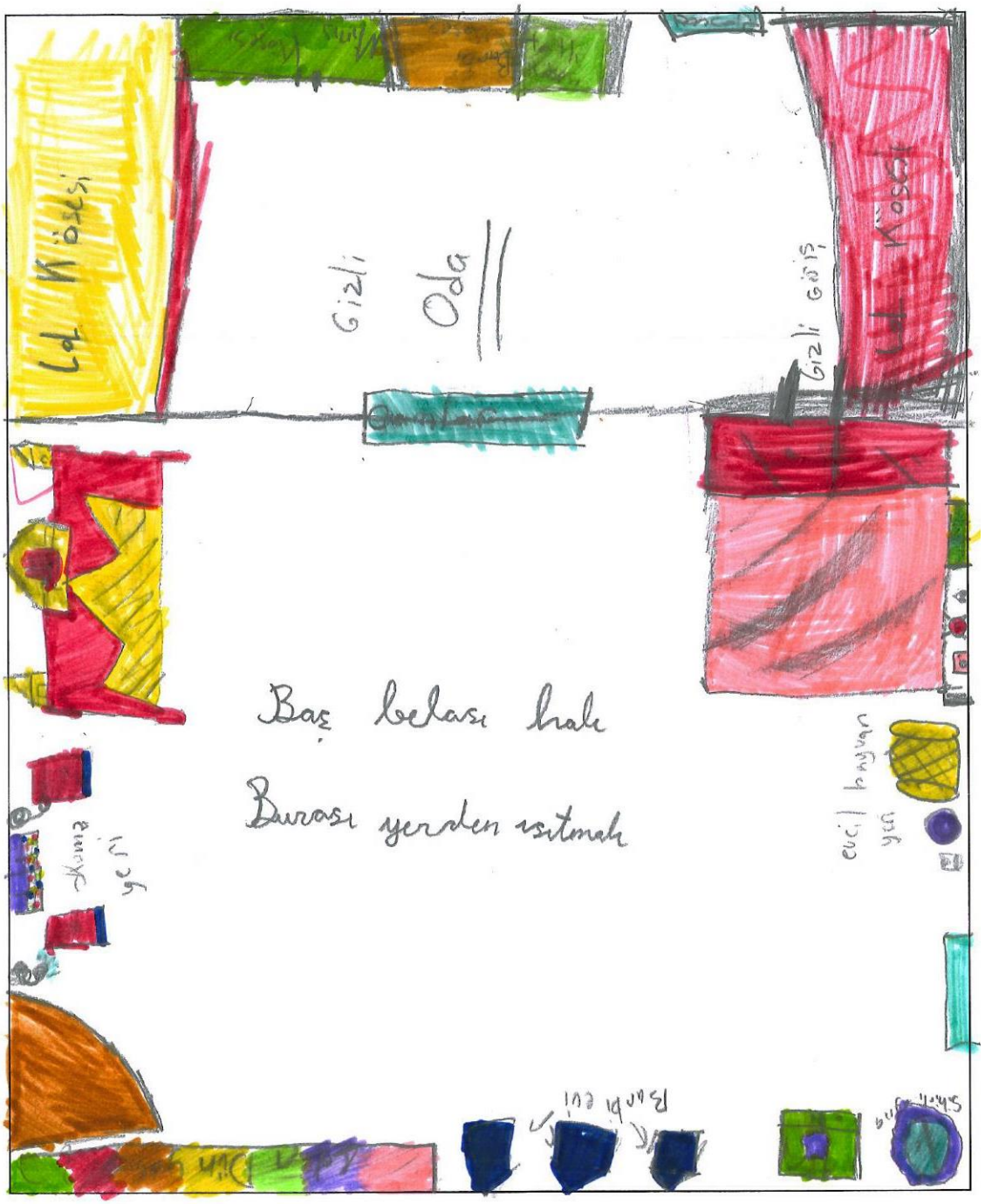
Şekil E.1 Çocuk A'nın resim çalışması 1

Şekil E.2 Çocuk A'nın resim çalışması 2

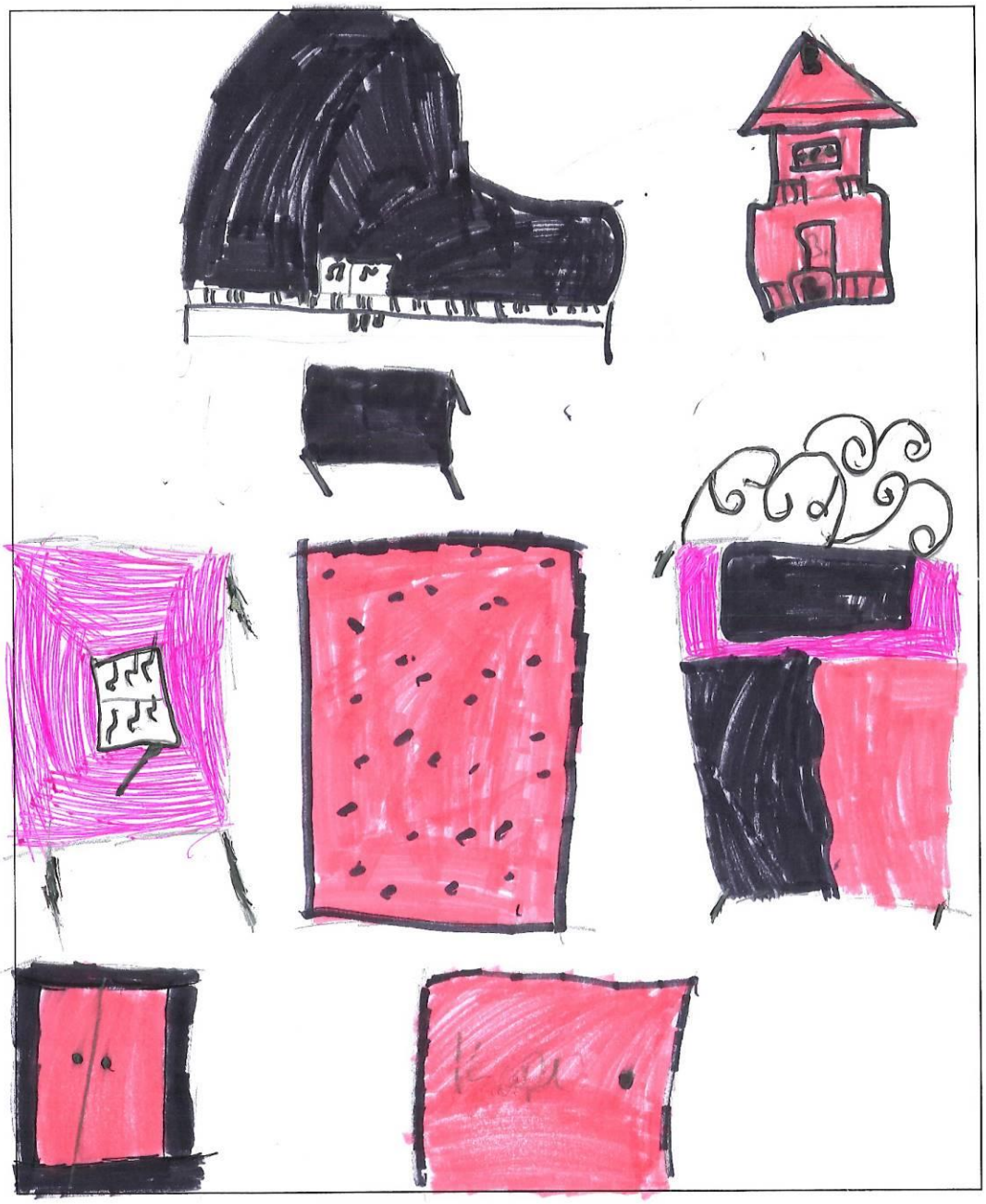

Şekil E.3 Çocuk B'nin resim çalışması 1

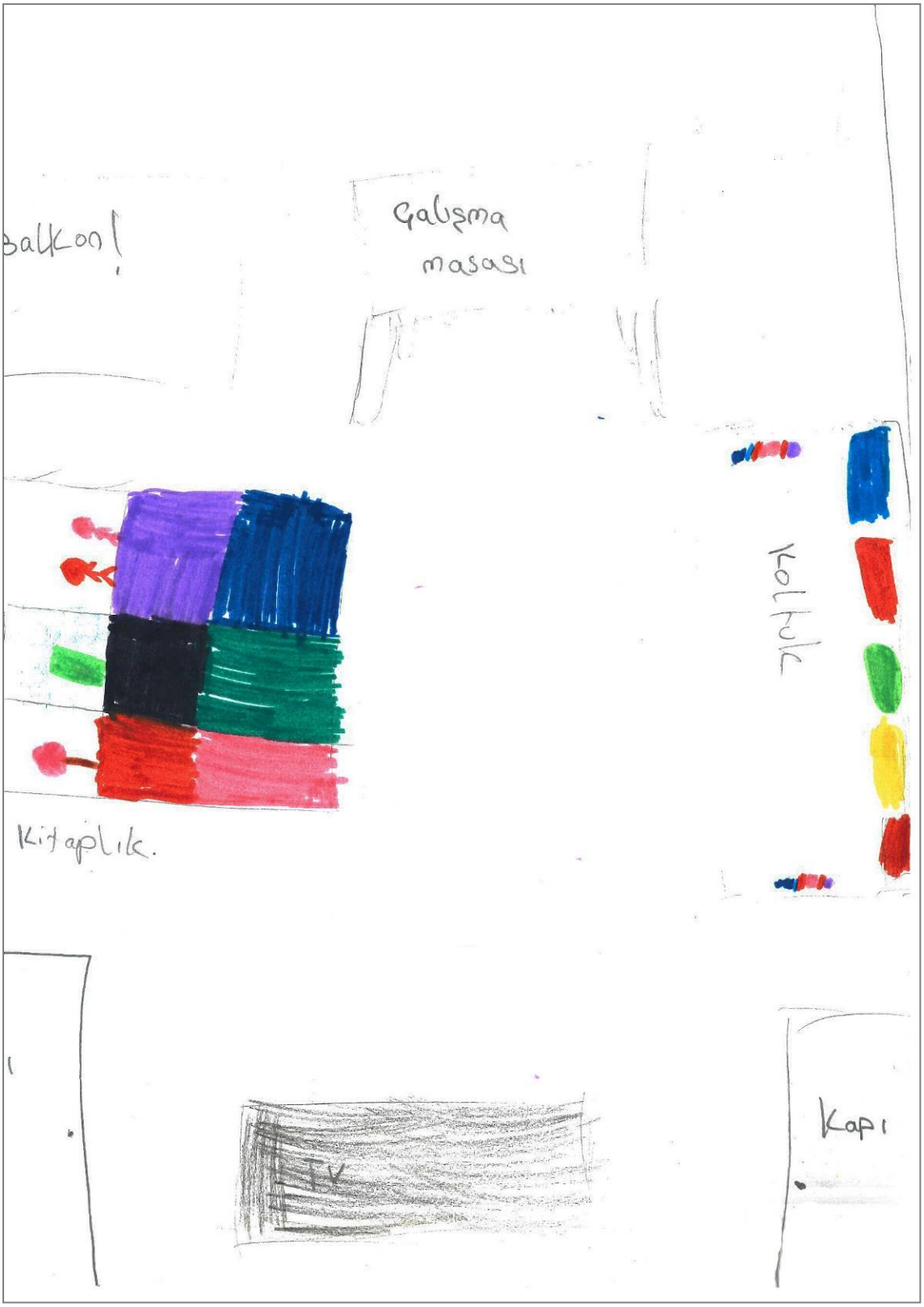

Şekil E.4 Çocuk B'nin resim çalışması 2

***Üstteki sorular, önce ailesinden bir büyüğe (stres olmadan) sohbet şeklinde cevaplanıp, **kendi el yazısı ile yazılırsa** seviniriz. Daha sonra bu cevaplara göre hayalindeki oda resmini yapmalarını istiyoruz. Eğer kendi odasından çok evde başka bir mekanı odası olarak benimsiyorsa onu da çizebilir. Bizim için teknikten çok fikirler önemli. Çocuklarınızı bu bir sınavmış gibi hissetmelerini engelleyerek "detaya" takılmadan fikir odaklı olmaya yönlendirirseniz seviniriz.*

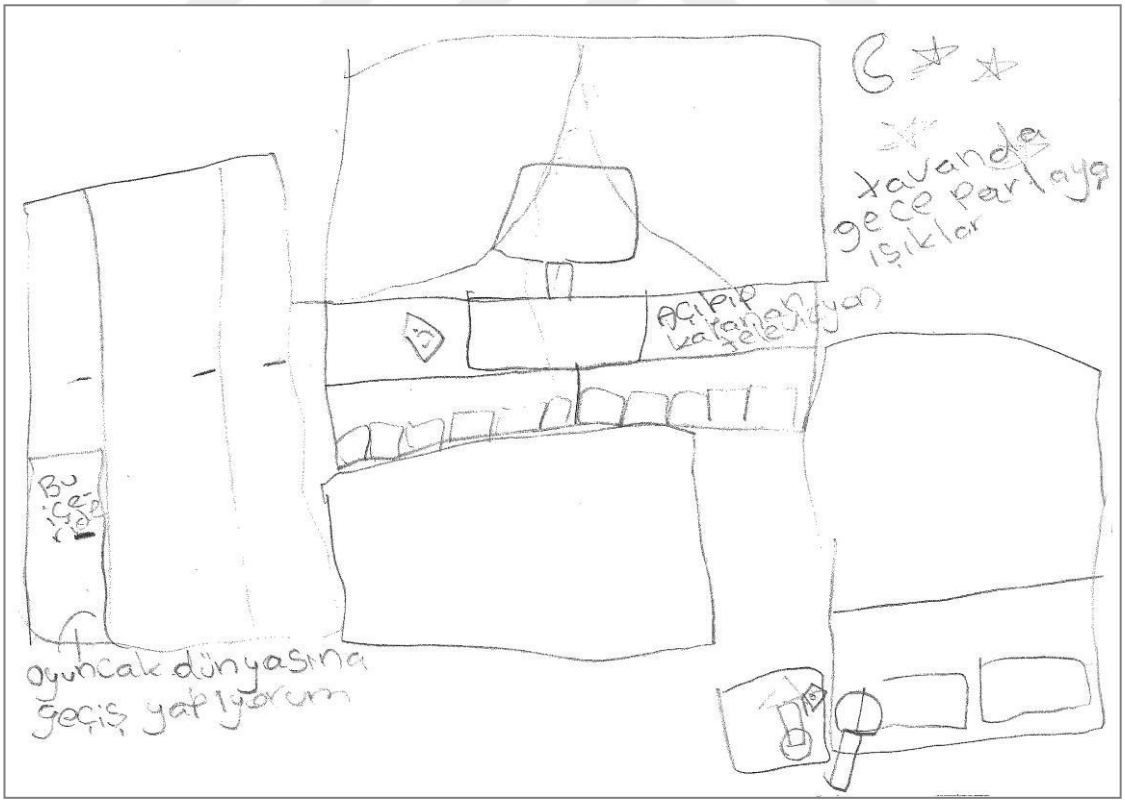
Şekil E.5 Çocuk C'nin resim çalışması 1

Şekil E.6 Çocuk C'nin resim çalışması 2

Şekil E.7 Çocuk D'nin resim çalışması

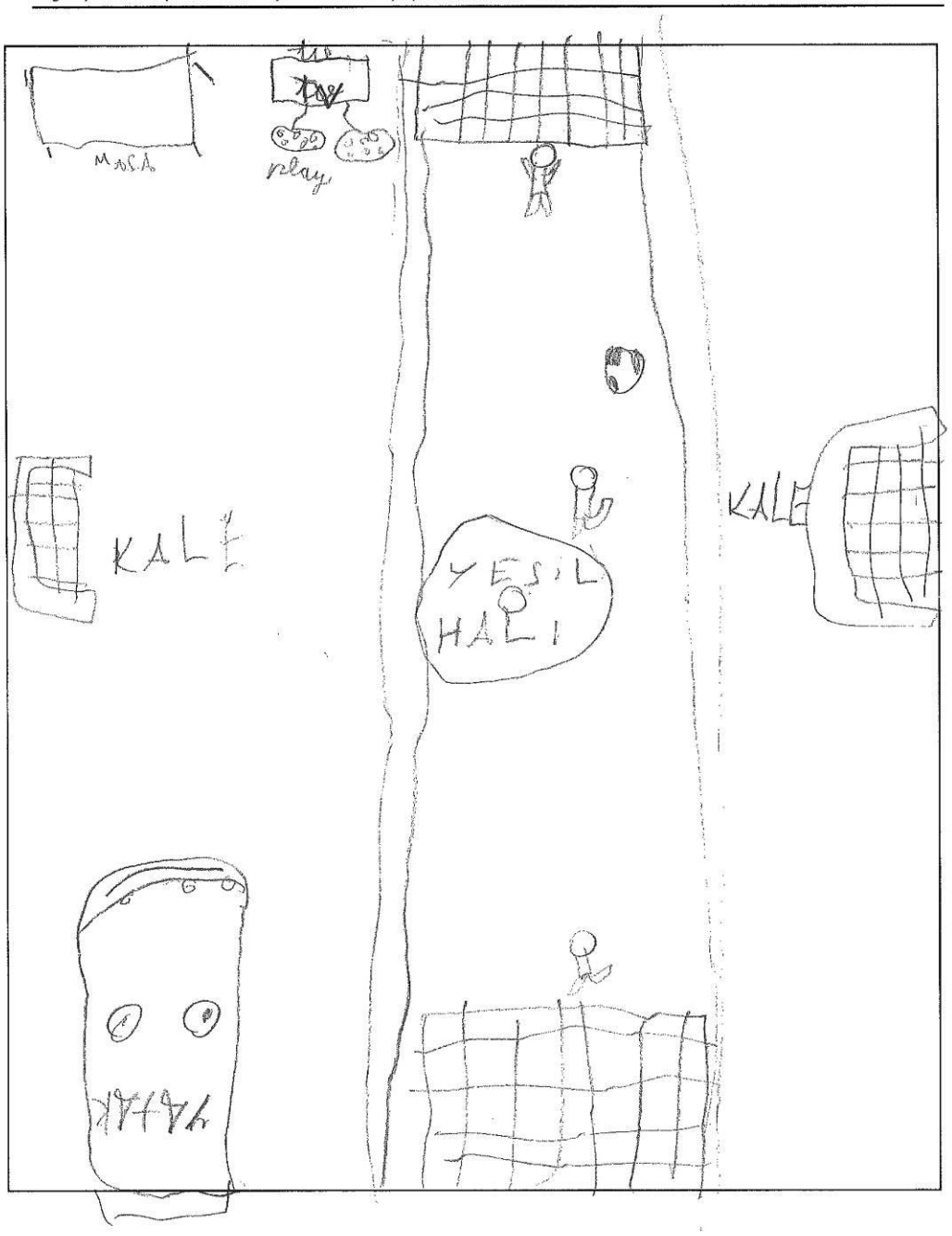

Şekil E.8 Çocuk E'nin resim çalışması

Şekil E.9 Çocuk F’nin resim çalışması

***Üstteki sorular, önce ailesinden bir büyüğe (stres olmadan) sohbet şeklinde cevaplanıp, **kendi el yazısı ile yazılırsa** seviniriz. Daha sonra bu cevaplara göre hayalindeki oda resmini yapmalarını istiyoruz. Eğer kendi odasından çok evde başka bir mekanı odası olarak benimsiyorsa onu da çizebilir. Bizim için teknikten çok fikirler önemli. Çocuklarınızı bu bir sınavmış gibi hissetmelerini engelleyerek "detaya" takılmadan fikir odaklı olmaya yönlendirirseniz seviniriz.*

ADI SOYADI:_____Ocak 2019

Şekil E.10 Çocuk G'nin resim çalışması

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Merve ÇAKMAKÇI YILDIZ

Doğum Tarihi ve Yeri :04.07.1989- Bolu

Yabancı Dili : İngilizce

E-posta :mim.mervecakmakci@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

Derece	**Alan**	**Okul/Üniversite**	**Mezuniyet Yılı**
Y. Lisans	Mimari Tasarım	Yıldız Teknik Üniversitesi	2019
Lisans	Mimarlık	Trakya Üniversitesi	2012
Lise	Fen Bilimleri	İzzet Baysal Anadolu Lisesi	2007

İŞ TECRÜBESİ

Yıl	**Firma/Kurum**	**Görevi**
2019-…	Lina Mimarlık	Mimar
2018-2019	Loft Mimarlık	Mimar
2015-2018	Cem Mimarlık	Mimar

BİLDİRİ

1. Çakmakçı Yıldız M. ve Yıldız S., (2018). "Çocuğun Kente İlk Katılım Mekanları; Ev ve Sokak", İstanbul 1.Konut Kurultayı Güvenli Yaşam Alanları ve Erişilebilir Konut, 10-11 Mayıs 2018, İstanbul.